

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Rektori otsus.....

Teabevaldaja nimi: Sisekaitseakadeemia

Juurdepääsupiirangu alus: AvTS § 35 lg 1 p 4, 9

Lõpptähtaeg:.....

Märke vormistamise kuupäev:.....

Sisekaitseakadeemia

Sisejulgeoleku instituut

Gert Kaju

KAITSELIIT SISEJULGOLEKU ÜLESANNETE TÄITMISEL

Magistritöö

Juhendaja:

Raine Eenma, MAG IUR

Kaasjuhendaja:

Tanel Järvet, MA

Tallinn 2014

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Sisejulgeoleku Instituut	Kuu ja aasta: mai 2014
Töö pealkiri eesti keeles: Kaitseliit sisejulgeoleku ülesannete täitmisel Töö pealkiri võõrkeeles: Estonian Defence League as part of the Enforcement of the Internal Security Duties	
Töö autor: Gert Kaju	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte: Magistritöö teemaks on „Kaitseliit sisejulgeoleku ülesannete täitmisel“. Töö on eesti keeles, eesti- ja inglise keelse kokkuvõttega. Töö koos lisadega on 92 leheküljel, millest 77 lehekülge moodustab põhiosa. Töö koostamisel on kasutatud 76 erinevat eesti- ja inglise keelset allikat sh 39 teadusallikat ning 37 õigusakti ning muud allikat. Töö sisaldab 1 joonist, 9 tabelit ja 7 lisa.</p> <p>Magistritöö eesmärgiks on analüüsida rahuajal KL-le õigusaktidega püstitatud sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete sisu ning KL-i võimet neid ülesandeid täita ja sellest lähtuvalt koostada ettepanekud KL-i ülesannete täiendamiseks.</p> <p>Käesoleva magistritöö puhul on tegemist empiirilise uurimusega, mille uurimisstrateegiaks on võrdlev juhtumi uuring. Magistritöö uurimisülesanneteks on analüüsida julgeolekuteooriaid muutunud julgeolekukeskkonnas pärast „külma sõja“ lõppu ning avada nende sisu laienenud julgeolekumõiste raames läbi väikeriikide riigikaitse süsteemide, viia läbi kehtivate õigusaktide analüüs ning poolstruktureeritud ekspertintervjuud Eesti julgeolekuvaldkonna tippekspertidega ja läbi hindamispunktide määratlada KL-i võimed, mida saab kasutada sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täitmisel.</p> <p>Magistritöö käigus läbi viidud uurimistöö tulemusena on koostatud neli ettepanekut KL-i ülesannete täiendamiseks</p> <p>Välja toodud ettepanekud vajavad seotud osapooltelt täiendavat analüüsi, mistõttu ei ole neid võimalik koheselt rakendada. Samas aitab esitatud ettepanekute põhjal läbi viidav analüüs tihendada erinevate riigikaitsega seotud osapoolte suhtlust, teineteise mõistmist ning ühtlustada planeerimiseesmärke ja –protseduure, muutes selle läbi Eesti riigikaitse süsteemi homogeensemaks ja tugevamaks.</p>	
Võtmesõnad: Laiapindne riigikaitse, ametiabi, sisejulgeolek, rahuaegsed võimed, tsiviil- ja militaarkoostöö	
Võõrkeelsed võtmesõnad: comprehensive security, internal security, peace time capabilities civil-military cooperation	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud Sisejulgeoleku Instituudi juhataja: Harry Lahtein	Allkiri:
Vastab magistritöö nõuetele Juhendaja: Raine Eenma Kaasjuhendaja: Tanel Järvet	Allkiri: Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS (AVALIK)	5
1. JULGEOLEKUKESKKONNA MUUTUSTE TEOREETILISED ALUSED (AVALIK) ...	9
1.1. Muutunud julgeolekukeskkond	9
1.2. Laiapindne riigikaitse kui terviklik süsteem.....	20
1.3. Õigusaktide analüüs.....	27
2. KAITSELIIDU TÄNASED SISEJULGEOLEKUGA SEOTUD RIIGIKAITSELISED ÜLESANDED (ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS).....	37
2.1. Uurimuse meetodika ja valim (AVALIK)	38
2.2. Eesti julgeolekuvaldkonna tippekspertidega läbi viidud intervjuude analüüs (AVALIK).....	41
2.3. KL-i sisejulgeolekut puudutavate võimete analüüs läbi hindamispunktide (ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS).....	47
2.4. Uuringu tulemuste analüüs (AVALIK)	61
2.5. Järeldused ja ettepanekud KL-i sisejulgeolekut puudutavate ülesannete valdkonna täiendamiseks (AVALIK).....	72
KOKKUVÕTE (AVALIK)	75
SUMMARY	78
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	79
TABELID JA JOONISED.....	85
Lisa 1 Eesti julgeolekuvaldkonna tippekspertidega läbi viidud ekspertintervjuud	86
Lisa 2 KL Tallinna Maleva võimetabel (ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS)	87
Lisa 3 KaLS, HOS ja ErSSga sätestatud sisejulgeolekualased olukorrad KL kaasamiseks.....	88
Lisa 4 Juhtimisskeem HOS-i § 31 lg 1 p 2 raames KL kaasamise osas turvalisuse tagamise operatsioonile eriolukorra piirkonnas (joonis on magistritöö autori koostatud)	89
Lisa 5 Võimevajadused (Stsenaarium - avaliku korra tagamise toetamine)	90
Lisa 6 Võimevajadused (Stsenaarium - ulatuslikku metsatulekahju likvideerimist)	91
Lisa 7 Võimevajadused (Stsenaarium - Loomatauditõrje operatsiooni läbi viimine).....	92

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Mõisted:

1. Territoriaalkaitse
2. Mittesõjalised meetmed
3. Riigikaitse lai käsitlus
4. Abipolitseinik
5. Tegevvälane
6. Kaitseliitlane
7. Noored Kotkad
8. Kodutütred
9. Naiskodukaitse

Lühendid:

1. AÜK - allüksusekursus
2. EK - erialakursus
3. ErS - Erakorraline seisukord
4. ErSS - Erakorralise seisukorra seadus
5. HOS - Hädaolukorra seadus
6. KAPO - Kaitsepolitseiamet
7. KL - Kaitseliit
8. KaLS - Kaitseliidu seadus
9. KT - Kodutütred
10. KV - Kaitsevägi
11. NK - Noored Kotkad
12. NKK - Naiskodukaitse
13. PA - Päästeamet
14. PPA - Politsei- ja piirivalveamet
15. PPVS - Politsei- ja piirivalveameti seadus
16. PS - Eesti Vabariigi põhiseadus
17. RKAK - Riigikaitse arengukava 2013-2022
18. SBK - sõduribaaskursus

SISSEJUHATUS (AVALIK)

„*KL on praegu mugav tundmatu, millesse on tugev usk.*“: nii ütles Eesti julgeolekuekspert, keda käesoleva magistr töö raames intervjuerisin. Kuidas seda tsitaati täpselt tõlgendada, on igapähe enda asi. Töö autori jaoks peegeldub selles Eesti kodanike suur usk Kaitseliitu kui vabatahtlikku riigikaitseorganisatsiooni, mis Eesti kaitsmise nimel ühendab endas erinevaid ühiskonnagruppe. Ühiskonnagruppide ühendamise kaudu on Kaitseliidul kaitsetahte kujundamisel võtmeroll, olles seega Eesti riigikaitseüsteemi üks alustalasid.

Käesolevat magistr töö ajendas kirjutama tänapäeva muutunud julgeolekukeskkond, kus sõjalise valdkonna kõrval on jõuliselt esile kerkinud sisejulgeolekuline dimensioon.

Tänapäeva konflikti stsenaariumeid iseloomustab võtmetegurina siseriikliku kriisi tekitamine, et selle raames provotseerida olukorra eskalatsiooni tasemini, mis takistab riigi normaalset toimimist ning seab ohtu riigi põhiseadusliku korra ja territoriaalse terviklikkuse. Samal ajal on agressor viinud õppuste sildi all oma väed kõrgendatud valmidusse, mis võimaldab sobiva ettekäände korral sõjalist sekkumist. Täna Ukrainas toimuv järgib sellist käekirja: siseriikliku konflikti eskalatsioon on viinud olukorrani, kus Ukraina on kaotanud Krimmi poolsaare ning ebastabiilne olukord on ka Ida- ning Kagu-Ukraina piirkondades. Kõik need arengud on toimunud ilma otsese sõjalise tegevuseta, olgugi et Vene Föderatsioon on koondanud Ukraina idapiirile õppuste sildi all tugevad sõjalised jõud, mis ilmselgelt omavad Ukraina survekamise eesmärki. Seega püüab agressor saavutada oma eesmärki näiliselt siseriikliku konflikti kaudu, olles samas valmis sõjaliselt sekkuma.

Eesti kogemus suuremast avaliku korra rikkumisest pärineb nn pronksiöö sündmustest 2007. aastal. Pronksiöö ei olnud oma iseloomult ja mastaapidelt võrreldav Ukrainas toimuvaga, kuid omab siiski teatud sarnaseid jooni. Sarnasus väljendub eelkõige kriisi siseriiklikus iseloomus ja sisejulgeoleku asutuste võimes kriisi hallata. Kui Ukraina puhul on ühelt poolt probleemiks riigi sisejulgeoleku jõudude usaldusvääruse küsimus, siis Eestis kujunes probleemiks pigem inimressursi puudus ning olemasolevate jõudude kurnatus. Seetõttu hakati politsei poolt kasutama ulatuslikult KL-i vabatahtlikke eelkõige nn pehmete ülesannete täitmiseks, et vabastada rohkem politseijõude tekkinud kriisi lahendamiseks. Kuna KL-i liikmeskond on hästi organiseerunud (liikmed suhtlevad üksteisega ka KL-i tegemiste välisel ajal) ning üksusteks jaotatult on neil olemas üksuse koosseisus tegutsemise kogemus ja väljaõpe, siis on neid lihtsam kaasata ka Politsei- ja Piirivalveameti või

Päästeameti valdkonnaga seotud ülesannete täitmiseks. Pronksiöö sündmuste raames mängis KL-i liikmeskond olukorra normaliseerimises olulist rolli, hoolimata sellest, et tegemist oli tihtilugu improviseeritud lahendustega.

Nii pronksiöö kui ka Ukraina sündmused rõhutavad selget, et sisejulgeoleku ja sõjalise julgeoleku vahele on üha raskem eristatavat piiri tõmmata, mistõttu riigikaitse seisukohalt on oluline, et sellesse panustaksid ning üksteist toetaksid kõik riigikaitsega seotud valdkonnad ja ametiasutused. Seetõttu on Eesti kui väikeriigi jaoks üheks võimalikuks lahenduseks riigikaitse laia käsitluse rakendamine. Riigikaitse laia käsitluse all tuleb silmas pidada riigi julgeolekut tervikuna (varasema, vahetult sõjalist kaitset pakkunud struktuuride kõrval, on tänapäeval oluline kaasata ka kõik need tsiviilstruktuurid, mis osutuvad vajalikuks riigi julgeoleku tagamisel). Riigikaitstes on aina määravam roll ennetusel ja heidutusel, seda eelkõige läbi mittesõjaliste tegevuste ning tugeva sisejulgeoleku. (Riigikaitse strateegia, Vabariigi Valitsuse 31.12.2010 korraldus nr 515) (edaspidi: Riigikaitse strateegia)

Nii Eesti julgeolekupoliitika alustes (Eesti julgeolekupoliitika alused, 12.05.2010, Riigikogu otsus) (edaspidi: julgeolekupoliitika alused), kui ka riigikaitse strateegias on korduvalt rõhutatud riigikaitse laiapindset käsitlemist tänapäeva kiirelt muutuvast maailmast. Laiapindse riigikaitse põhimõtte kohaselt ei ole riigikaitse tagamine ainult Kaitseministeeriumi või Siseministeeriumi valitsemisala vastutada, vaid sellesse peavad oma panuse andma kõik riiklikud struktuurid, millel on väikseimgi seos riigikaitse ülesannetega.

Tuginedes eeltoodud näidetele, kus siseriikliku kriisi esile kutsumine on muutunud osaks agressorriigi poolt kavandatava konflikti stsenaariumist ning riigikaitse alusdokumentides sätestatule, on käesolev magistr töö **aktuaalne**, sest KL-i kaasamine sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele on pronksiöö sündmuste raames tõestanud oma tõhusust.

Läbi viidud uurimuse käigus õnnestus töö autoril Eestist leida üks magistr töö, mis käsitleb sõjalise riigikaitse panustamist sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisel – Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuses 2008. aastal A. Pehme poolt kaitstud magistr töö teemal *Päästealase ettevalmistusega Kaitseväge üksuse vajadus Eesti sisejulgeoleku tugevdamisel*.

Nimetatud magistr töös analüüsitakse, kas päästesuunitlusega üksust on KV-le vaja või mitte. Autori poolt läbi viidud ankeetküsitluse käigus selgus, et tsiviilstruktuuride toetamisel

päästesündmuse puhul peaks esimese jõuna reageerima KL, kuid tegelikkuses on nad teinud vaid 10% nendest päästetöödest, kui on vaja läinud KV või KL abi (Pehme 2008).

Magistritöö eesmärgiks on analüüsida rahuajal KL-le õigusaktidega püstitatud sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete sisu ning KL-i võimet neid ülesandeid täita ja sellest lähtuvalt koostada ettepanekud KL-i ülesannete täiendamiseks.

Magistritöö **uudsus** seisneb KL-i sisejulgeoleku alaste rahuaegsete ülesannete ja võimete terviklikus analüüsis, kuna ühes uuringus on kaardistatud KL-i rahuaegsed võimed ning läbi viidud õigusaktide analüüs, millele lisanduvad poolstruktureeritud ekspertintervjuud Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptidega. KL-i rahuaegsete võimete kaardistamisel on võetud aluseks KL-i Tallinna Malev.

Magistritöö käigus otsitakse vastuseid alljärgnevatele **uurimisküsimustele**:

1. Kuidas kajastavad julgeolekuteooriad julgeolekukeskkonna muutust „külma sõja“ lõppemise järel ning, milline on olnud selle mõju väikeriikide riigikaitseüsteemidele?
2. Millised on võimalikud sisejulgeolekualased ülesanded, mille täitmisel saab kaasata KL rahuaegseid võimeid?
3. Millised on Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptide seisukohad KL rolli osas sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisel?

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgnevad **uurimisülesanded**:

1. Analüüsida julgeolekuteooriaid muutunud julgeolekukeskkonnas pärast „külma sõja“ lõppu ning avada nende sisu laienenud julgeolekumõiste raames läbi väikeriikide riigikaitseüsteemide;
2. Viia läbi kehtivate õigusaktide analüüs ning poolstruktureeritud ekspertintervjuud Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptidega;
3. Läbi hindamispunktide määratleda KL-i võimed, mida saab kasutada sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täitmisel.

Eesti julgeolekueksperdid, kellega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, esindasid Kaitseministeeriumi ja Siseministeeriumi valitsemisala, sealjuures nii ministeeriumi juhtkonna kui ka osakonna juhi tasandit ning valitsemisala allasutuste juhte või nende asetäitjaid.

KL võimed määratleti hindamispunktide kaudu KL Tallinna Maleva baasil, kuna maleva liikmeskond on organisatsiooni suurim – kuhu, koos eriorganisatsioonide Naiskodukaitse, Noored Kotkad ja Kodutütred liikmetega, kuulub kokku 2759 inimest.

Käesoleva magistritöö puhul on tegemist **empiirilise uurimusega**, mille uurimisstrateegiaks on **võrdlev juhtumi uuring** (*comparative case study*). Uurimisstrateegia meetoodika valiku osas tugines magistritöö autor U. Flick'i monograafiale *An Introduction To Qualitative Research, edition 4*. Andmete kogumiseks kasutati õigusaktide analüüsi, poolstruktureeritud ekspertintervjuusid ja KL olemasolevate võimekuste analüüsi läbi hindamispunktide. Täpsem uurimuse meetoodika on ära toodud alapeatükis 2.1.

Käesolev magistritöö jaguneb kaheks peatükiks. Esimene, teoreetiline peatükk, jaguneb kolmeks alapeatükiks, milles analüüsitakse ühelt poolt julgeolekuteooriaid muutunud julgeolekukeskkonnas ning avatakse nende sisu laienenud julgeolekukäsitluse raames, läbi riigikaitseüsteemi kui ühtse, paljudest erinevatest tahkudest koosneva terviku, rõhuasetusega väikeriikide riigikaitseüsteemidel. Julgeolekuteooriate ja riigikaitseüsteemide käsitlusele lisandub täiendavalt Eesti sisejulgeolekuga seonduva õigusruumi analüüs. Õigusruumi analüüsis on kasutatud õigusaktide viimaseid redaktsioone. **Teine, empiiriline peatükk** koosneb sissejuhatusena magistritöö meetoodika ja valimi kirjeldusest. Empiirilise peatüki põhiosa jaguneb kaheks, millest ühe osa moodustab Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptidega läbi viidud poolstruktureeritud ekspertintervjuude analüüs ning teine osa keskendub KL võimekuste analüüsile läbi konkreetsete hindamispunktide. Neljas alapeatükk keskendub uurimistulemuste analüüsile ja järelduste tegemisele ning viies alapeatükk ettepanekute esitamisele KL sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täiendamiseks.

1. JULGEOLEKUKESKKONNA MUUTUSTE TEOREETILISED ALUSED (AVALIK)

Käesoleva magistritöö teoreetiliste aluste peatükk käsitleb julgeolekukeskkonna muutusi pärast „külma sõda“ ning nende mõju Euroopa väikeriikide riigikaitseüsteemidele. Peatükk jaguneb kolmeks alapeatükiks, millest esimeses analüüsitakse julgeolekukeskkonnas toimunud muutusi viimase paarikümne aasta jooksul ning muutustega kaasnenud arengusuundi. Julgeolekukeskkonna muutuste ja arengusuundade olemuse avamine on oluline, sest aitab orienteeruda nii kaasaegses julgeolekukeskkonnas kui ka fokuseerida riigikaitse arendamisel prioriteetide seadmist. Teine alapeatükk käsitleb kaasaegset riigikaitseüsteemi kui paljudest erinevatest tahkudest koosnevat ühte tervikut. Kaasaegse riigikaitseüsteemi analüüsi eesmärgiks on kaardistada sellesse panustavad osapooled ning nende riigikaitse roll. Riigikaitseesse panustavate osapoolte puhul on rõhuasetus sõjalise riigikaitse ning sisejulgeoleku tagamisega seotud osapoolte omavahelisel suhestumisel riigikaitse ülesannete täitmisel. Kolmas alapeatükk analüüsib, milliseid sisejulgeolekuga seotud ülesandeid on rahuajal KL kehtivate õigusaktidega pandud ning mis on nende ülesannete sisu.

1.1. Muutunud julgeolekukeskkond

„Külma sõja“ perioodil oli julgeolek mõistetav läbi riigi sõjalise suutlikkuse end kaitsta, kuna peamise julgeolekuohuna nähti ühe riigi sõjalist rünnakut teise vastu. Pärast „külma sõja“ lõppu selline selge julgeolekuline pilt muutus palju mitmekesisemaks, ilmnisid uued ohud, mida tihtilugu ei olnud võimalik käsitleda ainult läbi sõjalise valdkonna. Seetõttu hakati uusi julgeolekuohte käsitlema varasemast erineva vaatenurga alt – uute ohtude spekter laienes lisaks riikidest lähtuvatele ohtudele ka mitteriiklikele ohtudele avaldades üksikisikute ja sotsiaalsete gruppide kaudu aga ka nn globaalsest ühiskonnast tulenevalt. (Bilgin 2003) Uued ohud on tihtilugu piirideüleised ning omavad oma kompleksuses piisavalt võimet, et mõjutada nii riigi sise- kui ka välisjulgeolekut (Eriksson, Rhinard 2009) Selline julgeolekukeskkonna muutus tingis julgeoleku mõiste laiema käsitluse.

Buzan, Waever, Wilde (1998) toovad välja, et laienenud julgeoleku mõiste hõlmab endas, lisaks sõjalisele ja poliitilisele valdkonnale, ka majanduslikku, ühiskondlikku ja keskkondlikku valdkonda. Sõjaline valdkond hõlmab traditsiooniliselt relvastatud jõu kasutamist sh riigi ründe- ja kaitsevõimet ning riikide kavatsusi üksteise suhtes. Poliitiline valdkond keskendub seevastu riigi organisatsioonilisele stabiilsusele ja valitsemisüsteemile, mis tagab valitsuse legitiimsuse.

Majanduse valdkond keskendub ressursside kättesaadavusele - rahanduse ja turu vajadusele tagada aktsepteeritav heaolu tase ja riigi võimsus. Finantssüsteem on omakorda tihedalt seotud kaubanduslike sidemetega. Ühiskondlik turvalisus seevastu keskendub jätkusuutlikkusele, kaasates sh kultuuri, keelt, religiooni ning rahvuslikku identiteeti. Keskkonna puhul on rõhuasetus eelkõige loodushoiul läbi inimese ja looduse omavahelise suhestumise. (Buzan, Waever, Wilde 1998)

Buzani jt (1998) poolt välja toodud julgeolekumõiste laienenud sisu on Wiberg (1987) juba varem kokku võtnud kui *social defence* – ehk riigi kõigi oluliste eluvaldkondade kogumi kaitse - nimetagem seda edaspidi *ühiskonna kaitseks*. Sealjuures rõhutab Wiberg, et ühiskonna kaitse on oma olemuselt isegi olulisem kui sõjaline kaitse, nentides samas, et kuna ühiskond ise koosneb nii paljudest erinevatest valdkondadest, siis puuduvad selle kaitseks lihtsad lahendused. (Wiberg 1987) Selle väite valguses proovib Burgess (2007) avada muutunud julgeolekumõiste sisu ning püüab seda teha läbi viie erineva tähelepaneku:

1. Julgeolek on muutunud kommertslikuks, seda saab osta ja müüa avatud turul. Eraturvafirmad asendavad politseijõude, oluliselt on kasvanud julgeoleku tagamisega seotud ülesannete täitmine lepinguliste partnerite kaudu - kaupmehed pakuvad julgeolekut rahvuslikke julgeolekujõudude asemel;
2. Julgeoleku pakkujad, olgu nad siis avalikust või erasektorist, tuginevad üha sagedamini teenuse pakkumisel tehnoloogilistele lahendustele. Selle tulemusena on inimene kui julgeoleku pakkuja jäämas alla tehnoloogiale – julgeoleku tagamisel eelistatakse pigem tehnilisi kui füüsilisi, inimese poolt kehastatud lahendusi. Julgeolekuga seotud väljakutsed on rohkem kui kunagi varem lahendatavad läbi investeringute teadusesse, eesmärgiga arendada veel konkreetsemaid, kindlamaid, vähem silmatorkavaid ja sõltumatuid lahendusi, et toime tulla julgeolekut puudutavate ohtudega. Inimesed, kui julgeoleku pakkujad, seisavad ees tehnoloogilisel võidukäigul, vähendades selle efektiivsust. Julgeoleku võrdkuju on tänapäeval tehnoloogiline vahend, mis teeb võimalikuks inimeste puudumise selle tagamisel;
3. Julgeoleku muutumine tehnoloogia põhiseks, on toonud kaasa valdkonna industrialiseerimise. Mida kättesaadavamad on tehnoloogilised lahendused, seda suuremaks muutub meie vajadus nende järele. Julgeolek on muutunud kaubaks, mis on kaasa toonud

selle mitmekesisistumise ning kohandumise tarbijale ja kasutajale. Kuna nemad on kliendid, siis on sellega kaasnenud ka valdkonna sisene spetsialiseerumine;

4. Julgeolek on muutunud globaalseks. Traditsiooniliselt on julgeolekut seotud territooriumi ja rahvusriigiga, kategooriatega, poliitiliste ja geograafiliste piiridega, kus füüsilised piirid markeerisid sõpru vaenlastest ja sõda rahust. Selline territoriaalne lisand või lausa alus julgeoleku selgitamisel on kadunud. Pilt ohtudest on muutunud veelgi hajusamaks, ebamäärasemaks ja isegi nähtamatumaks. Mõiste *risk* on seotud julgeoleku kontseptsiooniga. Risk asendab ohtu kui objekti, ehk risk kui virtuaalne, määratlemata, kuid arvatav oht asendab reaalselt ja konkreetset ohtu;
5. Koonddefekt nende muudatustega seoses on see, et mõiste julgeolek toodab tegelikult ebakindlust – mida rohkem muutub julgeoleku kui mõiste sisustamine, seda suuremat ebakindlust see tegelikult tekitab.

Burgessi (2007) poolt välja toodud viis punkti näitavad, et julgeoleku pakkumine ei ole enam riigi monopol, vaid sellest on saanud majandusharu, milles ka riigid ise osalevad, ostes erasektorilt julgeolekut. Üldjuhul on tegemist valve- ja turvateenuse ehk füüsilise julgeoleku nõudluse ja pakkumisega. Seoses tehnoloogia kiire arenguga on see mõjutanud ka julgeolekuvaldkonda, kus julgeoleku pakkumisel mängib tehnoloogia üha suuremat rolli ning ka siin on erasektoril suur osa, pakkudes järjest välja uusi ja keerukamaid tehnoloogilisi lahendusi. See on aga tekitamas olukorda, kus inimene kui julgeoleku traditsiooniline pakkuja hakkab tehnoloogia varju jääma. Osalt on see tingitud ka sellest, et see, mida tuleb kaitsta on ise samuti kas tehnoloogia või sellest olulises sõltuvuses.

Julgeolekuga seotud tehnoloogia on muutunud lihtsamini kättesaadavamaks ja seda nii kaitsva- kui ka ründava iseloomuga tehnoloogia osas, mistõttu see ei ole enam ainult arenenud riikide privileeg, vaid selle võivad omandada nii arenguriigid kui ka terroriorganisatsioonid. Julgeolek oma kõige laiemas tõlgenduses on muutunud globaalseks. Ohud ja nendele vastuseismise meetmed on kaotanud oma konkreetsuse, tootes selle läbi juurde täiendavat ebakindlust. Kuna ohtude ja nende vastumeetmete osas on konkreetsus hajunud, siis kasutatakse seda riiklikes huvides, defineerides julgeolekut tihtilugu vastavalt oma poliitilistele huvidele.

Baldwin (1997) on märkinud, et julgeoleku mõiste ümberdefineerimine on keskendunud pigem rahvusriikide poliitilistele agendadele, mitte julgeoleku kontseptsioonidele enestele. Sellest tulenevad ettepanekud on rõhuasetuse pannud sellistele teemadele nagu sotsiaal-, majandus-, keskkonna-, ja kultuurivaldkond. Need valdkonnad täiendavad omalt poolt varasemalt tavapäraseid väliseid ja sõjalisi ohte. Seega tundub, et lihtsam on seostada julgeolekut konkreetsetel ajahetkel aktuaalsete teemadega kui defineerida mõiste enda sisu.

Kokkuvõttes on julgeoleku maastikul tekkinud olukord, kus potentsiaalsed ohud on oma sisult kombineeritud nii inimeste poolse tegevusega kui ka tehnoloogilise arenguga, mis omakorda on põimunud välis- ja siseriiklike valdkondadega. Selle tulemusel on ohtude spekter ja nende avaldumise vorm muutunud sedavõrd mitmekesiseks, et ohtudele on raske anda konkreetset kuju ning riigid püüavad valmistuda, millegi sellise tõrjumiseks, mille avaldumisevorm ei ole päris selge.

Sellises olukorras on keeruline üheselt defineerida ka sisejulgeoleku mõistet, kuid tuginedes Eenmale (2003), võib sisejulgeolekuna käsitleda nn sotsiaalset turvalisust, ehk kõike seda, mis mõjutab otseselt riigi elanikkonna igapäeva elukorraldust, teenuste kättesaadavust, riigi poliitilist valitsemissüsteemi, selle legitiimsust ning valitsusasutuste toimimist – nn sotsiaalne turvalisus.

Sotsiaalne turvalisus on siiski sisejulgeoleku üks pool, teise poolena tuleb käsitleda füüsilist turvalisust, mis hõlmab endas avaliku korra tagamist, võitlust kuritegevusega, riigipiiri valvamist ja kaitsmist ning piirirežiimi toimimist, päästetööde korraldamist jne. (Eenma 2003) Seega sõltub sisejulgeoleku tagamine otseselt riigi sisemisest suutlikkusest end kehtestada.

Eelpool käsitletud laienenud julgeoleku mõiste puhul on täheldatav sisejulgeoleku olulisuse märgatav kasv kogu julgeolekumaastikul ning see avaldub ka Eesti riigikaitse alusdokumentides. Sisuliselt toovad nii Julgeolekupoliitika alused (2010) kui Riigikaitse strateegia (2010) välja samad põhimõtted, millele juba eespool Wibergile tuginedes on viidatud – ühiskonna toimimine ja selle elutähtsate teenuste kaitse.

Sisejulgeoleku tagamise eest vastutava Siseministerium eesmärk, koos oma valitsemisala allasutuste Politsei- ja Piirivalveametiga (PPA), Päästeameti (PA) ja Kaitsepolitseiametiga (KAPO), on kindlustada Eesti kontrollitaval territooriumil võimalikult turvaline elukeskkond. Selle eesmärgi tagamise üheks komponendiks on elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamine, mida koordineerib Siseministerium koos teiste vastutavate ministeriumitega. Elutähtsad teenused on

valdkonnapõhiselt ära jagatud erinevate ministriumite vahel, mille ülesanne on tagada määratud teenuste kättesaadavus elanikkonnale. (Riigikaitse strateegia 2010)

Ka Eesti julgeolekupoliitika alustes (2010) on sisejulgeolekuga seotud valdkonnad ja nende sisu ära märgitud, kuigi selle üldistusaste on vastavalt dokumendi hierarhiale tunduvalt suurem. Erisusena peab aga välja tooma, et Riigikaitse strateegia ja Julgeolekupoliitika alused kasutavad sisejulgeoleku valdkonna käsitlemisel erinevaid mõisteid, vastavalt sisejulgeolek ja turvalisuspoliitika. Olgugi, et neid mõisteid võib võtta kui sünonüüme, saab neid ka erinevalt sisustada, mis taaskord näitab tänase julgeolekuvaldkonna keerukat konstruktsiooni (Eenma 2003).

Eelnevalt avas magistritöö autor muutunud julgeoleku mõistet läbi selle mitmetahulisuse defineerides mõiste sisejulgeolek, tuginedes sealjuures Eenma, Burgess, Wiberg jt käsitlustele. Sealjuures peab märkima, et kui sisejulgeoleku defineerimisel tuli seda tõlgendada läbi erinevate valdkondade, siis sõjaline julgeolek on üsna üheselt mõistetav. See võib olla tingitud ka asjaolust, et sõjavägi on traditsiooniliselt olnud läbi aegade seotud riigi julgeoleku tagamisega. Isegi, kui julgeolekumõiste on muutunud, jääb sõjavägi sellega ikkagi seotuks, mistõttu on tervikpildi huvides oluline analüüsida, milline on väikeriikide vaatenurgast lähtudes olnud sõjalise julgeoleku mõtlemise muutus seoses uute ohtude esile kerkimisega.

Nõukogude Liidu lagunemisele järgnenud mõne aastakümnega on Euroopa väikeriikide sõjaline strateegia territoriaalkaitse printsiibilt muundunud välisoperatsioonide keskseks – eesmärgiks on saanud püüd tagada riikliku julgeolekut väljaspool riigipiire. (Rickli 2008, Heurlin 2007: 139) Ka Edmunds (2004: 9-18) on varasemalt viidanud samale tendentsile Euroopa riikide riigikaitsemudelis, rõhutades sealjuures, et üha rohkem on kasutatud sõjalisi jõude rahuvalveoperatsioonidel (endine Jugoslaavia) või paljurahvuselistel operatsioonidel (Iraak, Afganistan). Iseenesest ei ole rahuvalveoperatsioonidel osalemine sõjavägedele midagi uut, kuid oluline on siinkohal vaadata olukorda laiemalt. „Külma sõja“ perioodil II maailmasõja järel, kuni Nõukogude Liidu lagunemiseni 1991. aastal, oli maailmas kaks teineteisele vastanduvat suurvõimu - USA ja Nõukogude Liit. Mõlema poole jaoks oli olemas konkreetset defineeritud vastane, kelle eest enda kaitsmiseks või kelle võimalikuks sõjaliseks ründamiseks valmistuti. Väikeriikide kontekstis tähendas see siiski kaitseks valmistumist. „Külma sõja“ lõppemisega kaasnenud julgeolekukeskkonna muutuse tõttu seisid Euroopa väikeriigid silmitsi situatsiooniga, kus julgeolekuolukord nõudis armeeüksuste panustamist rahuvalveoperatsioonidele, kuid sisuliselt puudusid selleks vastavad üksused, millel oleks rahuvalveoperatsiooni iseloomule ja operatsiooni

piirkonnale vastav struktuur ja varustus. Seega pidi julgeolekukeskkonna uute väljakutsetega hakkama saama seni territoriaalkaitseks arendatud võimed.

Rickli (2008) poolt välja toodud kattub sisuliselt Malešič'ga (2004: 2), kes viitab trendidele, mille poole „külma sõja“ järgsed Euroopa riikide armeed on järjekindlalt liikunud:

1. Professionaliseerumine – see hõlmab nii ajateenistuse kaotamist kui ka nn vabatahtlikkusel tugineva jõu tutvustamist (elukutselised sõjaväelased);
2. Funktsioonide/ ülesannete muutumine – varem keskendusid sõjalised jõud riigi territooriumi kaitsmisele, nüüd on nende osaks saamas mittetraditsioonilised operatsioonid – rahuvalve, humanitaaroperatsioonid ja kriisijuhtimine;
3. Missioonide rahvusvahelisemaks muutumine - sõjalistel missioonidel on enamasti juures rahvusvaheline aspekt;
4. Sõjajõudude populaarsuse kasv Euroopa riikide ühiskonnas – siseriiklik toetus armeele võib olla kõrge, kuid samas ei peegeldu see värbamises;
5. Haritud noored ei soovi end armeega siduda - konkurents tsiviilsektoris pakutavate ametikohtade ja armee poolt pakutava vahel on suur;
6. Armeel roll ühiskonnas sidususe tekitamises on kahanevas trendis – kohustuslik ajateenistus aitas seda pigem kasvatada, kuid elukutselistel sõduritel põhineval armeel on muu ühiskonnaga vähe kokkupuute punkte;
7. Üha suurenev koostöö tsiviilsektoriga väljaõppe, isikkoosseisu ja teenuste valdkonnas.

Muutunud julgeolekukeskkonna tõttu ning sellest tingitud arengutrendide tulemusena on oluliselt muutunud ka põhirollid, mida armeed täidavad. Malešič (2004: 2) toob neist välja kuus olulisemat:

1. Riigi territooriumi kaitse – näitena on Malešič kasutanud Saksamaad, mille puhul vaadati „külma sõja“ järgselt riigi relvajõudude kontseptsioon üle, kuna oli selge, et nende varasem eesmärk, kaitsta riigi territooriumit potentsiaalse vastase sõjalise rünnaku vastu, ei haakunud enam tegeliku poliitilise olukorra ning vajadustega. Sõjavägi reorganiseeriti kolme suurde gruppi – reageerimis- (*responce*), stabiliseerimis- (*stabilisation*) ja toetus- (*support*) üksusteks. Antud uue lähenemisega öeldi sisuliselt lahti varasemast traditsioonilisest sõjaväe rollist, milleks oli riigi territooriumi kaitse ning asendati see panustamisega globaalse julgeoleku tagamise ja rahvusvahelisesse julgeolekukoostöösse. (Malešič 2004: 2)

Selline lähenemine tagas armeele vajaliku pandlikkuse, et moodustada vajaliku struktuuriga üksuseid, mida konkreetne missiooni piirkond nõudis – ülal toodud kolmest erinevast grupist sai valida just selliseid võimeid, mida missiooni piirkonna analüüsi tulemusena arvati vaja minevat, sõltuvalt operatsiooni rõhuasetusest kas reageerivat, stabiliseerivat või hoopiski toetavat jõudu.

2. Välisoperatsioonid - Välisoperatsioonidele panustamine kujutab juba iseenesest märkimisväärset väljakutset sõjaväe arendamisele. Kasutades siinkohal Briti armee näidet, siis lähtuvalt Iraagi sõjast võib öelda, et välisoperatsioonidel osalemine on äärmiselt kulukas ning esitab suuri nõudeid sõjajõudude struktuurile, sh nõuded väljaõppele ja toetusele. Sisuliselt läheb ühe sõdiva sõduri toetamiseks vaja viite sõdurit. Arvestades, et enamus välisoperatsioone on rahvusvahelised, kus mitme riigi armeed peavad operatsioonide läbiviimisel tegema omavahel tihedat koostööd, peavad ka nende struktuurid, protseduurid ja tehnilised lahendused olema omavahel ühilduvad. Iraagi kogemus näitas, et ühe operatsiooni raames peavad panustavad riigid tegelikult tegelema mitme erineva ülesandega, lisaks lahingute pidamisele, täitma ka politsei rolli, teostama rahuvalvet ning andma humanitaarabi. (Malešič 2004: 2)

Olgugi, et välisoperatsioonidel osalemine on kulukas ning konflikti venides ja inimkaotuste suurenemise korral muutub siseriiklikult järjest keerulisemaks põhjendada operatsioonile panustamist on selle plussiks liitlaste omavahelise koostöö harjutamine. See on oluline just NATO ja kollektiivkaitse kontekstis.

3. Rahuvalve- ja humanitaaroperatsioonid - olgugi, et sellist laadi operatsioonidele panustati ka „külma sõja“ perioodil, ei olnud see väga populaarne, kuna valdavaks prioriteediks oli sellel ajaperioodil sõjaväe jaoks riigi territooriumi kaitse. „Külma sõja“ järel see suhtumine muutus. Kasutades Taani näidet, siis panustamine ülal mainitud operatsioonidele muutus oluliselt tähtsamaks. See ei väljendunud mitte taoliste operatsioonide poliitilises toetuses, vaid ka väljaõppes, üksuste struktuuris ning varustatuses. Panustamine rahuvalve- ja humanitaaroperatsioonidele on tänaseks saanud Taani välis- ja julgeolekupoliitika nurgakiviks. (Malešič 2004: 2)

Selline aktiivne osalemine rahuvalve- ja humanitaaroperatsioonidele annab Taanile võimaluse rahvusvahelisel areenil silma paista. Üldjuhul ei ole seda laadi operatsioonid ka väga ohtlikud,

mistõttu on neile lihtsam ka siseriiklikku toetust leida ning teiselt poolt on armeel võimalus omandada rahvusvahelise koostöö kogemusi teiste riikide üksustega.

4. Riigikaitse diplomaatia - tänapäeva kontekstis koosneb see paljudest erinevatest, omavahel seotud osadest – sh koostöö liitlastega, nn arenguriikidega ja ka kunagiste vaenlastega. Riigikaitse diplomaatia põhiliseks eesmärgiks on luua ühiselt arusaadav filosoofia erinevate osapoolte vahel, et vältida hilisemaid võimalikke erimeelsusi ja teisiti mõistetavusi. (Malešič 2004: 2)

Antud juhul taandub riigikaitse diplomaatia olemus erinevate osapoolte vahelisele koostööle, et selle kaudu luua usaldust teineteise vahel. Vähendada vastandumist ja erimeelsusi, mis pikemas perspektiivis peab kaasa tooma diplomaatiliste ja majanduslike sidemete tihenemise ning sellega kaasneva heaolu kasvu.

5. Siseriiklikud toetusülesanded - siinkohal on tegemist sõjaväe toetava rolliga tsiviilvõimudele. Antav toetus väljendub eelkõige pääste- ja humanitaarabi operatsioonides, politsei toetamises piirivalve valdkonnas, kuid ka muudes politseilistes operatsioonides, oluliste tsiviilobjektide valvamises ning õhustranspordi toetuse tagamises meditsiini ja teistele tsiviilstruktuuride personalile. Samuti kuulub sõjaväe poolsete toetusülesannete hulka abi osutamine looduslike või tehnogeensete katastroofide puhul. Sõjaväe poolt teostatavate toetusülesannete eduka toimimise üheks aluseks on tugev seadusandlik baas, mille üheks tunnuseks on sõjaväe kasutamine vaid juhul, kui tsiviilametkonnad seda abi küsivad. (Malešič 2004: 2)

Siseriiklike toetusülesannete täitmisel on oluline, et osapooled teaksid, millist laadi võimeid abina küsida või pakkuda. See eeldab tihedat omavahelist koostööd, mis võib olla mõneti keeruline, kuna tsiviil- ja militaarstruktuuride ülesehitus ning suhtlus on erinevad. „Külma sõja“ pärandina võib koostöö osas takistuseks olla ka traditsioonilised lähenemised, kus armee, kui riigikaitse esmane tagaja, on harjunud olema toetatav, mitte aga toetaja. Tõenäoliselt läheb veel aega, enne kui armees muutub valdavaks arusaamine, et sõjaline riigikaitse on vaid osa laiemast julgeoleku tagamise süsteemist ning selle edukaks toimimiseks on vajalik erinevate ametiasutuste tihe koostöö.

6. Sisejulgeolekut puudutavad ülesanded – n. ohu põhiseaduslikule korrale. Tegemist on valdkonnaga, mille eest vastutavad erinevad julgeolekuasutused. Asjaolude kokkusattumise

tulemusena võib oht põhiseaduslikule korrale muutuda sedavõrd tõsiseks, et olukorra lahendamiseks ei piisa ainult tsiviilvõimude ressursist ning toetusena tuleb kaasata sõjavägi. Üldjuhul on võib sellist ohtu kujutada endast kas mõni terroristlik organisatsioon, usulist fanatismi viljelev organisatsioon või konkreetse piirkonna eraldumist ülejäänud riigist propageeriv ühendus. Sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täitmisel on seda toetava seadusandliku baasi tugevus ja üheselt mõistetavus äärmiselt oluline eriti, mis puudutab küsimust, kes juhib operatsioone – kas seda juhib tsiviilametkond või läheb see sõjaväe kätte? Viimasel juhul peavad olema olemas vastused küsimustele, kui kauaks ja millistel tingimustel. (Malešič 2004: 2)

Sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täitmine armee poolt on alati delikaatne teema, kuna seda võidakse erinevalt tõlgendada nii siseriiklikul kui ka rahvusvahelisel areenil. Samuti võib see kaasa tuua olukorra tahtmatu eskaleerimise, seetõttu on oluline, et armee kasutamine oleks õigusruumis väga täpselt reguleeritud ning võtmepunktidenäna on ära toodud juhtimisstruktuur (üldjuhul peaks see olema tsiviilametkond), kui kaua on õigus armeed olukorra lahendamiseks kasutada, millises ulatuses ning milliste volitustega. Vastasel juhul võib see kaasa tuua võimu kuritarvitusi ning olukorra üldise halvenemise.

Olgugi, et kõik kirjeldatud kuus rolli on relevantset, on siiski toimunud muutus nende prioritseerimise osas ning esiplaanile on tõusnud pigem siseriiklikud toetus- ja julgeolekuülesanded ning välisoperatsioonid. Samas ei ole välja toodud rollid nii üheselt ja konkreetset fikseeritavad, pigem on need omavahel tihedalt põimunud.

Kirjeldatud arengutrendide põhjuseks peetakse tänapäeva Euroopa strateegilise keskkonna olulist erinevust kahekümne aasta tagusest „külma sõja“ aegsest perioodist. Julgeolekukeskkond seisab tänapäeval silmitsi väga mitmetahuliste ohtudega, mis omakorda on toonud kaasa vajaduse profileerida ümber ka varasemad sõjalised jõud ning nende kasutamise strateegia. Sõjalise jõu kasutamine territoriaalse terviklikkuse tagamisel on muutunud vähem olulisemaks ning suunatud pigem tegutsemisele riigipiiridest väljapoole. Lihtsustatult tähendab see, et varasemad üksused, mis oma struktuurilt olid disainitud täitma territoriaalkaitse ülesandeid, on asendatud ekspeditsiooniüksustega – nende varustus, relvastus ja väljaõpe on seotud tulevaste võimalike operatsioonipiirkondadega. (Rickli 2008)

Panustamisel rahvusvahelistesse operatsioonidesse ning liitumisel mõne julgeolekuorganisatsiooniga on väikeriigi välispoliitikas kindel seos. Rickli (2008) viitab, et väikeriikide üheks julgeolekugarantiiks tänapäeval on julgeolekualane koostöö või liikmelisus juhtivas julgeolekuorganisatsioonis. Sarnaselt Ricklile rõhutavad ka Payne ja Sutton (1993) väikeriikide vajadust siduda oma julgeolek mõne julgeolekuorganisatsiooni või suurriigiga. Payne ja Sutton ei käsitle küll otseselt väikeriikide riigikaitseüsteeme, kuid toovad välja nende peamised julgeolekuga seotud nõrkused, milleks on majanduslik ja poliitiline avatus välismaailmale, mistõttu on nende poliitika kergesti mõjutatav. Nende arvates oleks väikeriikide julgeolekule ideaalolukord, kui suurriikide vahel valitseb jõudude tasakaal ning väikeriik on suutnud oma julgeoleku siduda sobiva suurriigiga või julgeolekuorganisatsiooniga. (Payne ja Sutton 1993)

Julgeolekuorganisatsiooni liikmestaatusega kaasneb väikeriikidele sisuliselt kindel tee saada osaliseks konfliktides, mis ei ole nende endi huvides – seeläbi ollakse teadlikult muutunud, suurriikide rahvusvaheliste huvide elluviimise tööriistadeks (Rickli 2008)

Seetõttu ei ole väikeriikidel väga palju mänguruumi oma sõjalise strateegia kujundamisel ning lähtuda tuleb sellest, mis tagab nõutava panustamise julgeolekuorganisatsiooni eesmärkide täitmiseks ning hea kui see kattub ka riigi rahvuslike huvidega. Oht peitub selles, et väikeriigid võivad arendada oma sõjalist võimekust liialt ühekülgsest – arendatakse välja kallid nn nišivõimekused, millel on kindel roll mõnes suuremas, erinevatest osadest koosnevas koosluses. Eraldi võetuna on nišivõimekused väga haavatavad ning ei loo seda efekti, milleks neid arendati. Seega on väikeriigid oma nišivõimekustega haavatavad, eriti juhul kui julgeolekukeskkond muutub kiiresti ning julgeolekugarantiiks olevas julgeolekuorganisatsioonis valitsevad sisemised vastuolud ja/või tähelepanu nõuab mitu samal ajal toimuvat konflikti, ehk olukorras, kus väikeriik peab vähemalt mõnda aega ise oma jõududega enda julgeoleku eest seisma.

Payne ja Sutton (1993) toovad välja, et konventsionaalse konflikti ohu tahaplaanile liikumine ja julgeoleku mõiste laiemaks muutumine on kaasa toonud eriteenistuste poolt läbiviidavate mõjutusoperatsioonide spektri olulise laienemise, hõlmates väga erinevaid valdkondi ja tasandeid. Valdkondadeks on eelkõige majandus, poliitika, sotsiaalsfäär ning tasanditest kohalik tasand – vald ja linn ning riigitasand – valitsus ja riigiasutused. Sellest lähtuvalt rõhutavad nad, et tugeva sisejulgeoleku tagamise märksõnadeks on -stabiilsus, valitsuse legitiimsus, riiklike institutsioonide tegevuse korrektsus, elanike põhivajaduste tagamine ja seadusandluse toimimine. (Payne ja Sutton 1993)

Ka Edmunds (2004) rõhutab, et senise traditsioonilise territoriaalkaitse kontseptsiooni asemel hakkab üha suuremat rolli mängima sisejulgeolek ning selle tagamisega seotud ülesandeid hakatakse andma ka armeele. Eelkõige on see tingitud just uutest julgeolekuohtudest – terrorism ja rahvusvaheline kuritegevus. (Edmunds 2004: 9-18)

Payne'i ja Suttoni (1993) poolt välja toodu haakub omakorda Wendt'ga (1992), kes analüüsib, millised on need mehhanismid, sündmused, mis panevad konkreetse riigi tegutsema. Seda on oluline mõista igal riigil, mis soovib liituda mõne julgeolekuorganisatsiooniga või luua liitlassuhted mõne suurriigiga.

Igal riigil on oma identiteet, millele tugineb tema tegutsemine kollektiivses keskkonnas, mistõttu tuleb teistel mõista seda identiteeti ja neid arusaamu. Riigid käituvad teiste rahvusvaheliste tegutsejatega vastavalt sellele, mis on nende eesmärgid, sh sõprade ja vaenlaste suhtes erinevalt, kuna ühes nähakse ohtu ja teises mitte. Pealegi mõjutab riikide käitumist tajutavate ohtude tasakaal, mis võib olla isegi olulisem kui valitsev võimutasakaal. (Wendt 1993)

Mistahes muutused aset ka ei leiaks, sisuliselt alati mõjutab see ressursse ning nende jagunemist. Harvey (2007) ja Simon (2004) toovad julgeolekukeskkonna muutuste analüüsi sisse valdkonnale eraldatud ressursside osa. Mida rohkem kitsendatakse tsiviilelanikkonna ühiskondlikke vabadusi, seda suuremad on ka ühiskonna ootused edu osas ning seda kriitilisemad ollakse ebaedu korral (Harvey 2007). Tsiviilelanikkonna ühiskondlikke vabaduste kitsendamise aspekti toetab ka Simon, kes kõrvutab tsiviilvaldkonna Euroopa riikide julgeolekualase ressursikäitumisega (Simon 2004). Varasem prioriteet, sõjaline kaitse, on asendunud uue prioriteediga – sisejulgeolek, mille tulemusena on sõjalisele kaitsele eraldatud summad pidevalt vähenenud või äärmisel juhul jäänud aastateks samale tasemele, mis sisuliselt tähendab samuti vähenemist (Aybet, Moore 2010). Eriti selgelt on see trend täheldatav peale 11. septembri 2001. aasta sündmuseid.

Inimene oma olemuselt eeldab, et tehtud järelandmistel peab olema mingit laadi positiivne tagasipeegeldus – antud juhul võib seda tõlgendada, et riiklikud julgeolekustruktuurid peavad olema edukad ohtude tõrjumisel juba nende algfaasis. See tähendab, et ohud tuleb tuvastada ja neutraliseerida enne negatiivse mõju avaldumist. Tavapärase elurütmi toimimine on julgeolekuasutuste töö hindamiseks parim mõõdupuu. Probleem seisneb selles, et kui avalikkus ei taju otsest ohtu oma igapäevaelu korraldusele, hakkab ta esitama küsimusi, kas kehtestatud piirangud ja tehtavad kulutused on õigustatud ja kas neid ei ole võimalik vähendada. Seega tekib

olukord, kus julgeolekustruktuurid püüavad õigustada oma ressursivajadusi ning avalikkus esitab küsimusi nende otstarbekuse osas ehk professionaalne paranoia *versus* ratsionaalne majanduslik kalkuleerimine. Tõenäoliselt siin ühest lahendust ei olegi ning kompromisse peavad tegema mõlemad osapooled ja seda olukorras, kus nende vahel otsene vastuolu puudub.

Kokkuvõttes võib öelda, et julgeolekukeskkond täna on oluliselt erinev sellest, milline see oli paarkümmend aastat tagasi. Muutunud on ohud, mõisted ning mängurid. Kui paarkümmend aastat tagasi peeti peamiseks ohuks riigi suveräänsusele teise riigi sõjalist sissetungi, siis tänaseks on ohtude spekter muutunud palju laiemaks nagu ka mängurite ning nende poolt kasutatavate vahendite hulk. Varem võis üsna selgelt eristada sise- ja välisjulgeolekut, tänapäevases globaliseerivas maailmas, on seda teha üha raskem. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et meid ähvardavad ohud on muutunud piiride üleseks ning puudutavad korraga mitmeid riike. Vältimaks ohu realiseerumist või selle realiseerumisel piirata võimalike mõjude laiemat levikut, on hakatud panustama üha aktiivsemalt välisoperatsioonidesse, ehk ohuga tuleb asuda võitlusse isegi siis, kui selle avaldumine leiab aset oma riigipiiridest kaugemal. Mida varajasemas staadiumis oht identifitseeritakse ja sellega neutraliseerimisega alustatakse, seda efektiivsemad on tulemused.

1.2. Laiapindne riigikaitse kui terviklik süsteem

Nüüdisaegne julgeolekukeskkond oma kaasnenud muutustega on tinginud varem kehtinud riigikaitse süsteemide kaasaajastamise. Kaasaegne riigikaitse iseloom nõuab koordineeritud planeerimist ja tegevust kõigilt riigikaitsega seotud osapooltelt, kuna ühelgi organisatsioonil pole üksinda keeruliste, mitmetasandiliste ja dünaamiliste ohtude ja riskidega toimetulekuks täielikku võimekust. (Jermalavičius, Pernik, Hurt, Breitenbauch, Järvenpää 2014)

Riigikaitse panustavate osapoolte vahelise eduka koostöö aluseks on riiklikul tasandil olev valitsemis- ja strateegiline kultuur, mis peab soodustama tsiviiljulgeolekuorganisatsioonide ja relvajõudude omavahelist suhtlemist (Miani 2010). Hull (2011) on sellist tsiviil- ja militaarpoole omavahelist suhtlust tõlgendanud mõistega *kõikehõlmav lähenemine*, mille eesmärgiks on luua seotud osapoolte vahel ühtne arusaam ja poliitika, kuidas tegutseda erinevates kriisi olukordades või konflikti järgsel perioodil.

Koostöö seotud osapoolte vahel peab haarama kogu tegevuse tsüklit sh analüüsi, planeerimist ning täideviimist (Hull 2011). Hulli poolt kasutatava mõiste *kõikehõlmav lähenemine*, puhul tuleb nentida, et siin on oluline roll mõtteviisi muutusel, kuna julgeolekusektor oma valdkonna sensitiivsuse tõttu on üsna suletud, mistõttu usalduse tekitamine teiste valitsusasutuste osas võib osutuda keeruliseks. Ka Jermalavičius (2014) viitab sellele, tuues näite, et pärast 2001. aasta 11. septembri terrorirünnakuid, kui hakati rohkem rõhku panema paremini integreeritud sisejulgeolekulahendustele, on vajalikud muutused toimunud ikkagi aeglaselt.

Erinev on olukord pikaajalise totaalkaitse traditsioonidega riikides, kus ollakse harjunud mõttega kõikide rahvuslike ressursside rakendamisest kõige olulisema eesmärgi nimel – sõjalise agressiooni tõrjumine. Sama olukord on ka riikide puhul, millel on pikaajalised mässulistega võitlemise kogemused, kus piirjooned militaar- ja tsiviilorganisatsioonide (õiguskaitse-, luure- ja julgeolekuorganite) vahel on ähmased ning nende tegevus kattub. (Jermalavičius 2014) Lutterbeck (2005) täiendab seda näitega, mille kohaselt julgeolekuohtude muutumine piiride üleseks (terrorism, massihävitusrelvade levik, organiseeritud kuritegevus) on toonud kaasa politsei militariseerimise, selle väljenduseks on politsei poolt oma operatsioonide läbi viimisel kasutatav sõjaväele sarnane taktika ja relvastus. Kaasnevaks mõjuks on politsei kergem kaasamine sõjaväelistesse operatsioonidesse ning vastupidi, kuna politsei ja sõjaväe operatsiooniline käekiri on muutunud sarnasemaks. Olgugi, et muutused tsiviil- ja militaarorganisatsioonide vahelise koostöö osas on seni olnud aeglasel, tingivad uued julgeolekuohud vajaduse nende omavaheliseks tihedamaks koostööks.

Pikaajalised koostöö kogemused eri ametkondade vahel ei välista siiski nende omavahelist tugevat konkurentsi ning ühe organisatsiooni (n. relvajõud) domineerimist teiste üle (Jermalavičius 2014). Ametkondade vaheline konkurents ressursside ja mõjukuse pärast jääb alati, kuid see ei tähenda koostöö mittetoimimist. Tuues näitena Afganistani operatsiooni, millega seotud tegevusi planeerib ja juhib armee, on operatsiooni läbiviimise kaasatud ka erinevad tsiviilekspertid, just oma spetsiifiliste oskuste näol, mille osas armeel oskusteave puudub (Baumann 2010).

Erinevate osapoolte kaasamist rõhutab ka Jennings (2010), kelle kohaselt on tänapäeva julgeolekuohtudega toimetulemiseks oluline nn terviklik lähenemine, kuhu on kaasatud nii tsiviil- kui ka militaarpool. Seda lähenemist toetavad Fitz-Gerald ja Macnamara (2012), kes rõhutavad, et lisaks osalejate (sh tuleb kaasata ka mittevalitsusasutused) laiale ringile, on oluline analüüsida

eesmärkide saavutamise strateegiat läbi võimalikult laia ühiskondliku spektri, kaasates sellesse poliitilise, majandusliku ning sotsiaalse sfääri.

Riikide puhul, millel on olnud pikaajaliste sisekonfliktide kogemus, on olukord sarnane totaalkaitse traditsioonidega riikidele, erinevus seisneb pigem selles, et kui totaalkaitse traditsioonidega riikide puhul tugines kogu süsteem sageli nn kuivale sõjalise kaitse planeerimisele, siis sisekonfliktide lahendamine on oma olemuselt palju reaalsem tegevus. Teisisõnu, sisekonfliktide toimumise tõenäosus on tunduvalt suurem, mistõttu on ka kogemuste pagas nende lahendamise osas palju rikkalikum ning vastavat süsteemi on olnud võimalus täiendada praktilistest kogemustest lähtuvalt.

Isegi kui koostöö toimib ja konsensus on strateegilisel tasandil saavutatud, jääb probleemiks asjaolu, et ministeeriumid ja valitsusasutused, mis tegelevad julgeolekuküsimustega, lähtuvad nende lahendamisel oma valitsemisala vaatenurgast. Seega on oluline, et strateegilisel tasandil oleks ametkond, mille ülesandeks on ministeeriumite ja valitsusasutuste sisendi sidumine ühtseks tervikuks. (Stepputat 2009)

Schnaubelt (2009:37) läheneb valitsusasutuste vahelise koostöö probleemide analüüsimisel olukorrale mõneti erinevalt puudutades käsuliini aspekti. Nimelt toob ta välja, et kui strateegilisel ja taktikalisel tasandil koostöö militaar- ja tsiviilstruktuuride vahel toimib suuremate tõrgeteta, on probleemkohaks kahe tasandi vaheline operatiivtasand. Põhjuseks on militaar- ja tsiviilstruktuuride erinev käsuliini ülesehitus. Tsiviilstruktuuridel puudub operatiivtasandi staap, kui vahelüli, mis militaarstruktuuride puhul täidab mh ka strateegilise ja taktikalise tasandi vahelist informatsiooni vahendamise rolli. (Schnaubelt 2009:37)

Kuna tsiviilstruktuuride käsuliin ei pruugi sobida operatsioonide juhtimiseks ja läbi viimiseks, tuleb tihtilugu operatsioonide kavandamisel tugineda sõjaväelistele käsustruktuuridele, kuhu on kaasatud tsiviilisikud. Sellise lahenduse otstarbekus sõltub eelkõige läbi viidava operatsiooni iseloomust ning õigustab end siis, kui sõjaväe roll operatsioonis on domineeriv. Kui aga tegemist on oma sisult tsiviiloperatsiooniga ning armee roll on toetava iseloomuga, ei sobitu antud lahendus operatsiooni konteksti. Lisaks võib operatsiooni kulgu hakata mõjutama sõjaväelaste domineerimine käsustruktuurides, mille tulemusena muutub tsiviiloperatsioon oma olemuselt sõjaväeliseks operatsiooniks. (Jermalavičius 2014)

Schnaubelt (2009:41) keskendus käsuliini problemaatikale tsiviil- ja militaarstruktuuride ühiste operatsioonide analüüsimisel. Peamise probleemina näeb ta tsiviil- ja militaarstruktuuride ühiste operatsioonide läbi viimisel ressursside kasutatavuse filosoofia erinevust: militaarstruktuuridest on vaid väike osa mingil ajahetkel tegevad mõnel operatsioonil, ülejäänud on reservis, ootavad kutset lahingusse või õppustele või valmistuvad mõneks kindlaks operatsiooniks. Tsiviilorganisatsioonide puhul on tegevusega hõivatud terve isikkoosseisuga (Schnaubelt kasutab siin võrdlust politseijaoskonnaga), seega pole kedagi kellele täiendõpet anda või keda kasutada reservina. (Schnaubelt 2009:41)

Reservide puudumine on üks tsiviilstruktuuride tunnusjooni, kuna nendel on „sõda“ kogu aeg ning tegutseda tuleb kogu riigi ulatuses. Kui mõnes piirkonnas tekib suurem „lahing“, millega toimetulemiseks on vaja täiendavaid jõudusid, saab seda teha vaid olemasolevate ressursside arvelt, mis tähendab, et mõne piirkonna jõudusid vähendatakse miinimumini, kuid täielikult ei saa ühtegi piirkonda katteta jätta. Relvajõudude võimeid arendatakse üldjoontes sõjaaja vajadustest lähtuvalt, mistõttu relvajõudude poolt pakutav toetus tsiviilstruktuuridele rahuaja tingimustes väljendub eelkõige läbi isikkoosseisu ja logistika.

Laiapindse riigikaitse kui terviksüsteemi käsitlemisel ja analüüsimisel on järgnevalt näidetena kasutatud Põhjamaade, konkreetsemalt Taani, Rootsi ja Soome riigikaitsetsüsteeme. Kõik kolm riiki kuuluvad tänasel päeval Euroopa Liitu ning Taani ka NATOsse. Rootsi on järginud oma ranget neutraliteedi poliitikat ning vältinud enese sidumist sõjaliste organisatsioonidega. Soome ei ole samuti ühegi sõjalise organisatsiooni liige, mida on ilmselgelt mõjutanud naabrus Nõukogude Liidu ning selle õigusjärgse järglase Venemaaga. Olgugi, et mainitud kolm riiki on rahvusvahelisel areenil erineva julgeolekulise taustaga, on nende ühiseks jooneks „külma sõja“ perioodil välja arendatud tõhus totaalkaitsetsüsteem, mida on tulnud julgeoleku maastiku muutuste tõttu oluliselt restruktureerida.

Saxi (2010: 54-58) rõhutab asjaolu, et „külma sõja“ lõppemisega senikehtinud territoriaalkaitse mudel ei olnud enam aktuaalne, mistõttu asendati see nn modernse mudeliga, mis vastas rohkem eksisteerivale julgeolekukeskkonna vajadustele. Nende kahe mudeli põhiline erinevus seisneb eelkõige selles, et territoriaalkaitse puhul oli peamine eesmärk oma riigi territooriumi sõjaline kaitse, samas jällegi limiteeritud võimekus ja ka vähene soov panustada kõrge intensiivsusega rahutagamisoperatsioonidesse (välisoperatsioonidesse panustamiseks vajalike kiirreageerimisüksuste arendamine ei olnud prioriteet). Nn modernset mudelit iseloomustas just

vastupidine efekt - olgugi, et territoriaalkaitse funktsioon säilis, oli rõhuasetus pigem siiski erinevat laadi rahutagamisoperatsioonidele panustamisel. Sisuliselt kordab see mõte nii Rickli, Malešič'i, Edmunds'i ja Heurlin'i poolt öeldut.

Käsitledes alljärgnevalt lähemalt Taani uut totaalkaitse kontseptsiooni, siis selgub, et selle võtmeülesandeks on ühiskonna kaitsmine rahvusvahelise terrorismi eest (Saxi 2010: 54), kuid sellele lisanduvad ka teised, uut tüüpi probleemid nagu oht küberjulgeolekule ja muule kriitilise tähtsusega taristule (Breitenbauch 2014). Võrdluseks, et „külma sõja“ aegne võtmeülesanne oli riigi kaitsmine sõjalise sissetungi eest.

Taani kontekstis moodustas „külma sõja“ aegne *totaalkaitse* tuumiku neli ametkonda – armee, politsei, päästeamet ja tsiviilkaitse. Armeed pidi olema piisavalt efektiivne, et vaenlane pigem hoidub rünnakust, politsei ülesanne oli avaliku korra ja seaduste toimimise tagamine, päästeameti ja tsiviilkaitsega tegeleva ametkonna ülesandeks oli elanikkonna kaitse ulatuses, et rünnaku ähvardust ei ole võimalik kasutada riigile surve avaldamiseks. (Stein 1994)

„Külma sõja“ ajal eksisteerinud totaalkaitse süsteem ei vastanud pärast selle lõppemist enam muutunud julgeolekukeskkonnale, mistõttu tuli see ümber struktureerida. Reformimisele läks Taani varasem hädaolukordade lahendamise juhtimine ja tsiviilkaitseorganisatsioon, samuti hakati rohkem tähelepanu pöörama inimtekkeliste katastroofide toimumise võimalustele, mille üheks tulemuseks oli hädaolukordade juhtimise ameti (edaspidi DEMA) üle viimine 2004. aastal kaitseministeeriumi haldusalasse. Erinevate reformide tulemusena on hädaolukordade juhtimine viidud kohaliku omavalitsuse tasandile, mida toetavad riiklikud tasandi keskused. Kahe tasandi vaheline tööjaotus on jagunenud nii, et riiklikul tasandil töötatakse välja üldine raamistik hädaolukorra lahendamise plaanide tarvis, samas kui konkreetsed plaanid töötatakse välja ja rakendatakse ellu kohalikul tasandil. Sellega kaasneb riskide profileerimine ning kaasnevate teenuste tasemete kindlaks tegemine. (Breitenbauch 2014)

Malešič (2004:2) on toonud välja tendentsi, mille kohaselt on Taani jaoks muutunud välisoperatsioonidele panustamine välispoliitiliselt väga oluliseks, mida kirjeldab ka Breitenbauch (2014), lisades juurde, et see ei väljendu mitte ainult relvajõudude panustamises, vaid ka tsiviilpoolles, kuna DEMA ressursse kasutatakse üha enam ära rahvusvahelises kontekstis. DEMA viimine kaitseministeeriumi alluvusse on aidanud Taani välispoliitilist nähtavust oluliselt tõsta.

„Külma sõja“ järgset Taani julgeolekupoliitikat iseloomustab armee orienteeritus riigi välistele operatsioonidele, mille tulemusena on tõusnud oluliselt Taani Kodukaitse (sarnane Eesti Kaitseliidule) riigikaitse roll siseriiklikult (Milton 2008). Taani Kodukaitse on oma ülesannete osas olnud alati toetavas rollis, seda nii sõjaväele kui ka siseturvalisuse eest vastutavatele tsiviilametkondadele (Steyn 1994).

Taani Kodukaitse liikmete väljaõpe hõlmab lisaks sõjalisele treeningule ka sisejulgeoleku tagamisega seotud elemente (Milton 2008). Seetõttu võivad sisejulgeoleku tagamisega seotud ametkonnad vajadusel Kodukaitsele abi paluda sh tsiviil ja loodusõnnetuste korral (Wyman 2011). Kuna Taanil puudub suuremahuline reserv, on Kodukaitse aktiivsematest liikmetest moodustatud ca 3000 liikmeline reageerimisjõud, mis on parema väljaõppe ja varustusega ning ka kiiremas valmiduses (Milton 2008).

Erinevalt Taanist, kuid sarnaselt Soomele, ei kuulu Rootsi ühegi sõjalise liidu koosseisu, järgides juba traditsiooniks saanud ranget neutraliteedi poliitikat. Oma neutraliteedi deklareerimisest hoolimata arendas Rootsi II MS järgsetel aastakümnetel, välja tõsise totaalkaitse süsteemi, mille rõhuasetus oli suunatud väljast poolt tuleneva relvastatud rünnaku tõrjumisele. Tsiviilkaitse peamiseks rolliks oli relvajõudude toetamine, mistõttu oli veel 1990- aastatel Rootsis hulgaliselt ametkondi, mis koordineerisid tsiviilkaitse, psühholoogilise kaitse, majandusliku sõltumatuse ja elutähtsate teenuste tagamise alast tegevust. Nende ametkondade tegevuse ulatusest ja mahtudest annab aimu asjaolu, et Rootsi oli otsustanud jääda neutraalseks mitte ainult rahuajal, vaid ka sõjaajal. Kuna liitlasabile ei pretendeeritud, tähendas see, et nii rahu- kui ka sõjaajal pidi riik toime tulema vaid omaenda ressursidega. (Hurt 2014)

Kui 1990. aastate keskel saadi Rootsis aru, et „külm sõda“ on lõppenud, siis läbi viidud ohu- ja riskihinnangu tulemused nihutasid riigikaitse fookuse sõjalistelt ohtudelt üle tsiviilhädaolukordadele, mis varem oli saanud vaid minimaalset tähelepanu. „Külma sõja“ aegne vähene tähelepanu tsiviilkaitsele oli tingitud arvamusest, et kui tsiviilkaitse suudab organiseeruda relvajõudude toetuseks, siis tõenäoliselt toimib see ka tsiviilhädaolukordade (kriisid, katastroofid) puhul. Igatahes oli uue ohu- ja riskihinnangu tulemuseks see, et operatiivplaneerimine lõpetati, nagu lõpetati ka suuremate kriisiohje õppuste läbi viimine. (Werger 2013, tsit Hurt 2014)

2008. aasta Vene-Gruusia sõja tulemusena andis Rootsi valitsus relvajõududele ülesande koostada riigi sõjalise kaitse plaan. 2009. aastal loodi Rootsi Kriisireguleerimisamet (edaspidi MSB). MSB

ülesandeks sai valitsusasutuste planeerimis- ja koostöö toetamine ja koordineerimine, et need oleksid valmis võimalikeks kriisideks ja hädaolukordadeks. (Hurt 2014). 2013. aastal andis valitsus MSB-le ülesande koostada tsiviilkaitseplaanid (Werger 2013, Hedström, 2013, tsit Hurt 2014). Sellega seoses on Rootsis kasutusele võetud tänapäeva riigikaitset iseloomustav mõiste - *kõikehõlmav lähenemine julgeolekule*, mille sisu seisneb põhimõttes, et julgeolekupoliitika on osa kõigist ühiskonna käsutuses olevaist vahendeist, mida saab kasutada riigi julgeolekut ähvardavate ohtude ja probleemide vastu. Lahtiseletatult tähendab see seda, et vajadusel osutavad vastastikkust abi teineteisele nii militaar- kui ka tsiviilstruktuurid. (Hurt 2014) Ka Rootsis nähakse relvajõudude sh vabatahtlikest koosneva Kodukaitse rolli tsiviilsektori abistamises eelkõige toetava tegevusena politseile ja päästeteenistustele (Algers, Brändström, Nordström, Ängquist 2009).

Soome totaalkaitseüsteemi keskne idee oli sisuliselt sama, mis Rootsilgi – tagada kõige paremini ühiskonna võimete kasutamine Soome sõjalise riigikaitse täiendamiseks ja toetamiseks. Selle eesmärgi täitmiseks oli loodud kaitseministeeriumi juurde julgeoleku- ja kaitsekomisjon, mis tegeles ühiskonna kõigi ressursside tuvastamise, koordineerimise ja kasutusele võtmisega. (Järvenpää 2014)

„Külma sõja“ lõpp ja sellega kaasnenud julgeolekukeskkonna muutused mõjutasid ka Soomet ning sarnaselt Rootsile hakkas sealgi julgeolekuvaldkonda suunama uus kontseptsioon, milles sõjaliste erivajaduste kõrval tekkis terve hulk valdkondi, mis mõjutasid märksa olulisemalt inimeste igapäevaelu kui otsene sõjaline oht. Näitena võib välja tuua piiriüleste ohtudena terrorismi, organiseeritud kuritegevuse, inim- ja narkokaubanduse, nakkushaigused, keskkonnaohud jmt. Soomes mõisteti, et uute ohtudega toimetulemiseks ei piisa enam ainult riigi panusest. Uutest ohtudest tulenevate mõjude leevendamiseks peavad julgeolekusse panustama nii kohalike omavalitsuste tasand kui ka valitsusvälised organisatsioonid ja erasektor. (Järvenpää 2014)

Oluline on siinkohal märkida, et pärast Jätkusõda (1944) pidi Soome loobuma oma vabatahtlikest koosnevast tsiviilkaitsest (meie mõistes Kaitseliidust). Selle taasloomine kerkis peale „külma sõda“ uuesti päevakorda ning 2007. aastal alustati pilootprojektiga, mille käigus on moodustatud vabatahtlikest reservväelastest ca kompanii suurused üksused. Üksuse liikmetele on väljastatud kogu üksikvõitleja varustus va relv ja laskemoon. Eelkõige on need üksused mõeldud kasutamiseks tsiviilvõimude abistamiseks kohalikul tasandil ülesannete puhul, mis ei hõlma jõu kasutamist, kuid vajavad hulgaliselt inimressurssi, nagu näiteks otsingu- ja päästeülesanded. Kui tekib riiki ähvardav julgeolekuoht, saab need üksused kiiresti relvastada ning kasutada riigi sõjaliseks kaitseks, eelkõige

toetava iseloomuga ülesannete täitmiseks – olulise infrastruktuuri valve ja kaitse. (Toveri 2007, tsit Milton 2008)

Oluline roll Soome kõikehõlmava julgeolekusüsteemi toimimisel on ka erinevatel vabariikidel, kelle rolli olulisus avaldub eelkõige igapäevase julgeoleku tagamisel ja kodanike kriisitaluvuse parendamisel. Sellisteks organisatsioonideks on näiteks vabariiklikud tuletoetajate brigaadid, kohalikud Punase Risti organisatsioonid, talunike liidud jpt. Valitsusele abiks olles mängivad nad olulist osa näiteks päästeteenistuses, tsiviilkaitstes ja tuletoetajates, vabariikliku riigikaitse juures ning esma- ja hingeabi andmisel. Samuti on nad olulised osalised kriisipiirkondades esmase humanitaarabi andmisel nii kodu- kui ka välismaal. (Järvenpää 2014)

Kokkuvõtvalt võib nii Taani, Rootsi kui ka Soome puhul öelda, et kuigi julgeolekukeskkond on muutunud, on relvajõud siiski säilitanud oma kesksuse riigikaitsealastes küsimustes. Kindlasti on selles oma osa „külma sõja“ pärandil, kui relvajõudusid peeti riigi suveräänsuse kindlustamise alustalaks, mida teised riiklikud struktuurid pidid toetama. Samas võib öelda, et väljaarendatud totaalkaitsealaste süsteem oli heaks vundamendiks, millele rajada kaasaegne, *kõike hõlmava julgeoleku* käsitlusest lähtuv riigikaitsealaste süsteem. Kindlasti nõuab kõigi julgeolekuga seotud ühiskonna valdkondade integreerimine riigikaitsealastesse harjumist, eelkõige uutele osapooltele, et harjuda oma uue rolliga, kuid ka traditsioonilistele panustajatele, et harjuda muutunud julgeoleku olukorraga.

1.3. Õigusaktide analüüs

Õigusaktide analüüsi eesmärk on välja tuua KL-le rahuajal püstitatud sisejulgeolekut puudutavad ülesanded ning nende sisu. Analüüsi teostamisel on võetud aluseks Kaitseliidu seadusega, 28.02.2013 (KaLS) KL-le püstitatud ülesanded ning nende sidusus hädaolukorra seadusega, 15.06.2009 (HOS) ja erakorralise seisukorra seadusega, 10.01.1996 (ErSS), kuna need on põhilised seadused, mis KL-i tegevust sisejulgeoleku valdkonnas rahuajal reguleerivad.

Täiendavalt võrdles töö autor 1999. aastal vastu võetud ja praeguseks kehtetud Kaitseliidu seadust (kuna nii kehtetu kui ka kehtiv seadus on samasuguse nimetusega, siis on kehtetu seaduse nimetus välja kirjutatud ning kehtiva seaduse puhul on kasutatud ametlikku lühendit) kehtiva KaLS-ga ja HOS-ile eelnenud varasema hädaolukorraks valmisoleku seadusega, 22.11.2000 (HOVS). Mõlemal

juhul oli võrdluse eesmärgiks välja tuua võimalikud erisused ja sarnasused seoses KL-ile püstitatud sisejulgeolekuliste ülesannetega.

Vastavalt rahuaja riigikaitse seaduse (RRKS) § 13-le on KL avalik-õiguslik juriidiline isik, mille tegevust reguleerib KaLS (Rahuaja riigikaitse seadus 12.06.2002). KaLS § 2 lg 3 kohaselt on KL-i, kui riigikaitseorganisatsiooni eesmärgiks, suurendada vabale tahtele ja omaalgatusele toetudes rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda. Selle eesmärgi saavutamiseks täidab KL talle KaLS-i § 4 pandud ülesandeid. KL-le § 4 püstitatud ülesanded jagunevad lg-te 1 ja 2 vahel¹. Lg 1 p-des 1-8 välja toodud ülesanded on seotud KL-i eesmärgi saavutamise: 1) osaleb Eesti kodanike isamaaliste ja rahvuslike tunnete tugevdamisel, kaitsetahte säilitamisel ja kasvatamisel; 2) valmistab ette riigi sõjalise kaitse võimet; 3) osaleb Eesti elanike turvalisuse suurendamises ja tagamises; 4) annab ja korraldab tegevliikmetele sõjaväelist väljaõpet kaitseväeteenistuse seaduse § 6 lõike 3 alusel Kaitseväe juhataja kehtestatud korras; 5) annab ja korraldab muud väljaõpet ja koolitust; 6) arendab ja väärtustab kehakultuuri ja sporti elanikkonna hulgas; 7) tagab vajaduse korral Kaitseministeeriumi ja selle valitsemisalas olevate riigikaitse objektide ja vara ning Eesti välisesindust valve; 8) täidab teisi talle seaduste ja nende alusel kehtestatud õigusaktidega antud ülesandeid.

Välja toodud punktides on konkreetne ja üheselt mõistetav sisu eelkõige KaLS § 4 lg 1 p-s 2 ja p-s 4, milles p-s 2 sätestatud ülesanne käsitleb riigi sõjalise kaitsevõime ettevalmistamist ning p 4 sätestab tegevliikmetele sõjaväelise väljaõppe andmist ja korraldamist kaitseväeteenistuse seaduse, 13.06.2012 (KVTS) § 6 lg 3 alusel kaitseväe juhataja (edaspidi KVJ) kehtestatud korras. Ülejäänud sätestatud ülesanded omavad p-des 2 ja 4 saavutamiseks vajalikku toetavat funktsiooni või on vastupidi p-des 2 ja 4 saavutamise väljundiks. Mõõdetavaks indikaatoriks KL-i eesmärgi saavutamise osas on eelkõige KL-i liikmeskonna järjekindel kasv sh kasv noorte osas, mille läbi peegeldub riigi kodanikkonna tahe osaleda riigikaitse panustamisel.

KL-le, KaLS § 4 lg 2 kaudu püstitatud ülesanded on oma olemuselt kaasuvad – st, et KL-i on vajadusel võimalik kaasata ametiabi korras teiste ametkondade abistamisele. KaLS § 4 lg 2 kohaselt

---

¹ 08.02.1999. aastal vastu võetud Kaitsealiidu seaduses ei olnud KL-i ülesanded kehtiva KaLS-iga võrreldes nii detailselt lahti kirjutatud. Kaitsealiidu seaduses § 4, mis käsitles KL-i ülesandeid, oli viidatud erinevatele kavadele (mobilisatsiooni- ja riigikaitse üldkava), mis pidid täpsemalt käsitlema KL-i ülesannete sisu. KL-i koostöö teiste isikutega (maavalitsused, kohalikud omavalitsused, politsei, piirivalve, tuletõrje- ja päästeteenistus), oli kajastatud sama seaduse §-des 15-20 (Kaitsealiidu seaduse 3. peatükk). Oma sisult oli sätestatud koostöövorm, sarnaselt kehtivale KaLS-le, kaasuva ja toetava iseloomuga. (Kaitsealiidu seadus 08.02.1999)

on võimalik KL-i kaasata: 1) päästesündmuse lahendamisele päästeseaduses sätestatud korras; 2) hädaolukorra lahendamisele, päästetööle ja turvalisuse tagamisele hädaolukorra seaduses sätestatud korras; 3) erakorralise seisukorra lahendamisele erakorralise seisukorra seaduses sätestatud korras; 4) küberturvalisuse tagamisele pädeva ametiasutuse juhtimisel; 5) Kaitseväge korraldatavale õppekogunemisele; 6) politseitegevusele politsei ja piirivalve seaduses sätestatud korras. Kõik need olukorrad (va kaasumine KV õppekogunemistele) on seotud päästesündmusele, hädaolukorrale, erakorralise seisukorra (ErS) lahendamisele ning politseitegevusele kaasumisega. Sama paragrahvi lg 3 annab võimaluse kaasata KL-i küberkaitse üksust küberturvalisuse tagamiseks. Kuigi küberturvalisus omab tugevat seost sisejulgeolekuga, on eelduslikult selle tekkepõhjused välisriiklikud, vähemalt sellises ulatuses, mis tingiks KL-i küberkaitseüksuse kaasumist, mistõttu seda valdkonda eraldi käesolevas magistritöös ei käsitleta. Välistada ei saa, et hädaolukord, ErS vms olukord on põhjustatud riigiväliste tegurite mõjul, kuid oma iseloomult on tegemist siiski siseriiklike põhjustega. Sisejulgeolekuga seotud ohuolukordade lahendamist reguleerivad ennekõike HOS ja ErSS.

HOS-i § 1 sätestab seaduse reguleerimisala, milleks lg 1 kohaselt on kriisireguleerimine, sh hädaolukorraks valmistumise ja hädaolukorra lahendamise ning elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamise õiguslikud alused. Hädaolukorrana defineerib HOS-i § 2 olukorra, sündmuse või sündmuste ahela, mis ohustab paljude inimeste elu või tervist või põhjustab suure varalise kahju või suure keskkonnakahju või tõsiseid ja ulatuslikke häireid elutähtsa teenuse toimepidevuses ning, mille lahendamiseks on vajalik mitme asutuse või nende kaasatud isikute kiire kooskõlastatud tegevus. HOS-i § 1 reguleerib ka eriolukorra väljakuulutamist, lahendamist ja lõpetamist ning KV ja KL-i kasutamist hädaolukorra lahendamisel, päästetöö tegemisel ja turvalisuse tagamisel.

KV ja KL-i kasutamine hädaolukorra puhul oli reguleeritud juba HOS-ile eelnenud HOVS-is. HOVS § 6 lg 1 kohaselt koostas Siseministerium riikliku kriisireguleerimise plaani, milles nähti ette koostöö kord KV ja KL-ga. HOVS § 12 sätestas Kaitseministeriumi ülesanded, mille hulka kuulus mh ka KV ja KL-i kriisireguleerimisalaste tegevuste koordineerimine ja KV ja KL-i koostöö korra ning ülesannete määratlemine erinevates kriisireguleerimisplaanides – sh, riiklikus, ministeriumi, Riigikantselei kriisireguleerimisplaanides.

HOVS-i laialivalgusus erinevate kriisireguleerimisplaanide koostamise näol, tingis vajaduse korrastada HOVS-i alusel loodud kriisireguleerimissüsteemi. Lisaks olid tekkinud täiendavad vajadused täpsustada KV ja KL-i kasutamise võimalusi hädaolukordade lahendamisel, sh vajadus

KL-i esindaja arvamine regionaalse kriisikomisjoni liikmeskonda.² (Hädaolukorra seaduse eelnõu seletuskiri 12.02.2008)

Erinevalt HOVS-st on kehtiv HOS oma olemuselt kompaktsem, mis väljendub KV või KL-i kasutamise sätestamist konkreetsete olukordade korral, koos vajalike tegutsemismehhanismide, volituste ja piirangute kirjeldamise kaudu.

KV või KL-i kasutamine hädaolukorra lahendamisel, päästetööl ja turvalisuse tagamisel on täpsemalt sätestatud HOS-i 3. jao §-des 31-33. Alljärgnevalt on nimetatud paragrahvide sisu täpsemalt avatud ning toodud välja seosed teiste õigusaktidega sh päästeseaduse, 05.05.2010 (PäästeS), korrakaitseadusega, 23.02.2011 (KorS) ning politsei ja piirivalve seadusega, 06.05.2009 (PPVS).

HOS-i § 31, mis sätestab KV või KL-i kasutamise hädaolukorra lahendamisel, päästetööl ja turvalisuse tagamisel, toob lg-s 1 välja kokku viis ülesannet, mille puhul võib KV-d või KL-i kasutada: 1) päästetööde ja eriolukorra tööde tegemine, 2) liikluse korraldamine eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas, 3) karistusseadustiku §-des 237 (terrorikuritegu), 240 (riigi- või kohaliku omavalitsuse ametiruumi tungimine), 246 (rahvusvaheliselt kaitstud isiku elule ja tervisele suunatud rünne) ja 248 (diplomaatiliselt puutumatus omavale maa-alale, hoonesse ja ruumi tungimine) nimetatud kuritegude ennetamine või tõkestamine, 4) suure rünnakuriskiga objekti kahjustamise ärahoidmine või tõkestamine, 5) riigipiiri ületamise ajutine piiramine või peatamine riigipiiri seaduse §-s 17 nimetatud juhul).

Käesoleva seaduse § 31 lg 1 p-des 1-5 sätestatud ülesannete puhul on probleemkohaks asjaolu, et HOS ei defineeri, mida mõistetakse turvalisuse tagamise all, mistõttu on oht mitmeti tõlgendamiseks eelkõige sama lõike p-i 2 ülesande osas – liikluse korraldamine eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas.

---

² HOS-i § 4 sätestab regionaalsete kriisikomisjonide moodustamise (Lääne-, Lõuna-, Ida- ja Põhja-Eesti regionaalne kriisikomisjon), kuhu kuuluvad ka KV ja KL-du esindajad (Lääne-, Lõuna-, Ida- ja Põhja-Eesti regionaalne kriisikomisjoni põhimäärus ja koosseis, siseministri 27.07.2009 määrused nr 28, 29, 30 ja 31). Regionaalsete kriisikomisjonide põhimäärused kehtestab ja koosseisud kinnitab HOS-i § 4 lg 4 kohaselt siseminister. Oluline on siin välja tuua asjaolu, et võimalike kriiside puhul on ka regionaalsete kriisikomisjonide tasemel arvestatud olukorraga, kus KV-ga või KL-ga tuleb suhelda eraldi ehk neilt eeldatavalt küsitav abi või saadav abi on erineva iseloomuga, mistõttu peavad regionaalsel tasandil esindatud olema nii KV kui ka KL.

Vastavalt HOS-i § 15 annab Vabariigi Valitsus korralduse eriolukorra välja kuulutamise kohta, milles mh on ära märgitud ka eriolukorra piirkond (HOS-i § 14 kohaselt võib eriolukorra piirkonnaks olla terve riik, üks või mitu maakonda või kohaliku omavalitsuse territooriumit). Samuti on eriolukorra tööde, kui mõiste sisu, kajastatud HOS-i § 19 lg 1 p-des 1-3, mille kohaselt on eriolukorra töödeks: 1) avarii-, pääste- ja taastamistööd loodusõnnetuse ja katastroofi korral; 2) tööd nakkushaiguste leviku tõkestamiseks; 3) tööd kannatanutele abi osutamisel loodusõnnetuse ja katastroofi korral ning nakkushaiguste leviku tõkestamisel. Eriolukorra tööde mõiste on HOS-i eelnõu seletuskirja (12.02.2008) kohaselt sisse toodud seetõttu, et luua eristus päästeseaduse alusel teostatavast päästetööst ning sellega seoses kehtestatud regulatsioonidest. PäästeS-i § 3 lg 1 kohaselt on päästesündmuseks ootamatu olukord, mis vahetult ohustab füüsiliste või keemiliste protsesside kaudu inimese elu, tervist, vara või keskkonda tulekahju, loodusõnnetuse, plahvatus, liiklusõnnetuse, keskkonna reostuse või muu sarnase olukorra korral.

Turvalisuse tagamise kui mõiste osas tuleb HOS-i kontekstis lähtuda KorS ja PPVS kasutatud mõistete korrakaitse ja avalik kord sisust³. KoRS § 2 lg 1 kohaselt on korrakaitse avalikku korda ähvardava ohu ennetamine, ohukahtluse korral ohu väljaselgitamine, ohu tõrjumine ja avaliku korra rikkumise kõrvaldamine. Avalik kord sama seaduse § 4 lg 1 tähenduses on ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning õigushüvede ja isikute subjektiivsete õiguste kaitstus (sama tähenduse annab avaliku korra mõistele ka PPVS § 7²). Oht omakorda on KoRS § 5 lg 2 mõistes olukord, kus ilmnenu asjaoludele antava objektiivse hinnangu põhjal võib pidada piisavalt tõenäoliseks, et lähitulevikus leiab aset korrarikkumine.

Ülaltoodust lähtuvalt tähendab PPA jaoks KV või KL-i kasutamine turvalisuse tagamise eesmärgil HOS-i mõistes, eelkõige objektide kaitset (objektide välisperimeetri kaitse) ja piirivalve ning liikluse reguleerimist. Täiendavalt on KV või KL-i kaasamine eriolukorra piirkonnas mõeldav ka patrullimisülesande täitmiseks.⁴

---

³ HOS-is kasutatava mõiste turvalisuse tagamine ebamäärasest sisust rääkis töö autor 17.03.14 HOS-i eelnõu seletuskirja ühe koostajaga, tolleaegse Siseministeriumi pääste- ja kriisireguleerimispoliitika osakonna nõunikuga, kelle sõnade kohaselt tuleb HOS-i kontekstis turvalisuse tagamise mõiste sisustamisel lähtuda KorS ja PPVS toodud mõistetest korrakaitse ja avalik kord.

⁴ Töö autor vestles 17.03.14 PPA kriisiohje büroo ametnikega, kes kinnitasid, et HOS-i raames nähakse avaliku korda puudutava hädaolukorra lahendamisel KL-i rolli pigem toetavas funktsioonis. Sellel mõttel on kaks tähendust, millest esimese kohaselt eeldatakse KL-lt pigem logistilist toetust (toitlustus, majutus, transport jms) ning teisel puhul kaitseliitlasi pigem ei kasutata avaliku korra tagamisel. See tähendab, et eesmärk on vältida olukorda, kus tuleb kaitseliitlasi avaliku korra tagamiseks tänavatele tuua. Selle põhjusteks on ühelt poolt asjaolu, et sõjaväelane tänavapildis võib olukorda täiendavalt eskaleerida ning teiselt poolt suhtlemine inimestega, mille osas on PPA ametnikud saanud vastava väljaõppe, mida aga kaitseliitlaste puhul kinnitada ei saa. Küll näeb PPVA ette KL-i kasutamist objektkaitse, elanike evakueerimise toetamises (sh masside suunamine, evakueerimispunktide ja -kohtade

HOS-i § 31 lg 2 sätestab, et lg 1 p 1 kajastatud ülesande päästetööde ja eriolukorra tööde tegemise puhul, kehtestab KV või KL-i kasutamise korra Vabariigi Valitsus määrusega (Päästetööde ja eriolukorra tööde tegemisel Kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamise kord, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 26.11.2009) (edaspidi Päästetööde ja eriolukorra tööde tegemisel Kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamise kord). Nimetatud määrus reguleerib täpsemalt nii KV ja KL-i kasutamise taotlemist, otsustamist, kui ka nende alluvussuhet HOS-i § 31 lg 1 p 1 sätestatud olukordades.

HOS-i § 31 lg 3 sätestab, et lg 1 p-des 2-5 kajastuvate ülesannete puhul, otsustab KV või KL-i kasutamise Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul korraldusega. Lg-t 3 on täiendatud HOS-i § 32 poolt, mille kohaselt täpsustatakse antud korralduse sisu, tuues välja: 1) ülesande, mille täitmiseks KV-d või KL-i kasutatakse; 2) kasutatavate kaitseväelaste või KL-i liikmete arvu või arvu ülempiiri; 3) KV või KL-i kasutamise tähtaja; 4) territooriumi, millel KV või KL oma ülesannet täidab; 5) ametiisiku või -isikud, kellele kasutatavad kaitsevälased või KL-i liikmed allutatakse ning 6) vajaduse korral muud tingimused. Sellise detailse regulatsiooni põhjuseks on tagada KV või KL-i kasutamise läbipaistvus, et vältida nende kasutamist ebaseaduslike eesmärkide täitmiseks (HOS-i eelnõu seletuskiri 12.02.2008).

HOS-i § 31 lg 4 sätestab, et ettepaneku lg 1 p-des 2-5 toodud ülesannete täitmisel kasutada KV-d või KL-i, teeb Vabariigi Valitsusele siseminister, kes on selle eelnevalt kooskõlastanud kaitseministriga.

KV või KL-i kasutamise õigus on HOS-i § 31 lg 1 p-de 2-5 osas ajaliselt erinevalt määratletud. Kui sama paragrahvi lg 5 sätestab, et lg 1 p 2 osas võib KV-d ja KL-i Vabariigi Valitsuse otsusega kasutada kuni eriolukorra lõpetamiseni, siis lg 6 sätestab, et lg 1 p-des 3-5 nimetatud juhtudel ei või Vabariigi Valitsus otsustada KV-d või KL-i kasutada kauem kui 30 päeva alates otsuse tegemise päevast. Samuti ei või Vabariigi Valitsus samas lõikes sätestatud juhtudel otsustada KV või KL-i uut kasutamist sama juhtumi lahendamiseks. Sama paragrahvi lg 7 omakorda sätestab, et KV või KL-i kasutamine lg 1 p-des 2–5 nimetatud ülesannete täitmiseks on lubatud üksnes juhul, kui pädev asutus ei saa või ei saa õigeaegselt seda ülesannet täita ning puuduvad muud vahendid ülesande täitmiseks. Seega peab KV või KL-i kasutamise vajadus olema põhjendatud.

Julgestamine ning evakueeritavate toitlustamine, transport, majutus (telgid, magamisvarustus, meditsiin), kuid ka need tegevused peavad toimuma PPA ametniku juhtimisel. Patrullülesande täitmisel võib tekkida olukord, kus kaasatud tegevvälased või kaitseliitlased on sunnitud kasutama jõudu, mille kasutamist HOS-i raames reguleerib § 33.

HOS-i § 33 reguleerib täiendavalt KV või KL-i kasutamise korda. Nimelt võivad § 33 lg 4 kohaselt § 31 lg 1 p-des 2-5 sätestatud ülesannete täitmisele kaasatud tegevväelased või kaitseliitlased kasutada jõudu PPVS-i 4. pt politseiametnikule sunni rakendamiseks ettenähtud alustel ja korras. Kuna nimetatud sättega seotud ülesande täitmine puudutab sunni rakendamist, siis sätestab § 33 lg 5, et § 31 lg 1 p-des 2-5 välja toodud ülesandeid võivad täita vaid need tegevväelased ja kaitseliitlased, kes on läbinud vastava väljaõppe. See nõue piirab mõneti KV või KL-i kasutamist, kuid teiselt poolt on preventiivne meede, et vältida ebakompetentsusest tingitud kahjusid.

Probleemkohaks sunni rakendamisel KV või KL-i kasutamisel on võimaliku patrullülesande täitmine tegevväelaste või kaitseliitlaste poolt. Olgugi, et HOS-i § 33 lg 4 kohaselt on ülesande täitmisele kaasatud tegevväelastel ja kaitseliitlastel õigus kasutada PPVS-i 4 pt sätestatud korras vahetat sundi, jääb ebaselgeks nende õigus kasutada ka PPVS-i §-des 7³¹ - 7³⁹ raames sätestatud järelvalve erimeetmeid, mis hõlmavad: viibimiskeeldu, sõiduki peatamist, isiku kinnipidamist, turvakontrolli, isiku- ja vallasasja läbivaatust, valdusesse sisenemist ja selle läbivaatust ning vallasasja hoiulevõtmist. PPVS-i vastavad paragrahvid sätestavad, et see õigus on vaid politseil. Samas KorS riiklikke järelvalve erimeetmeid kajastatavates §-des 30 – 53 (küsitlemine ja dokumentide nõudmine, kutse ja sundtoomine, isikusamasuse tuvastamine, isikusamasuse tuvastamine erilise tuvastusmeetmega, isikuandmete töötlemine jälgimisseadmestiku kasutamisega, Isikuandmete töötlemine andmete saamisega sideettevõtjalt, Hädaabinumbrile edastatud informatsiooni töötlemine, Isiku joobeseisundi, sh alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine tarvitamise kontrollimise ja tuvastamisega seotud tegevused, lisaks nimetatud joobeseisundi tuvastamisel isiku kohapeal, kainenema toimetamine, viibimiskeeldu kohaldamine, sõiduki peatamine, isiku kinnipidamine, turvakontroll, isiku läbivaatus, vallasasja läbivaatus, valdusesse sisenemine, valduse läbivaatus, vallasasja hoiulevõtmine, hoiulevõetud vallasasja müümine või hävitamine) on sätestatud, et nimetatud tegevusi võib läbi viia politsei või seaduses sätestatud juhul muu korrakaitseorgan, juhul kui see on vajalik ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks, tõrjumiseks või korrariikkumise kõrvaldamiseks.

2011. aasta veebruaris vastu võetud KorS-i seaduse eelnõu seletuskirja § 81 kohaselt on KL üks neljast juriidilisest isikust, kellele võib riik korrakaitseülesannete täitmise volitada. (KoS-i seaduse eelnõu seletuskiri, 10.05.2007) 2011. aastal vastu võetud KorS jõustumine seati sõltuvusse seaduse rakendusosa vastuvõtmisest, paraku jäi KorS muutmise ja rakenduse seaduse eelnõu Riigikogu koosseisu lõppemisel menetlusest välja. 2014. aasta märtsis kuulutas Vabariigi President välja KorS muutmise ja rakendamise seaduse, mis jõustub 1. juulil 2014. Võrreldes 2011. aasta KorS eelnõu

seletuskirjaga, ei ole KorS muutmise ja rakendamise seaduse eelnõu seletuskirjas eraldi KL-i kui korrakaitseorganit märgitud, kuna muudetud on korrakaitseorganite liigitust, mille kohaselt on politsei üldkorrakaitseorgan ning teised erikorrakaitseorganid (KorS muutmise ja rakendamise seaduse eelnõu seletuskiri, 16.12.2013). KorS § 6 lg 6 defineerib korrakaitseorganina seaduse või määrusega riikliku järelevalve ülesannet täitma volitatud asutust, kogu või isikut. Seega on nii KV kui ka KL käsitletavad erikorrakaitseorganitena.

KV puhul reguleerib antud valdkonda täiendavalt kaitseväge korralduse seaduse, 19.06.2008 (KKS) § 49, mis sätestab jõu kasutamise KV poolt muude ülesannete täitmisel sh HOS-i alusel. KKS § 49 puhul on jõu kasutamise osas viide PPVS pt 4-le.

KL-i puhul annab KaLS-i § 71 lg-d 3-9 KL-i valvurile mitmeid õigusi, mis oma olemuselt on järelevalve meetmed, kuid ka need seaduse sätted puudutavad konkreetset määratletud inimesi ning ei ole seetõttu kohaldatavad kaitseliitlastele üldiselt.

HOS-i § 31 lg 1 p-des 2-5 toodud ülesannete täitmine tingib kaasatavate tegevväelaste ja kaitseliitlaste senise alluvussuhte muutuse, mistõttu esitatakse § 31 lg-s 3 nimetatud korraldus § 33 lg 1 kohaselt viivitamata KVJ või KL-i ülemale, kes allutab KV või KL-i üksuse vastava üksuse ülema kaudu Vabariigi Valitsuse määratud ametiisikule. § 33 lg 2 kohaselt teavitatakse nimetatud korraldusest viivitamata Riigikogu juhatust ning Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimeest.

Kokkuvõttes annab HOS-i rakendamine Vabariigi Valitsusele volituse kasutada KV-d või KL-i üksusi hädaolukorra lahendamisel, kuid seda pädeva asutuse juhtimisel. See tähendab, et isegi kui tegemist on HOS-i raames turvalisuse tagamisega seotud ülesandega eriolukorra piirkonnas ja KV või KL-i üksustel on, vastavalt HOS-i § 33 lg-le 4, õigus kasutada jõudu, toimub see ikkagi pädeva sisejulgeolekuasutuse koordineerimisel ja juhtimisel. Analoogne olukord on ka teiste HOS-iga sätestatud hädaolukorra sündmuste puhul. HOS § 33 lg 5 kohaselt tohivad HOS-i § 31 lg 1 p-des 2-5 toodud ülesandeid täita vaid need tegevväelased või kaitseliitlased, kes on läbinud vastava väljaõppe. Seega ühelt poolt annab HOS Vabariigi Valitsusele üsna vabad käed ja laia spektri ülesandeid, mille osas KV-d või KL-i kasutada, kuid teiselt poolt tasakaalustab seda vabadust nende kasutamisele seatud piirangud läbi allutamise pädevale asutusele.

Täiendavalt HOS-le reguleerib KV või KL-i kaasamist rahuajal sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete täitmisele ErSS. ErSS-i § 2 sätestab erakorralise seisukorra (edaspidi ErS) välja

kuulutamise aluse ja tingimused, mille kohasel kuulutatakse ErS välja põhiseaduse § 129 alusel Eesti põhiseaduslikku korda ähvardava ohu puhul. Põhiseaduse (PS) § 129 sätestab, et Eesti põhiseaduslikku korda ähvardava ohu puhul võib Riigikogu Vabariigi Presidendi või Vabariigi Valitsuse ettepanekul oma koosseisu häälteenamusega välja kuulutada ErS-i kogu riigis, kuid kõige kauem kolmeks kuuks (Eesti Vabariigi põhiseadus, 28.06.1992). Vastavalt PS kommenteeritud väljaandele, on ErS välja kuulutamise põhjused riigi sisesed olgugi, et mõjutused võivad olla rahvusvahelised (Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne, 2012). See on üks olulisemaid punkte, mis eristab ErS-i sõjaseisukorrast. ErS-i välja kuulutamine annab täidesaatvale võimule täiendavalt volitusi (sh isikute õiguste ja vabaduste piiramine – ErSS § 4), mis peavad aitama tagada põhiseadusliku korra kaitset. Olgugi, et ErS-i välja kuulutamine on tingitud siseriiklikest põhjustest tulenevast ohust põhiseaduslikule korrale, ei pruugi ohu tõrjumiseks piisata ainult Siseministeeriumi valitsemisala vastavatest pädevatest ametkondadest nagu PPA, PA ja KAPO. Seega on loodud ErSS-iga, sarnaselt HOS-le, võimalus kaasata ErS-i ajal ka KV-d või KL-i.

KV või KL-i kasutamine ErS-i ajal on sätestatud ErSS-i § 15 lg 1 p-des 1-4: 1) Vabariigi Presidendi, seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu, muude riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning riigile elutähtsate objektide vastu suunatud ründe ärahoidmine ja tõkestamine; 2) vägivallaga seotud kollektiivsest surveaktsioonist või vägivallaga seotud ulatuslikust, isikugruppide vahelisest konfliktist tuleneva ebaseadusliku tegevuse tõkestamine; 3) Eesti Vabariigi mõne paikkonna vägivaldse isoleerimisega seotud ebaseadusliku tegevuse tõkestamine; 4) vägivallaga seotud massilise korratuse tõkestamine.

ErSS § 15 lg 1 sätestab, et lisaks ülal loetletud punktidele võib Vabariigi Valitsus Vabariigi Presidendi nõusolekul otsustada ErS-i ajal kasutada KV-e või KL-tu HOS-i § 31 lg 1 nimetatud ülesannete täitmisel. Seega ErS-i välja kuulutamine ei välista KV ja KL kasutamist ka hädaolukorra seaduses ette nähtud alustel ja korras (Erakorralise seisukorra seaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri). ErS ajal võib ErSS § 15 lg 1 p-de 1-4 korral ErSS § 15 lg 4 kohaselt KV või KL kasutada erivahendeid või tulirelvi vastavalt PPVS-s kehtestatud tingimustel.

ErS-i kehtestamisel määratakse ka ErS-i juht, kelleks on ErSS § 18 lg 1 järgi peaminister või tema äraolekul teda asendav minister. ErS-i juht koordineerib vastavalt ErSS § 18 lg 4 mh ka KV ja KL-i kasutamist KVJ juhtimisel Eesti põhiseaduslikku korda ähvardava ohu kõrvaldamisel ning riigi sisemise julgeoleku tagamisel.

Sarnaselt HOS-ga tuleb ka ErS puhul teha Vabariigi Valitsusele ettepanek KV või KL-i kasutamiseks. ErSS § 15 lg 2 kohaselt peab KV või KL-i kasutamiseks ettepaneku tegema sisekaitseülem, kes on selle eelnevalt kooskõlastanud kaitseministriga. Sisekaitseülemaks on ErSS § 20 lg 1 kohaselt siseminister või tema äraolekul teda asendav minister. Seega peab initsiatiiv KV või KL-i kasutamiseks ErS ajal tulema sisekaitseülemalt. Probleemkohaks võib kujuneda *punase joone* markeerimine, mille ületamisel tuleb KV või KL-i kasutamist taodelda, kuna ühelt poolt tuleb vältida ülereageerimist ning teiselt poolt olukorda, kus taotlus tuleb liiga hilja ning KV või KL ei jõua õigeaegselt reageerida.

Oluline on märkida, et ErS ajal ErSS § 15 lg 3 kohaselt KV või KL-i kasutamise otsustamisel HOS-i alusel ei kohaldata HOS-i § 31 lg 6, mille järgi on KV või KL-i kasutamine piiratud 30 päevaga alates otsuse tegemise päevast ning KV-d või KL-i võib kasutada kuni erakorralise seisukorra lõpetamiseni. Ülejäänud ErSS § 15 lg-d 5-9 järgivad sisuliselt HOS-i § 32 ja § 33 (v a p 5) sätestatud põhimõtteid, reguleerides KV või KL-i kasutamise otsuse sisu ning kasutamise korda.

Olgugi, et nii HOS-i kui ka ErSS-ga on loodud võimalused KV või KL-i kasutamiseks erinevate sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisel, võib peamiseks takistuseks osutada nende ülesannete spetsiifilisus, sest nii KV kui ka KL-i põhieesmärk väljendub ennekõike riigi sõjaliseks kaitseks valmistumisel. Seetõttu on oluline, et pädevad asutused, mis planeerivad oma vastavates plaanides HOS-i või ErSS-i raames kaasata KV-d või KL-i, teeksid selle nimel omavahel tihedat koostööd, mille üheks olulisemaks tulemiks peab olema

tegevvälastele ja kaitseliitlastele vastava väljaõppe andmine ning sisejulgeolekuliste ülesannete täitmiseks vajalikke vahendite soetamine.

2. KAITSELIIDU TÄNASED SISEJULGEOLEKUGA SEOTUD RIIGIKAITSELISED ÜLESANDED (ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS)

Magistritöö teine peatükk jaguneb viieks alapeatükiks. Esimene alapeatükk annab ülevaate magistritöö metoodikast ja valimist. Teine alapeatükk käsitleb Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperidega läbi viidud poolstruktureeritud intervjuude analüüsi. Kolmas alapeatükk analüüsib KL-i võimeid läbi määratud hindamispunktide. Neljas alapeatükk toob välja uuringu tulemuste analüüsi ning viies alapeatükk kajastab järeldusi ja ettepanekuid KL-i sisejulgeolekut puudutavate ülesannete valdkonna täiendamiseks.

Aprilli rahutused 2007. aastal näitasid, et kõrge intensiivsusega ja ulatuslikud rahutused võivad tekkida ja levida väga kiiresti ning sellistel juhtudel vajab PPA täiendavat toetust partnerametkondadelt, et tagada oma tegevuse jätkusuutlikkus. Avaliku korra tagamise operatsioonides on PPA-l võimalik kasutada oma abipolitseinike süsteemi, kuid see ressurss on piiratud kasvõi juba selle läbi, et vastavalt abipolitseiniku seaduse (ApolS) § 2 lõige 2 ja § 3 lõige 2 kohaselt võib abipolitseinik politseilisi tegevusi läbi viia vaid koos professionaalse politseinikuga või viimase ülesandel (Abipolitseiniku seadus 24.11.2010). Samuti ei saa PPA suunata kõiki oma jõude rahutuste mahasurumiseks, kuna avalikku korda tuleb tagada ka mujal riigis. Sellistel puhkudel on oluline ressursi otstarbekas kasutamine mis tähendab, et võimalikult palju PPA ametnikke tuleb vabastada igasugustest toetava iseloomuga tegevustest ja suunata põhiprobleemi likvideerimisele. Tuginedes HOS-i § 31 on võimalik kaasata KL-i hädaolukorra lahendamisse. Seega vajalike toetava iseloomuga tegevuste osas on KL see organisatsioon, mis saab PPA-le vajalikku abi osutada näiteks toitlustamise, suuremate isikkoosseisugruppide majutamise ja nende transportimise valdkonnas või ka määratud objektide valvamisel ja kaitsmisel. KL-i liikmed saavad lisaks sõjalisele väljaõppele ka teatud mahus märulipolitsei väljaõpet, kuid ilma täiendõppeta on nende kasutamine pigem välistatud. Seega on sisejulgeolekualaste ülesannete täitmisel KL-il suur potentsiaal olla toetavas rollis siseministeeriumi sisejulgeolekuga tegelevatele ametkondadele⁵, eelkõige PPA-le ja PA-le.

---

⁵ KAPO toetamine KL-i poolt on võimalik, kuid oma ülesannete spetsiifilisuse tõttu pigem erand

Tänaasel päeva kuulub KL-i üle 15 000 kaitseliitlase, kellele lisanduvad eriorganisatsioonide naiskodukaitse (NKK), kodutütarde (KT) ja noorte kotkaste (NK) liikmed. Kokku on KL-is üle 22 000 inimese. RKAKga on eesmärgiks võetud KL-i kogu liikmeskonna kasvatamine kümne aastaga vähemalt 30 000 inimeseni. KL-i liikmeskonna kasutamisel politseilisteks tegevusteks või nende tegevuste toetamiseks, tuleb arvestada, et organisatsiooni eripära tõttu on kasutatav inimeste hulk piiratud. Ühelt poolt KL-i noorteorganisatsioonide NK-d ja KT-d liikmed, kes on alaealised, teiselt poolt on paljud KL-i liikmed oma tööülesannete tõttu juba seotud riigi toimimise tagamisega (politseinikud, päästeametnikud ja tegevvälased). Kriisi või sõja ajal kahaneb kasutatav inimhulk veelgi väiksemaks, kuna määratud osa liikmeskonnast on otseselt seotud sõjaliste ülesannete täitmisega.

Lisaks inimressursile on KL-il täiendavalt nii tehnilisi kui ka materiaalseid vahendeid, samuti taristuid, millega seotud ametkondadele sisejulgeoleku tagamisel toeks olla. Eelkõige tähendab see toetavate funktsioonide pakkumist transpordi, tehnika, majutus- ja/või ladustamisvõimaluste kaudu.

2.1. Uurimuse meetodika ja valim (AVALIK)

Käesoleva magistr töö puhul on tegemist empiirilise uurimisega, mille uurimisstrateegiaks on võrdlev juhtumi analüüs (*comparative case study*), uurimisstrateegia meetodika valiku osas tugines magistr töö autor U. Flick'i monograafiale *An Introduction To Qualitative Research, edition 4*.

Autorile teadaolevalt puuduvad tänaasel päeval Eestis teoreetilised käsitlused, mis kajastaksid KL-i rolli sisejulgeoleku alaste ülesannete täitmisel. KL-i rolli olulisust riigi julgeoleku tagamisel sh sisejulgeoleku osas on korduvalt valdkonna tippeksperide ning poliitikute poolt avalikult rõhutatud, samuti on see leidnud kinnitust praktikas (pronksiöö sündmused 2007. aastal). Läbi erinevate õigusaktide on KL-le püstitatud mitmeid sisejulgeolekut puudutavaid ülesandeid, kuid samas ei ole autorile teada, et selles osas oleks olemas teoreetilisi käsitlusi, mis analüüsiks, millised on need sisejulgeoleku ülesanded, mida KL olemasolevate võimete raames ka tegelikult täita suudab. Teema uurimiseks tuli seetõttu valida kombineeritud juhtumi uuring (*comparative case study*), kus läbi konkreetsete hindamispunktide saab võimalikuks tuvastada KL-i võime õigusaktidega püstitatud sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmiseks. Hindamispunktide osas analüüsi läbi viimiseks küsis töö autor KL-i ülema käest luba valitud hindamispunkte puudutava tervikinfo hankimiseks ning edasiseks analüüsimiseks. Täiendavalt on läbi viidud poolstruktureeritud ekspertintervjuud Eesti

julgeolekuvaldkonna tippjuhtidega, mille eesmärgiks oli välja selgitada Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperide seisukohad KL-i rolli osas sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisel. Poolstruktureeritud ekspertintervjuude tulem annab vastuse küsimusele, millisena näevad KL-i rolli sisejulgeoleku tagamisel valdkonna tippspetsialistid. Kokkuvõttes annab see vajaliku sümbioosi, sellest millised on KL-i tegelikud võimed õigusaktidega püstitatud sisejulgeolekualaste ülesannete täitmiseks, kas neid on võimalik täita ning kas see on valdkonna tippjuhtide arvates ka tegelik eesmärk. Antud sümbioosi põhjal saab läbi viia analüüsi, et teha ettepanekuid KL-i sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täiendamiseks.

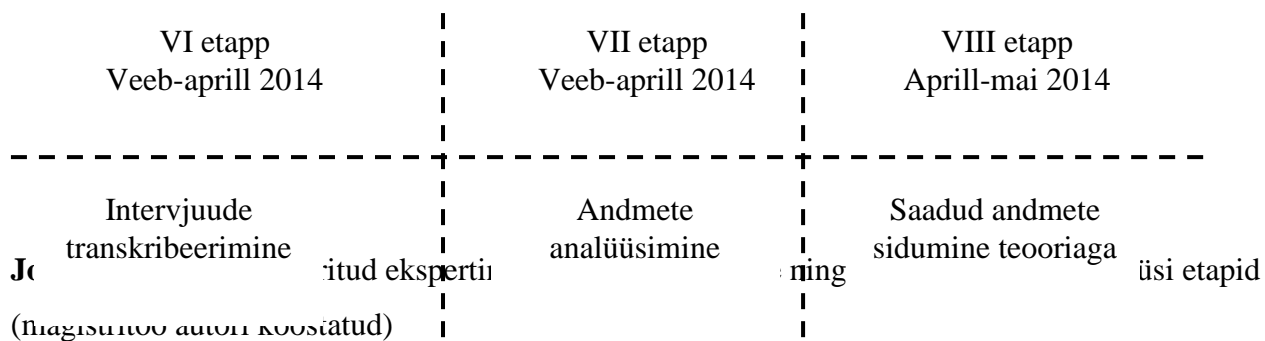
Eelnevast lähtudes on käesolev uuring jagatud **kolmeks osaks**. **Esimeses osas** viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud sisejulgeoleku ja sõjalise riigikaitse valdkonna tippeksperidega.

Põhjus poolstruktureeritud ekspertintervjuude läbiviimiseks seisneb kahes olulises aspektis. Intervjuu käigus esitatud küsimused puudutavad riigikaitse valdkonda ja selle erinevaid tahke laiemalt, kuid teadmised sellest ei ole ja teatud detailides ei saa ka olla üldlevinud, mistõttu oli võimalik sisukaid vastuseid saada vaid antud valdkonna tippeksperidelt. Teiseks aspektiks on asjaolu, et intervjuu käigus esitatud küsimused olid oma loomult arutluslikud, kus intervjuueeritav pidi avaldama oma seisukohta ning põhjendama seda. Samuti andis poolstruktureeritud intervjuu kasutamine piisava paindlikkuse küsimuste esitamisel ning vajadusel rõhuasetuste seadmisel vastavalt sellele, millises suunas intervjuu liikus. Valitud meetodi kaudu ostus tulemuslikumaks intervjuueeritava rääkima panemine ning uurijal oli võimalus ka intervjuueeritava vastuste täpsustamiseks. (Flick 2009: 165-169)

Intervjuu eeliseks teiste andmekogumismeetodite ees on paindlikkus, võimalus andmekogumist vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida. Samuti annab intervjuueerimine uurijale võimaluse vastuseid täpsustada ning selle tulemusena saada põhjalikku teavet. (Flick 2009: 165-169)

Poolstruktureeritud ekspertintervjuud sisejulgeoleku ja sõjalise riigikaitse valdkonna tippeksperidega viidi läbi kaheksas etapis (joonis 1).

I etapp Dets 2013	II etapp Jaan 2014	III etapp Jaan 2014	IV etapp Veeb 2014	V etapp Veeb – aprill 2014
Intervjuude ettevalmistamine	Valimi koostamine	Piloot-uuringu läbiviimine	Küsimustiku korrastamine	Intervjuude läbiviimine

I etapis määrati esmalt kindlaks teemavaldkonnad, mille järel valmistati ette poolstruktureeritud ekspertintervjuude küsimused. Sellele järgnenud **II etapis** koostati valim ekspertidest, keda oli plaanis intervjuuerida ning alustati nendega läbirääkimisi intervjuude läbiviimise osas. **III etapis** viidi läbi pilootuuring, mille järel **IV etapis** toimus küsimustiku korrastamine. Küsimustiku korrastamise käigus vähendati küsimuste arvu 12-lt 7-le. Samuti selgus pilootuuringu käigus, et küsimused on liiga üldised ja laialivalguvad, mistõttu muudeti küsimused konkreetsemaks ja muudeti osalt ka küsimuste fookust. Küsimuste varasem fookus oli liiga palju suunatud riigikaitsele ning julgeolekupoliitikale selle üldises mõttes. Intervjuudeks ettevalmistatud küsimustik on käesoleva magistritöö lisas 1. **V etapis** viidi läbi põhiintervjuud II osas koostatud valimis määratud ekspertidega. Intervjuude läbiviimiseks saadeti intervjueeritavatele personaalne e-kiri, milles selgitati magistritöö teemat ja intervjuude eesmärki ning intervjuuks kuluvat orienteeruvat aega – keskmiselt 25 minutit. Intervjuudega nõustusid kõik, kellele e-kiri saadeti. Vaid ühel juhul tuli intervjuu ära jätta, kuna intervjueeritavale ei sobinud tiheda töögraafiku tõttu intervjuuks määratud ajaperiood. Ära jäänud intervjuu asendati teise intervjueeritavaga. **VI etapis** transkribeeris magistritöö autor ekspertintervjuud sõna-sõnalt. **VII etapis** toimus intervjuudest saadud andmete analüüs. **VIII etapis** toimus analüüsitud andmete sidumine töö teooria osaga ning töö lõplik kokku kirjutamine.

Intervjuude salvestised ning nende transkriptsioonid on magistritöö autori käes, kuid ei ole antud töö lisad.

Kuna intervjuude andmete analüüsis on oluline välja tuua, mida üks või teine ekspert ütles ning samas lubas magistritöö autor tagada nende anonüümsuse, siis ei ole alljärgnevas tabelis (tabel 1) ära toodud intervjueeritud ekspertide nimesid, vaid on piiratud ainult organisatsiooniga. Magistritöö autor kinnitab siinjuures, et intervjueeritavad kuuluvad/kuulusid organisatsiooni juhtivametnike hulka. Ekspertide nimekiri on magistritöö autori käes ning ei ole antud magistritöö

osa. Tabelis 1 ning hilisemas empiirilise uurimise alapeatükis on eksperdid tähistatud tähestiku järgi, samuti on ära toodud aeg, millal nendega intervjuu läbi viidi. Teistest ekspertidest on erinevalt tähistatud ekspert (B1), kellega viidi läbi pilootuuring.

Tabel 1 poolstruktureeritud ekspertintervjuude valim

Organisatsioon	Eksperti tähis intervjuude analüüsis	Intervjuu läbiviimise aeg
Kaitseministeeriumi esindaja 1	B1	14.01.2014
Kaitseliidu esindaja 1	E	12.02.2014
Kaitseliidu esindaja 2	F	11.02.2014
Riigikantselei esindaja	C	07.03.2014
Politsei- ja Piirivalveameti esindaja	D	17.03.2014
Siseministeeriumi esindaja;	B	13.03.2014
Päästeameti esindaja	A	20.03.2014
Kaitseliidu esindaja 3	H	25.04.2014
Kaitseministeeriumi esindaja 2	G	25.04.2014

Teises osas toimus hindamispunktide kaudu KL olemasolevate võimete määratlemine. Hindamispunktideks valiti:

1. **isikkoosseisu jagunemine** (milline on isikkoosseisu jagunemine KL tegevliikmete; toetaja- ja auliikmete ning eriorganisatsioonide - NK, KT ja NKK vahel);
2. **isikkoosseisu väljaõpe** (PPA ja PA valdkonda puudutav väljaõpe);
3. **transpordi** (>2T ja 2-5T veoautod) võimekus;
4. **välimajutuse** (kõetavad jao- ja rühmatelgid) võimekus;
5. **välitoitlustuse** (välikatlad, lisaks joogi- ja tarbeveemahutid) võimekus;
6. **erivarustus** (märulivarustus ja keskkonnaohu likvideerimise või ära hoidmise varustus);
7. **taristu** (inimeste majutamine) võimekus

Kolmandas osas toimus kogutud andmete analüüsi põhjal järelduste ja ettepanekute esitamine KL sisejulgeolekut puudutavateks ülesanneteks.

2.2. Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptidega läbi viidud intervjuude analüüs (AVALIK)

Antud alapeatükis on selgitatud, läbi poolstruktureeritud intervjuude, välja Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptide seisukohad KL-i rolli osas sisejulgeolekuga seotud ülesannete

täitmisel rahuajal. Nimetatud seisukohtade välja selgitamine on oluline, kuna nii HOS-i kui ka ErSS-i kaudu on võimalik KL-i kaasata rahuajal väga erineva iseloomuga sisejulgeolekuga seotud ülesannete lahendamisele. Arvestades muutunud julgeolekukeskkonda, mida on analüüsitud käesoleva töö teoreetilises osas, on rahuajal sisejulgeoleku asutuste toetamine militaarorganisatsioonide poolt muutunud üha aktuaalsemaks, kuna agressor püüab oma eesmärged saavutada pigem siseriiklike kriiside kaudu, kui läbi otsese sõjalise tegevuse. Selgitades välja Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptide seisukohad KL-i rolli osas sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisel, on võimalik viia sisse vajalikud parandused KL-i tegevust reguleerivatesse dokumentidesse.

Intervjuude tulemused esitatakse kahes kategoorias, millest esimene kategooria on **KL-i roll riigikaitse süsteemis**. Teiseks kategooriaks on **KL-i kasutamine sisejulgeoleku ülesannete täitmisel rahuajal**.

Intervjuu alguses teavitati intervjuueeritavaid, et magistritöös esitatakse intervjuude analüüsimisel saadud andmed anonüümselt. Samuti selgitati veel kord magistritöö eesmärki.

Kategooria **KL-i roll riigikaitse süsteemis** puhul selgus intervjuudest saadud andmete analüüsimisel, et Eesti julgeolekuvaldkonna eksperdid sisustavad mõistet riigikaitse üsna erinevalt. Kolm eksperti A, F ja G tõid välja riigikaitse mõiste mitmetahulisuse, kus eksperdid A ja F rõhutasid eraldi sõjalist riigikaitset ning sisejulgeolekulist riigikaitset. Täiendavalt lisas intervjuueeritav F juurde ka psühholoogilise kaitse valdkonna. Ekspert G rõhutas asjaolu, et riigikaitsega seotud ametkonnad on seni vaadanud riigikaitset väga kitsalt enda seisukohalt. Ekspert C kasutas mõisteid iseseisev kaitsevõime ja kollektiivkaitsevõime, ekspert G lisas mõiste elutähtsate teenuste tagamine.

Intervjuueeritava D poolt tõstatati esile probleem: „*Eesti riigikaitse valdkond, millest saame ühte moodi aru puudutab Kaitseministeeriumi valitsemisala ...*“, kuid „*... sellele laiapindsele riigikaitsele tuleb anda minu hinnangul sellist täiendavat sisu ...*“.

Ekspert H omakorda rõhutas, et: „*Eesti riigikaitse kasvab kokku alles. Mingi mõte on kohale jõudnud ja esimene samm selles suunas tehtud. Enne kui riigikaitse kokku kasvab, siis saame rääkida vaid mingitest komponentidest ...*“.

Laiapindse riigikaitsega harjumist rõhutati intervjueeritava B poolt eraldi. Samuti toodi välja, et riigikaitse valdkonnad, millega teostatakse riigivõimu, vajavad kaitset ja laiapindse riigikaitse osas vajab kaitset kõik, kogu PMESII⁶ spekter (intervjueeritav E).

KL-i riigikaitse rolli täpsemaks avamiseks otsustas töö autor välja selgitada, millised on intervjueeritavate jaoks KL-i põhilised ülesanded. Sealjuures jättes täpsustamata konkreetse valdkonna, eesmärgiga mitte anda ette piire ülesannete sõnastamisel. Ekspertid A ja C tõid välja olulise aspektina, et KL-i roll on ühiskonna võitlustahte kujundamine ja kasvatamine:

„... minu arust on KL-i võtmeroll selle ühiskondliku võitlustahte kujundamisel“.

Ülal olevale tsitaadile lisas ekspert A olulise aspektina juurde ka erinevate ühiskonnagruppide koondamise, mis omab heidutust potentsiaalsele vastasele. KL kui erinevate ühiskonnagruppide sidustajat rõhutati veel ekspertide B ja E poolt. Heidutuse aspekti märkis täiendavalt ära ka ekspert D. Kolm eksperti B, D ja E märkisid KL-i rolli, kui turvalisuse pakkumist. Lisaks mainiti KL-i rolli kui eneseteostuse pakkujana (B ja G) ning kui silda (C), mis ühendab 30-aastase Eesti ja taasiseseisvunud Eestit. Vaid üks ekspert (F) märkis, et KL-i peamine ülesanne on sõjaline riigikaitse, sisejulgeoleku toetamine ning psühholoogiline kaitse.

Ekspert H sõnastas KL-i ülesande kui: *„KL-i ülesanne oma liikmete õpetamine abisaajast abi mittesaajaks ja abi mittesaajast abi andjaks“.*

KL-i tugevuste osas, ei toonud eksperdid välja ühtegi sellist omadust, mis oleks ülejäänute puhul selgelt domineerinud. Tugevus, mis pidevalt kordus, oli vabatahtlikkus ning sellega seotud motivatsioon, initsiatiiv ja loomingulisus (rõhutati eriti ekspertide G ja H poolt).

Ekspert H rõhutas: *„Ainuke tugevus on inimeste vaba tahe“.*

Ka mainiti kahel korral KL-i paiknemise aspekti (ekspertid B ja D) - KL on laiali üle Eesti, mis teeb organisatsioonist raske sihtmärgi vaenlasele.

Ekspert D märkis: *„Oleme kaitseliitlastena mööda riiki laiali - see ei ole vaenlasele lihtne target“.*

---

⁶ PMSEII - *Political, Military, Economic, Social, Infrastructure and Information systems*, tegemist on strateegilise tasandi planeerimismehhanismiga.

Lisaks rõhutas ekspert B elukogemust ja seda, et KL-i liikmed on kohalikud. KL-i paiknemise osas märkis intervjuueritav D täiendavalt, et laiali hajutatud üksused omavad iseseisvat võitlusvõimet. Ekspert A rõhutas distsipliini ja käsuahelat, sealjuures eriti seda, et kui KL kaasata näiteks sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele, siis nad juba on käsuahelasse määratud, nad oskavad looduses liikuda ning on ka vastavalt varustatud:

„... on harjunud looduses liikuma, nad ei eksi metsa ära ...“.

Üldisest pildist eristusid kolm intervjuueritavat (C, E ja F) kes tõid tugevusena välja KL-i kompetentsi, mis on olemas tänu liikmete erinevatesse ühiskonnagruppidesse ja eluvaldkondadesse kuulumisest. Seda täiendas ekspert E, kes rõhutades mõistet võrgustik, mis katab kogu PMESII. Lisaks rõhutas ekspert F olulise tugevusena KL-i liikmete tahet kaitsta riiki, et riigi jaoks midagi ära teha.

Kategooria **KL-i kasutamine sisejulgeoleku ülesannete täitmisel rahuajal** olid ekspertide seisukohtade osas eranditult domineerivaks kasutusalaaks toetuse pakkumine sisejulgeolekuasutustele. Toetuse funktsiooni tõid välja viis intervjuueritavat (B, E, F, G ja H). Sealjuures sisustas ekspert F toetuse mõiste väga konkreetse ülesandena, millena nimetati objektide valvet, lisades juurde täiendi nn pehmete ülesannete täitmine ja logistilise toetuse pakkumine.

Eraldi mainiti eksperdi A poolt KL-i kui suure distsiplineeritud inimjõu pakkujat, rõhutades sealjuures, et kaitsejõud on olemas:

„... arusaamine käsuliinist ja struktuursest ülesehitusest“.

Ekspert E mainis, et KL on toetaja ja *„... teised ministriumid on toetatavad“.*

Ekspert H rõhutas: *„Riigiasutused peavad oma igapäevaste ülesannetega toime tulema ise“.*

Kahel juhul (D ja F) toodi välja ka koolituse aspekti, mille kohaselt on KL kui elanikkonna koolitaja üldises tähenduses ning infrastruktuuri pakkuja, mida saab kasutada vajalike sisejulgeoleku alaste koolituste läbi viimiseks. Ekspert B tõi välja KL-i kui informeerija rolli, öeldes:

„... ebatavalisest tegevusest antakse teada...“.

ning täpsustades, et kaitseliitlased tunnevad kohalikke olusid ja inimesi, mistõttu igasugune tavapärasest argirutiinist eristuv tegevus hakkab silma. Seda aspekti täiendati teise eksperdi, poolt öeldes, et KL on sisejulgeoleku ülesannete täitmisel kõige efektiivsem siis kui ta saab seda teha oma loomulikus keskkonnas ehk oma kodukohas. Ühel juhul (D) toodi eraldi märkusena välja, et vabatahtlikele peab tegema rohkem selgitustööd just sisejulgeoleku ülesannete täitmisel, eriti olukorras, kus antav ülesanne iseenesest ei ole midagi keerulist, kuid mille maht on äärmiselt suur – n. metsatulekahju kustutamine, kui põleng on väga suurel alal – ülesanne pole keeruline, kuid vajab palju inimressurssi.

Kõik eksperdid leidsid üheselt, et sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisel peab KL olema allutatud sisejulgeolekuasutuste juhtimisele. Sealjuures tõi ekspert A välja kaks valdkonda, kus tuleb KL-i allutamisel läheneda erinevalt: 1) korrakaitsevaldkond ja 2) PA valdkond, ehk olukorrad in vs in ja in vs loodus. In vs in peab KL olema igal juhul allutatud PPA-le, kusjuures PPA juhtimisroll tuleb tuua võimalikult madalale. See tähendab, et korrakaitsevaldkonnas ülesannete täitmisel, kui see puudutab avaliku korra tagamist, on sisuliselt kõik juhtpositsioonid, alates kõige madalamast, mehitatud PPA ametnike poolt. Erand on võimalik objektivalve ülesannete puhul, kus KL-i üksus allutatakse ühele PPA ametnikule, kes on PPA esindaja objektil ja vastutab ametlikult selle valve eest. Mõneti erinevaks hinnati olukord in vs loodus, kus on peeti täiesti aktsepteeritavaks KL-i üksuse sisemise struktuuri ja juhtimisahela säilitamist, olles allutatud PA-le suuremate üksuste kaupa – n. rühmadena (kuni 30-40 in).

Olgugi, et kõigi intervjuueeritavate ühine arvamus oli, et KL peab olema sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisel toetaja ja koolitaja rollis ning allutatama sisejulgeolekuasutustele, siis ekspert E märkis, et võib tekkida olukordi, kus:

„KL peab olema valmis, et kanda teatud hetkel juhtrolli, sellisel juhul osutub KL toetatavaks“.

Tsitaadis toodud olukorra tekkevõimalust selgitati võimaliku välisagressiooni korral, kui mobilisatsiooni ei ole veel välja kuulutatud ja on tekkinud ebamäärane olukord nn halltsoon.

Õigusruumi osas intervjuueeritavate vastuste analüüsimisel selgus, et väga suuri õiguslikke probleeme KL-i kasutamisel sisejulgeoleku ülesannete täitmisel ei ole ning ka olemasolevad probleemid on tegelikult lahendatavad. Ekspert G sõnul ei ole hetkel näha, et õigusruum seaks

takistusi KL-i osalemisele sisejulgeoleku tagamisel. Ekspertid B ja H tõi välja mõnetise ebaselguse sotsiaalsete tagatiste rakendumise osas, kui tegevvälane või kaitseliitlane täidab mõnda sisejulgeolekuga seotud ülesannet ning saab selle käigus vigastada. Probleemkohaks peeti ekspertide poolt just sotsiaalsete garantiide rakendumist tsiviilkäsuliinis tegutsemisel. Ühel juhul (ekspert F) toodi välja, et HOS-ga on kõige keerulisem osa KL-i kasutamise seonduvalt reguleeritud, siis on endiselt õhus kaitseliitlase kasutatavuse küsimus. Täpsemalt peeti selle all silmas olukorda, kus kaitseliitlasi vajatakse pikema aja vältel riiklike ülesannete täitmisel, kuna sellega kaasnevad nii kaitseliitlasele kui ka tööandjale kulutused ning riiklikku hüvitamismehhanismi selles raames ei ole olemas. Täiendava probleemina märgiti ekspert B poolt ära halduskoostöö mitterakendumist. Selle täpsema sisuna toodi välja olukord, kus Siseministeeriumi ja Kaitseministeeriumi valitsemisala asutused tõlgendavad halduskoostöö raames teostatavaid ülesandeid erinevalt, mille tõttu võib kokkuleppele jõudmine osutada keeruliseks.

Kaks intervjuueeritavat A ja F tõi välja KL-i kaasamise problemaatilisuse – see peab suurenema. Sealjuures märgiti ühe võimalusena, mis seda eesmärki toetada võiks:

„... riikliku kompensatsiooni mehhanismi loomine nii töötajale kui ka tööandjale ...“.

Intervjuude andmetest lähtus (B, C ja G), et suurt rolli omistatakse sisejulgeolekuvaldkonna ja KV ja KL-i omavahelisele koostööle, kasutades selle iseloomustamiseks termineid nagu usaldus, integreerimine ja koordineerimine. Ekspert G lisas juurde täiendavalt koolitusvajaduse. Ekspert E poolt rõhutati liigset meie-teie mentaliteeti omavahelistes suhetes. Teiselt poolt märgiti (ekspert E), et KL on juba täna arvestatav partner sisejulgeoleku asutustele:

„... esimesed kelle poole pöördutakse“.

Kaks eksperti A ja D tõi välja, et seoses RKAK rakendumisega on prognoositav KL-i rolli tõus regionaalsetes kriisikomisjonides, samas rõhutas ekspert H, et KL-i roll saab olema ikkagi toetav. Ekspert C sõnastas KL-i olemuse järgnevalt:

„KL on praegu mugav tundmatu, millesse on tugev usk“.

rõhutades täiendavalt, et:

„... inimestel on KL-i osas tekkinud arvamus, et tegemist on tohutu ressursiga, mistõttu asjaosaliste jaoks on oluline see ootus täita praktilise sisuga panustades rohkem väljaõppele ja varustusele“.

2.3. KL-i sisejulgeolekut puudutavate võimete analüüs läbi hindamispunktide (ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS)

Antud alapeatükk käsitleb magistritöö empiirilise osa esimest etappi, mille eesmärgiks on viia läbi analüüs KL-i sisejulgeoleku tagamist puudutavate võimete osas. Selleks on koostatud ühe KL-i maleva baasil määratud hindamispunkte hõlmav võimetabel ning kolm erinevat laadi sisejulgeolekut puudutavat kriisisituatsiooni. Läbiviidav analüüs annab vastuse, milline on KL-i poolt pakutav toetus vahendite ja inimeste osas. Analüüsi tulemus on seda olulisem, et muutunud julgeolekukeskkonna tingimustes ei ole relvajõud enam privilegeeritud rollis, vaid nad on muutunud toetatavast toetajaks. Kuna nii HOS-i kui ka ErSS-i kaudu on võimalik KL-i kaasata sisejulgeolekuliste olukordade lahendamisele, on oluline fikseerida, milliste võimetega on KL-l võimalik sisejulgeoleku asutusi toetada.

Koostatud võimetabel kajastab KL-i Tallinna Maleva (edaspidi Malev) rahuaegseid võimeid. Maleva võimete kajastamise relevantsus võimetabeli näol seisneb asjaolus, et Malev on KL-i suurima liikmete arvuga ning selle vastutusala hõlmab ühte suurema püsiva elanikkonnaga piirkonda Eestis. Sellest lähtuvalt on tõenäosus sisejulgeolekuliste ohtude realiseerumiseks maleva vastutusosalal kõrgem kui ülejäänud Eestis. Kuna Malev on ka KL-i suurima liikmeskonnaga, siis on eeldatav, et Malevat kaasatakse ja teistes Eesti piirkondades rahuajal asetleidvate sisejulgeolekuga seotud olukordade lahendamisele.

KL-i sisejulgeolekut puudutavate võimete analüüsi läbiviimiseks on kasutatud alljärgnevat hindamispunkte:

1. **isikkoosseisu jagunemine** (milline on isikkoosseisu jagunemine KL-i tegevliikmete; toetaja- ja auliikmete ning eriorganisatsioonide: NKK, KT ja NK vahel);
2. **isikkoosseisu väljaõpe** (PPA ja PA valdkonda puudutav väljaõpe);
3. **transpordi** (>2T ja 2-5T veoautod) võimekus;
4. **välimajutuse** (kõetavad jao- ja rühmatelgid) võimekus;
5. **välitoitlustuse** (välikatlad, lisaks joogi- ja tarbeveemahutid) võimekus;

6. **erivarustus** (mäkulivarustus ja keskkonnaohu likvideerimise või ära hoidmise varustus),
7. **taristu** (inimeste majutamine) võimekus

Hindamispunktide põhjal koostatud võimetablel on ära toodud lisas 2 ning käsitleb võimete mahtusid. Alljärgnevatel lõikudes on lahti kirjutatud võimete sisu ja kasutusvaldkond.

Isikkoosseisu jagunemise osas analüüsitakse, milline on KL-i liikmeskonna jaotus Maleva põhjal tegevliikmete, toetaja- ja auliikmete ning eriorganisatsioonide – NK, KT ja NKK vahel. Antud jagunemise analüüsi olulisus seisneb asjaolus, et KL-i liikmete üldarv võib tunduda esmapilgul suurena, kuid liikmete jagunemine ja panustamissuutlikkus organisatsiooni tegevusse on erinev, mistõttu on oluline seda valdkonda täpsemalt avada.

KL-i liikmeskond jaguneb KL-i ja tema eriorganisatsioonide NKK, KT ja NK vahel. Seisuga 31.12.2013 kuulus KL-i kokku 22 625 liiget (Ülevaade Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2011-2015 täitmisest (aprill 2011-märts 2014)). Seisuga 31.12.2013 kuulus Malevasse kokku 2759 liiget, millest eriorganisatsioonidesse kuulus kokku 542 liiget (Kaitseliidu liikmete arv ja jagunemine. 2013). Eriorganisatsioonide liikmetest 242 kuulusid NKK koosseisu ning ülejäänud 298 jagunesid NK-de ja KT-de vahel. Maleva liikmeskonna täpsem jagunemine on ära toodud allolevas tabelis (tabel 2), kus on kajastatud vaid kaitseliitlaste ning NKK liikmete arv.

Tabel 2 Tallinna Maleva liikmeskonna jagunemine

Kaitseliidu Tallinna Maleva liikmeskond seisuga 31.12.2013					
Jaotus	noorliikmed	tegevliikmed	auliikmed	toetajaliikmed	Kokku
Kaitseliitlased	64	2080	4	69	2217
NKK	0	230	0	12	242
Kokku	64	2310	4	81	2459⁷

Tegevliikmed on see kontingent, keda peetakse aktiivseks ning, kellele on tagatud korrapärane väljaõpe ja paigutus sõjaajaametikohtadele. Kuna NK-de ja KT-de puhul on tegemist alaealistega, siis neid ei saa määrata sõjaajaametikohtadele. Vastavalt KaLS-i § 22 lg 3 ei või tabelis 2 märgitud noorliikmed malevasse või NKK-sse kuuludes olla nooremad kui 16. aastased. KaLS § 25 lg 6 kohaselt ei ole noorliikmeid võimalik kaasata riigi sõjalise kaitse ettevalmistustega ja sõjalise väljaõppega seotud tegevustesse, samuti HOS-i või ErS-i lahendamise seotud tegevustesse. Au-

⁷ Lisanduvad Noored Kotkad 196 liiget ning Kodutütred 102 liiget

ja toetajaliige võib osaleda KL-i põhiülesannete täitmisel, samuti võib neid kaasata KaLS §-d 26 ja 27 kohaselt hädaolukorra või ErS-iga seotud olukordade lahendamisele v a turvalisuse tagamisele HOS-is sätestatud korras. Kuigi au- ja toetajaliikmete kasutamisel on mõningad piirangud, siis tabeli 1 kohaselt ei ole nende liikmete hulk sedavõrd suur, et avaldaks olulist mõju KaLS § 4 lg 1 ja 2 püstitatud põhi- ja kaasatavate ülesannete täitmisele. Seega võib maleva liikmete hulka, keda saab **teoreetiliselt** kasutada KaLS § 4 g 1 ja 2 püstitatud ülesannete täitmiseks, hinnata 2300 ja 2400 vahele.

Alljärgnevalt väljatoodud hindamispunktide analüüsi osas, alates isikkoosseisu väljaõppest ning lõpetades Maleva taristuga, on sisendi puhul konsulteeritud Maleva tagalaspetsialistidega ja väljaõppe instruktor-koolitajatega.

Isikkoosseisu väljaõppe puhul hõlmab analüüs, millises ulatuses antakse Maleva liikmetele politseilist ja päästealast väljaõpet. Olulisteks kriteeriumiteks on siin antava väljaõppe sisu ja maht.

Kaitseliitlaste sõduribaaskursuse (SBK) jooksul keskendub väljaõpe üksikvõitleja oskustele, mille eesmärgiks on anda algteadmised sõduri relvastuse, varustuse ja liikumisviiside osas (Larm, Kütt, Sakson, Grauberg 2008). Sellest järgmine etapp on erialakursus (EK), mille raames õpetatakse sõdur välja vastavalt talle määratud erialal⁸ (kuulipildur, tankitõrjuja, sidemees jne). Erialaõppele järgneb allüksusekursus (AÜK), mille raames õpetatakse sõdureid tegutsema üksuse koosseisus (jagu, rühm, kompanii).

AÜK etapi käigus muutub üksuse väljaõpe spetsiifilisemaks, lähtudes sellest, millise valdkonna üksusega tegemist on. Kuna valdkondi on mitmeid ning nende kõigi ülesugemine antud töö raames ei ole relevantne, siis toob magistritöö autor välja vaid sisekaitseallüksuse valdkonna, mille põhiülesanneteks on: objektikaitse, patrullide läbi viimine ja vaatluspunktide rajamine oma vastutusallas ning vastase diversioonigruppide avastamine ja lokaliseerimine. Sisekaitseallüksustena valmistab KL ette sisekaitsekompaniisid, mille suutlikkuseks on (Pilv 2011):

1. Jälgida 10 - 15 objekti ja peamisi liiklusmagistraale ning sõlmpunkte oma vastutusosalal (hajutatuna tegutsedes võib vastutusala suuruseks olla kuni 500 km²);
2. Julgestada kuni 3 objekti hajutatuna tegutsedes;

---

⁸ Õpetatavad erialad on seotud sõjaaja üksuste ettevalmistamisega, mistõttu lähtuvad sellest vajadusest

3. Kaitsta/ hoida oma valduses 1-2 objekti koondatult kompaniina tegutsedes;
4. Viia läbi ründetegevusi (vasturünnak, jälgitavat objekti ründava vastase tagasi löömine, rünnak vastase kätte langenud objekti tagasi võtmiseks);
5. Tõkestada vägivallega seotud massilisi korratusi);
6. Kontrollida ja (ümber) suunata liiklusvooge vastutusala või objekte läbivatel teedel;
7. Piirata ajutiselt riigipiiri ületamist.

Järgnevate hindamispunktide – *transpordi, välimajutuse, välitoitlustuse, erivarustuse ja taristu* hindamisel konsulteeris magistritöö autor Maleva tagalaülemaga (Välli 14.03.2014)

Transpordi võimet käsitleva analüüsi eesmärk on välja tuua maleva kasutada olev liikuvtehnika (2-5T veoautod). Analüüsi hulka ei ole arvatud administratiivsõidukeid. Erinevat tüüpi haagiseid (toiduvalmistamiseks mõeldud katlad, veepaagid jms) kajastatakse välitoitlustamisega seotud võimete all.

Maleva rahuaegne transport tugineb põhiliselt fikseeritud kastiga veoautodel kandevõimega 2-5T. Veoautodega, kandevõimega 2T, on võimalik transportida (ühel masinal) kuni jao suurust üksust (ca 10 in) koos individuaalvarustusega. Jaovarustuse transpordiks (jaotelgi komplekt jms) on vaja täiendavat sõidukit. 2T veoautode hulgas on maleval olemas ka eraldi mobiilne juhtimispunkt, mis võimaldab üksustega sidepidamist, taktikalise tasandi operatsioonide monitoorimist ning esmast operatsioonide läbiviimisega seotud planeerimistegevust. Eelkõige on kirjeldatud juhtimispunkti lahendus mõeldud operatsioonide monitoorimiseks ja sidepidamiseks.

4T veoautod on malevas kasutusel erimasinatena, milleks on kraanavõimekus ning eraldi liikuvtöökoja võimekus. Kraana võimekusega masin omab kindlasti lisandväärtust just päästesündmuste puhul, kui on vaja tõsta raskemat sorti varustust, kindlustus- või ehitusmaterjale. Liikuvtöökoda tagab esmase remondivõimekuse maastikul, mis tõstab oluliselt üksuste operatsioonilist jätkusuutlikust, samuti tagab osalise sõltumatuse kõrgemate üksuste toetuse osas. Liikuvtöökoja võimekuseks on teostada igapäevaseid hooldus ja remonttöid mis kestavad ajaliselt kuni 1 tund.

5T veoautode osas moodustavad enamuse fikseeritud kastiga masinad, mis on mõeldud isikkoosseisu ja varustuse transpordiks. Nende veoautode puhul on võimalik korraga transportida rühma suurust üksust (ca 36 in) koos individuaalvarustusega, kuid rühmavarustuse transpordiks on vaja eraldi masinat. 5T masinate hulgas on maleval ka mobiilse taktikalise tasandi juhtimispunkti

võimekus, millega on võimalik pidada sidet teiste üksustega, monitoorida käimasolevaid operatsioonide ning viia läbi erinevaid staabiprotseduure seoses operatsioonide planeerimisega. Juhtimispunktide osas on peamine erinevus 2T ja 5T masinate osas eelkõige ruumikus, mida on vaja just planeerimistegevuste läbi viimiseks.

Maleva masinapargis on ka nn meditsiiniautod, kokku kaks masinat. Meditsiiniautode varustus ja personali väljaõpe võimaldab läbi viia vigastatute evakuatsiooni (võimalik mahutada kas kaks lamavat vigastatut või neli istuvat vigastatut), tegutseda sidumispunktina (haavatu situatsioonist päästmine, hingamise- ja vereringe turvamine, haavade sidumine ja õmblemise võime)

Välimajutuse võime puhul on hinnatavateks artikliteks võetud erinevat tüüpi telgid, mida on võimalik kasutada nii isikkoosseisu majutamiseks aga ka ajutiste varustuse ladustamiskohtadena.

Maleva kasutuses olevad telgid jagunevad oma tüübilt jao-, rühma-, staabi- ja meditsiinitelkideks. Kõik nimetatud telgitüübid on köetavad (komplektis on telgiahi), mistõttu on neid võimalik kasutada aastaringselt.

Jaotelgid on mõeldud eelkõige isikkoosseisu majutamiseks, et tagada neile esmane puhkevõimalus. Üks telk mahutab kuni 12 in koos individuaalvarustusega. Telk oma kogukuselt on üsna kompaktne, mistõttu saab lühemate distantside puhul isikkoosseis telki transportida ka jalgsirännakutel.

Rühmatelgid on samuti köetavad ja mahutab ca 20 magavat/puhkavat in. Kuna rühmatelgid on oma konstruktsioonilt kõrgemad, siis on neid telke võimalik kasutada ka varustuse hoiustamiseks ja väljastamiseks. Telkide põhieesmärk on siiski isikkoosseisu majutamine välitingimustes. Rühmatelgid on oma põhikonstruktsioonilt piisavalt kogukad, mistõttu vajavad transportimiseks sõidukit.

Staabitelkide põhieesmärk on tagada maleva juhtimine välitingimustes. Sisult tähendab see, et telgid on ruumikad, mis võimaldavad läbi viia erinevate staabisektsioonidele vajalikke planeerimistegevusi, samuti koosolekute pidamist. Telgi komplekti ei kuulu telgiahi, kuid sinna on võimalik installeerida mõni teine küttekeha, mistõttu on telgid kasutatavad igal aastaajal. Staabitelk on kogukas ning vajab transportimiseks sõidukit.

Meditsiinikõrvalkide mahutavus on 20 voodikohta. Üldjuhul on sellise haavatute hulga välitingimuste loomine kõrgemate üksuste tase, kuna malevatel endil puudub vajalik koguses kvalifitseeritud meditsiinipersonal.

Välitoitlustamise võime hindamisel lähtutakse järgnevast – kui palju inimesi suudab üks toitlustusmeeskond ühe välikatlakomplektiga 24h jooksul toitlustada. Eraldi lisandub siia joogi- ja tarbevee vajadus.

Välitoitlustamise inventaripõhine võimekus tugineb välikateldel ja termostel. Ühe välikatlameeskond koosneb vähemalt neljast in. (üldjuhul on meeskond komplekteeritud NKK liikmetest, kes on saanud selleks eraldi kvalifikatsiooni). Ühe välikatla meeskond suudab tagada 24h jooksul 100-150 in. toitlustamist (kolm söögikorda 24h jooksul). Kolme söögikorra puhul 24h jooksul on vajalik jätkusuutlikkuse tagamiseks välikatla meeskonna vahetust iga 24h järel. Kui piirduakse kahe söögikorraga päevas, siis meeskonna vahetust vaja ei ole. Katlad on kogukad ja rasked ning vajavad transportimiseks sõidukit ja sõidukile peale või maha laadimisel täiendavat tööjõudu (üldjuhul tagab seda staabi- ja tagalarühma isikkoosseis, mille hulka kuulub ka toitlustusmeeskond ise).

Kui välikatlad on statsionaarsed, st isikkoosseis peab söögikorraks tulema katla juurde, siis toitlustamise mobiilsuse tagamiseks on maleval olemas ka termosel, millega on võimalik viia soe toit ja jook isikkoosseisu paiknemiskohta. Termosel hoiavad toitu soojas kuni 5h, samas on lubatud toitu hoida termosel kuni 2h.

Erivarustus hõlmab selliseid artikleid, mis osutuvad vajalikuks kas avaliku korra tagamisega või keskkonnaohutusega seotud ülesannete täitmiseks. Avaliku korra tagamisega otseselt seotud ülesannete all on silmas peetud märulivarustust ning keskkonnaohutusega seotud ülesannete puhul erinevat liiki päästearustust (liivakotid).

Maleva käsutuses olevad liivakotid on kiiresti täidetavad ning mõeldud erinevate objektide kindlustamiseks või ajutiste positsioonide rajamiseks/kindlustamiseks.

Olgugi, et päästearustuse hulka võib arvata ka labidad, kirkad, saed jms, siis need artiklid kuuluvad iseenesest jao- ja rühmavarustuse hulka, mistõttu ei otstarbeks hakata neid siinkohal eraldi

välja tooma (ühe jaovarustuse komplektis on üks labidas, kirves ja saag. Kirka kuulub rühmavarustuse hulka).

Märulivarustus on mõeldud kasutamiseks sisekaitsekompaniide isikkoosseisule määratud ülesannete läbi viimiseks, mille hulka on arvestatud ka rahvarahutuste mahasurumise ülesanne. Märulivarustuse komplekti kuulub kiiver, ülakeha turvis, käe- ja jalakaitsmed, kilp ja nui (erinevas modifikatsioonis, kummi- või teleskoopnui).

Taristu analüüsi eesmärgiks on välja selgitada selle kasutatavus sisejulgeoleku ülesannete tarbeks sh üksuste paiknemiskohtadena ning vajadusel ajutise majutuskohtadena võimalikele evakueeritavatele ja põgenikele.

Maleva käsutuses olev taristu on erineva isikkoosseisu majutamisevõimalustega. Kokku on maleva käsutuses neli suuremat taristu kompleksi, millest kolm asuvad Tallinna linna piires ning üks Tallinna lähipiirkonnas. Kahel juhul on parkimisvõimalused tugevalt piiratud, samuti on raskendatud veoautode ligipääs ning liikumine territooriumil. Ülejäänud kahel juhul on nii ligipääs suurtele masinatele kui ka parkimisvõimalused väga head. Samuti on piisavalt territooriumi välimajutuse püstitamiseks. Oluline on märkida, et pesemisvõimalused on kõigil neljal taristul tagatud ning seotud mahult isikkoosseisu majutusvõimalustega (majutamine siseruumides). Kokku on maleva käsutuses olevale taristule siseruumidesse võimalik majutada vähemalt kuue rühma jagu inimesi – ca 220 inimest.

Järgnevalt on koostatud kolm sisejulgeolekualast kriisisituatsiooni, mille osas sisejulgeolekuasutused (PPA ja PA) KL-lt ametiabi korras toetust võiksid paluda: *(1) avaliku korra tagamise toetamine eriolukorra piirkonnas (objektivalve, PPA logistiline toetamine), (2) ulatusliku metsatulekahju likvideerimine ja (3) loomatauditõrje.*

KL-i poolset toetust PPA-le ja PA-le hinnatakse ülal kirjeldatud hindamispunktidele tuginedes, mis annavad mõõdetavuse pakutava toetuse mahu ja nomenklatuuri osas. Küsitava toetuse iseloomu osas on oluline hinnata, kas selle täitmine nõuab KL-i liikmetele lisa väljaõppe andmist enne ülesande täitmise alustamist.

Esimese sisejulgeolekualase kriisisituatsioonina käsitletakse avaliku korra tagamist Ida-Virumaal, kus sealsetes suuremates linnades Sillamäel ja Kohtla-Järvel on puhkenud lokaalsed rahvarahutused. Rahutused on kestnud juba 48h ning PPA Ida Prefektuuri politsei jõud on välja

kurnatud. Täiendavate politsei jõudude juurde saatmine teistest PPA struktuuriüksustest ei ole võimalik, kuna siseriikliku ohuhinnangu kohaselt planeeritakse rahutusi ka ülejäänud Eesti suuremates linnades, mistõttu on politsei võtnud kasutusele preventiivse meetmena oma kohaloleku suurema ja jõulisema näitamise üle kogu riigi.

Tekkinud olukorda käsitletakse kui hädaolukorda HOS § 2 lg 1 mõistes, mis võib ohustada paljude inimeste elu või tervist või põhjustab suure varalise kahju. Hädaolukorra lahendamisel tuginetakse HOS § 31 lg 1 p 2-4 ning lähtuvalt halduskoostööseaduse, 29.01.2003 (HKTS) § 18, mis sätestab ametiabi taotluse ja andmise alused (Halduskoostöö seadus, 29.01.2003) ja Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud „Ametiabi taotluse vormile“ on PPA esitanud **ametiabi taotluse** (tabel 3) KL-le, millele on täiendavalt lisatud taotletava abi detailsem lahti kirjutus - tabel 4. KL-l palutakse toetada PPA-d Ida-Virumaal vähemalt 72h jooksul. (Ametiabi taotluse vorm, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega, 17.06.2003)

Kaitseliitlaste peamiseks ülesandeks on võtta üle politsei toetavad ülesanded, st eelkõige politseile kuuluvate objektide valve, kuid vajadusel peavad kaitseliitlased olema valmis viima läbi politsei juhtimisel ka patrull- ja liikluskorraldust puudutavaid ülesandeid.

Selleks, et vältida hilisemaid kättemaksuaktsioone, ei kasutata kohaliku Alutaguse Maleva liikmeid, samuti on viimased seotud maleva objektide täiendava julgestamisega, mistõttu puudub ka vaba ressurss. Politsei toetamine on seega tehtud ülesandeks Tallinna Malevale.

Tabel 3 PPA poolt täidetud Ametiabi taotlus

AMETIABI TAOTLUS
<i>1. Ametiabi taotleva haldusorgani nimetus;</i>
POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET
<i>2. Haldusorgan, kellelt ametiabi taotletakse;</i>
KAITSELIIT
<i>3. Taotletava ametiabi lühikirjeldus;</i>
Kaitseliitlaste peamiseks ülesandeks on võtta üle politsei poolt täidetavad toetava iseloomuga ülesanded, st politsei objektide valve ning patrull- ja liikluskorraldust puudutavad ülesandeid.
<i>4. Ametiabi taotlemise eesmärk;</i>

PPA Ida Prefektuuri politseijõud on välja kurnatud. Täiendavate politseijõudude juurde saatmine teistest PPA struktuuriüksustest ei ole võimalik, kuna siseriikliku ohuhinnangu kohaselt planeeritakse rahutusi ka ülejäänud Eesti suuremates linnades. Seetõttu on politsei võtnud kasutusele preventiivse meetmena oma kohaloleku suurema ja jõulisema näitamise üle kogu riigi. Tekkinud olukorda käsitletakse kui hädaolukorda HOS § 2 lg 1 mõistes, mis võib ohustada paljude inimeste elu või tervist või põhjustab suure varalise kahju. Hädaolukorra lahendamisel tuginetakse HOS § 31 lg 1 p 2 -4

5. Ametiabi taotlemise õiguspärasus;

HOSi § 31, PPA § 7¹⁴ .....

Tabel 4 ametiabi taotluse lisa KL-t küsitavate võimete osas

Narratiiv

Täpsustatud võimevajadused seoses KL antavate ülesannete täitmisega:

1. **Objektivalve** - valvet vajab kolm PPA objekti, mille puhul on tegemist nn avalike hoonetega, st neil puudub ümbritsev tara. Hooned on kahe korruselised kahe kuni kolme eraldi sissepääsuga ning paljude akendega betoonehitised. PPA hinnangul on iga hoone valve tagamiseks 24h jooksul vaja vähemalt 30 inimest. PPA on suuteline andma iga hoone peale kuni kolm politseiametnikku, kelle pamine ülesanne on avalikkusega suhtlemine ning kaitseliitlastest valvemeeskonna juhendamine. Kokku soovib PPA KL-lt objektide valve tagamiseks vähemalt **75 kaitseliitlast** – st iga objekti peale ca 25 inimest. Soovitav on, et nad oleksid läbinud eelnevalt sisekaitsekompanii väljaõppe raames objekti valve temaatika. PPA on valmis andma vajadusel täiendõpet. Objektide side PPA juhtimiskeskuse ja teiste üksustega on tagatud PPA poolt.
2. **Liikluskorralduse tagamine** – PPA vajab liikluse korraldamiseks täiendavat abijõudu kaitseliitlaste näol. Kokku on PPA ülesse seadnud kümme liikluskontrollpunkti, mille eesmärk on kontrollida neid läbivaid sõidukeid. Kaitseliitlaste ülesanne on sõidukite suunamine kontrollalale, kontrolli viivad läbi PPA ametnikud. Kaitseliitlastelt ei eeldata ülesande täitmisel eelteadmisi või eriväljaõpet. Vajalik instruktaaz viiakse kaitseliitlastele läbi koha peal PPA ametnike poolt. Kokku vajatakse liikluskontrollpunktidesse **20 kaitseliitlast**.

3. **Patrullülesande täitmine** – kaitseliitlaste kasutamine selleks vaid äärmise vajadusel korral, kuid seda päris välistada siiski ei saa. Vajalik sisekaitsekompanii raames saadud rahutuste mahasurumise väljaõpe ning ka vastava varustuskomplekti olemasolu. Kokku on vajadus vähemalt **20 inimest**, kellele antakse täiendõpe ning eraldi tegutsemisinstruktaaz enne patrullülesande täitmist. Ülesande täitmine toimub PPA ametniku juhtimise ja koordineerimise all.

Võimevajadused:

1. Isikkoosseis - vähemalt 115 kaitseliitlast
2. Isikkoosseisu väljaõpe:
  - 2.1. objektivalve – 75 kaitseliitlast;
  - 2.2. rahutuste mahasurumise väljaõpe – 20 kaitseliitlast;
  - 2.3. eelnev väljaõppe pole määrav – 20 kaitseliitlast.
3. Aeg – 72h.
4. Transport – KL tagab oma vahenditega kaitseliitlaste operatsiooni piirkonda saabumise. Operatsiooni piirkonnas on kaitseliitlaste transport tagatud PPA poolt.
5. Toitlustus – tagatud PPA poolt.
6. Meditsiiniline toetus – tagatud tsiviilmeditsiini asutuste poolt.
7. Erivarustus:
  - 7.1. Kaitseliitlastele rahutuste mahasurumise varustuse individuaalkomplektid (sisaldab kiivrit, teleskoopnuia, kilpi, rindkere-, käe- ja jalaturvist) – kokku 20 komplekti;
  - 7.2. PPA-le puuduva rahutuste mahasurumise varustuse reservi tagamine täiendava 20 komplekti näol;
  - 7.3. Objektivalve teostamisel objektide kindlustamiseks liivakotid – hinnanguline vajadus objekti kohta ca 250 kotti, kokku ca 1000 kotti. Täitematerjal on tagatud PPA poolt.

Teine kriisisituatsioon puudutab ulatuslikku metsatulekahju likvideerimist. Kesk-Eestis Võrtsjärve piirkonnas on puhkenud ulatuslik metsatulekahju ning tuli on hoolimata PA tegevusest hoogsalt edasi levinud. Tulekahju levikut soodustab nii jätkuvalt kuum ja kuiv ilm kui ka tulelevikule soodsas suunas puhuv tugev tuul. Metsatulekahju piirkond on raske maastikuga, samuti puudub korralik teedevõrk, mistõttu on tulnud rajada eraldi baaslaager tehnika hoolduseks, isikkoosseisu puhkuseks ning staabitööks. Kuna tulekahju ala on suurenenud ja hakkab ähvardama asustatud piirkondi, siis on Vabariigi Valitsus, tuginedes HOS § 13 lg 2 p2 ja § 14 lg 3 kuulutanud välja

Viljandimaal eriolukorra. Olgugi, et PA on suunanud piirkonda lisajõudusid, ei ole sellest piisanud, mistõttu on PA, lähtuvalt HOS § 31 lg 2 ja Vabariigi Valitsuse määrusest Päästetööde ja eriolukorra tööde tegemisel Kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamise kord, pöördunud KL poole ametiabi taotlusega. PA soovib KL-ilt veoautosid koos juhtidega, telke, samuti baaslaagri tootlustamise ning valve tagamist. Tulekahju kontrolli alla saamiseks käib tegevus ööpäevaringselt, mistõttu peab ka laagri tootlustamine ja valve olema tagatud ööpäevaringselt. Kuna ei ole teada, millal õnnestub tulekahju levikule piir panna, siis on PA toetamine malevate vahe ajaliselt ära jagatud ning iga maleva ülesanne on pakkuda küsitud toetust vähemalt 48h.

Tabel 5 Ulatuslikku metsatulekahju likvideerimine

<p style="text-align: center;">AMETIABI TAOTLUS</p> <p><i>1. Ametiabi taotleva haldusorgani nimetus</i></p> <p>POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET</p> <p><i>2. Haldusorgan, kellelt ametiabi taotletakse</i></p> <p>KAITSELIIT</p> <p><i>3. Taotletava ametiabi lühikirjeldus,</i></p> <p>Kaitseliitlaste peamiseks ülesandeks on toetada PA veoautode (k a juhid), telkide, baaslaagri tootlustamise ning valve tagamisega. Tulekahju kontrolli alla saamiseks käib tegevus ööpäevaringselt, mistõttu peab ka laagri tootlustamine ja valve olema tagatud ööpäevaringselt. KL palutakse toetust vähemalt 48h jooksul.</p> <p><i>4. Ametiabi taotlemise eesmärk,</i></p> <p>Metsatulekahju piirkond on raske maastikuga, samuti puudub korralik teedevõrk. Kuna tulekahju ala on suurenenud ja hakkab ähvardama asustatud piirkondi, siis on Vabariigi Valitsus, tuginedes HOS § 13 lg 2 p2 ja § 14 lg 3 kuulutanud välja Viljandimaal eriolukorra. Olgugi, et PA on suunanud piirkonda lisajõudusid, ei ole sellest piisanud.</p> <p><i>5. Ametiabi taotlemise õiguspärasus,</i></p> <p>HOS § 31, Päästetööde ja eriolukorra tööde tegemisel Kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamise kord, Vabariigi Valitsuse 26.11.2009 määrus 117</p>

Tabel 6 (ametiabi taotluse lisa KL-lt küsitavate võimete osas)

<p>Narratiiv</p> <p>Täpsustatud võimevajadused seoses KL antavate ülesannete täitmisega:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Toetus inimressursi näol – puhkenud metsatulekahju aitab kustutada uur hulk
---

1. vabatahtlikke, mistõttu eraldi isikkoosseisu kustutustöödeks KL ei vajata. Puudus on toetavast personalist, kes tagab baaslaagri jätkusuutliku toimimise. Samuti vabatahtlikke teenindavast transport vahendite juhtidest. Kustutustööde baaslaagris viibib ööpäeva jooksul igal ajahetkel minimaalselt 35 inimest ning maksimaalselt 150 inimest. Kustutustöödel on palju vabatahtlikke, kes on tulnud appi omal initsiatiivil. Seetõttu on oluline tagada baaslaagris kord ning eelkõige tehnika ja varustuse valve. Laagri valvega seotud ülesannete täitmiseks on PA hinnanguline vajadus ca 10 kaitseliitlast 24h. Valve korraldamine jäetakse kaitseliidu allüksuse üle korraldada, kes määratakse ka kustutustööde staabi koosseisu. Täiendavalt vajab PA baaslaagrisse toitlustusmeeskonda koos inventariga. Toitlustusvõimekus peab tagama maksimaalselt 150 inimesele kolm söögikorda 24h jooksul. Täiendavalt vajab PA toetuseks veoautode juhte koos masinatega. Kuna selles osas PA puudub ülevaade KL võimekusest, palutakse KL anda vastav sisend oma kogemuse põhisedelt.
2. **Logistiline toetus** – PA palub KL logistilist toetus nii veoautode osas, millega on võimalik transportida nii isikkoosseisu kui ka varustust ja tehnikat, kui ka olemasolul mobiilne remondivõimekus tehnika, varustuse ja transpordi esmaseks remondiks ja hoolduseks. Lisaks on vajadus tagada välimajutus maksimaalselt 150 inimesele ning sama ka välitoitlustamise osas.

Võimevajadused:

Isikkoosseis - 10 kaitseliitlast, kelle ülesanne on baaslaagri korra ja valve tagamine (sh tehnika ja varustuse valve), lisaks täiendav isikkoosseis veoautojuhtide, välimajutuse ja –

1. toitlustuse tagamise osas.
2. Isikkoosseisu väljaõpe: erinõudmised puuduvad.
3. Aeg – 48h.
4. Transport – PA puudub ülevaade KL transpordi võimekusest, mistõttu palutakse KL omapoolset hinnangut antava toetus osas.
5. Välitoitlustus – tagada maksimaalselt 150 inimese toitlustamine kolme söögikorraga 24h jooksul 48h vältel.
6. Välimajutus – tagada maksimaalselt 150 inimese majutamine 48h vältel.
7. Meditsiiniline toetus – tagatud tsiviilmeditsiini asutuste poolt.

Remondivõimekus – palun tagada mobiilne remondi ja hoolduse võimekus varustusele ja transpordile.

Kolmas kriisisituatsioon puudutab ulatusliku loomatauditõrje operatsiooni käivitamist. Harjumaal on mitmes lähestikku asuvas loomafarmis diagnoositud veiste katk. Tuginedes HOS § 13 lg 3 ning § 14 lg 3 on Vabariigi Valitsuse otsusega Harjumaal kuulutatud välja eriolukord. Taudi leviku tõkestamiseks on vastavalt Loomatauditõrje seaduse (LTS) § 46 lg 1 punktide 1 ja 2 ning Veiste katku ja väikemäletsejaliste katku tõrje tegevusjuhendi, Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori 15.05.2008 käskkirjaga nr 108 kehtestatud taudipunktis karantiin ning selle ümber 3 km raadiusega ohustatud tsoon, mille ümber omakorda 10 km raadiusega järelvalvetsoon. Igasugune isikute ning transpordi liikumine ohu- ja järelvalvetsoonis on oluliselt piiratud ning toimub ainult VTA loal ning PPA järelvalve all. (Loomatauditõrje seadus, 16.06.1999), (Veiste katku ja väikemäletsejaliste katku tõrje tegevusjuhend, Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori 15. mai 2008 käskkiri nr 108) (edaspidi Veiste katku ja ... tegevusjuhend) Arvestades ohutsooni ja järelvalvetsooni suurust, karantiini ajalist kestvust (vastavalt Veise katku ja ... tegevusjuhendile lõpetatakse karantiin 21 päeva pärast taudipunkti lõppdesinfektsiooni) ning tihedat teede võrku on PPA kooskõlastatult VTA-ga, tuginedes sealjuures HOS § 31 lg 1 p 2, esitanud KL-le ametiabi korras taotluse toetuse saamiseks loomatauditõrje operatsiooni läbi viimiseks. Täpsemalt palutakse KL-il mehitada ööpäevaringselt kolm kontrollpunkti ohutsoonis ning viis kontrollpunkti järelvalvetsoonis. Samuti soovitakse, et KL tagaks kõigi operatsiooniga seotud isikute toitlustamise ning välimajutuse kogu operatsiooni vältel. Arvestades operatsiooni pikka ajalist kestvust on VTA ja PPA toetamine tehtud KL-i ülema poolt ülesandeks KL-i kolmele Põhja Kaitseringkonnas paiknevale malevale- Iga malev toetab operatsiooni rotatsiooni korras 72h järjest.

Tabel 7 Loomatauditõrje operatsiooni läbi viimine

AMETIABI TAOTLUS

1. Ametiabi taotleva haldusorgani nimetus;

POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET

2. Haldusorgan, kellelt ametiabi taotletakse;

KAITSELIIT

3. Taotletava ametiabi lühikirjeldus;

Kaitseliitlaste peamiseks **ülesandeks** on KL mehitada ööpäevaringselt kolm kontrollpunkti ohutsoonis ning viis kontrollpunkti järelvalvetsoonis. Samuti soovitakse, et KL tagaks kõigi operatsiooniga seotud isikute toitlustamise ning välimajutuse kogu operatsiooni vältel. Operatsiooni ajaline kestvus on vähemalt 72h.

4. Ametiabi taotlemise eesmärk;

Igasugune isikute ning transpordi liikumine ohu- ja järelvalvetsoonis on oluliselt piiratud ning toimub ainult VTA loal ning PPA järelvalve all. (Loomatauditõrje seadus, 16.06.1999), (Veiste katku ja ... tegevusjuhend) Arvestades ohutsooni ja järelvalvetsooni suurust, karantiini ajalist kestvust (vastavalt Veise katku ja ... tegevusjuhendile lõpetatakse karantiin 21 päeva pärast taudipunkti lõppdesinfektsiooni) ning tihedat teede võrku on PPA kooskõlastatult VTA-ga, tuginedes sealjuures HOS § 31 lg 1 p 2, esitanud KL ametiabi korras taotluse toetuse saamiseks loomatauditõrje operatsiooni läbi viimiseks.

5. Ametiabi taotlemise õiguspärasus;

HOSi § 31.....

Tabel 8 (ametiabi taotluse lisa KL-t küsitavate võimete osas)

Narratiiv

Täpsustatud võimevajadused seoses KL antavate ülesannete täitmisega:

1. **Toetus inimressursi näol** – KL palutakse mehitada kokku kaheksa kontrollpunkti, millest kolm asuvat ohutsoonis ning viis järelvalvetsoonis. Kontrollpunktide mehitamist palutakse 72h vältel. Ohutsoonis asuvate kontrollpunktide ülesanne on tagada läbisõidu võimalus vaid VTA ja PPA loa olemasolul. Järelvalvetsoonis asuvate kontrollpunktide ülesanne on tagada sõidukite visuaalne kontroll ning teavitus ohutsooni piiridest ning kehtivatest tingimustest. Tegevus kontrollpunktides toimub VTA ja PPA ametnike juhtimisel. KL poolt panustatava isikkoosseisu ülesanne on tagada kontrollpunktide töö toetus, sh sõidukite peatamine ja visuaalne kontroll ning juhtnööride edastamine. Kokku on VTA ja PPA arvestanud KL poolseks isikkoosseisu panustamisvajaduseks kuni 24 kaitseliitlast. Eraldi spetsiifilist väljaõpet ei ole vaja, VTA ja PPA ametnikud viivad läbi vajaliku instruktaaži koha peal.
2. **Logistiline toetus** – VTA ja PPA paluvad KL logistilist toetus välimajutuse ja –toitlustuse osas. Välimajutust on vaja ca 20 inimesele 72h vältel ning välitoitlustust ca 100 inimesele 2 korda 12h jooksul (lõuna- ja õhtusöök). Hommikusööki on vaja vaid neile, kes jäävad ohutsooni ka ööseks – ca 20 inimest.

Võimevajadused:

1. Isikkoosseis - 24 kaitseliitlast, kelle ülesanne on kontrollpunktide mehitamine ohutsoonis ja järelvalvetsoonis.

Isikkoosseisu väljaõpe: erinõudmised puuduvad

2. .
  3. Aeg – 72h.
  4. Transport – KL tagab oma isikkoosseisule vajaliku transpordi.
  5. Välitoitlustus – tagada maksimaalselt 100 inimese toitlustamine lõuna- ja õhtusöögiga 24h jooksul 72h vältel.
  6. Välimajutus – tagada maksimaalselt 20 inimese majutamine 72h vältel.
- Meditsiiniline toetus – tagatud tsiviilmeditsiini asutuste poolt.

2.4. Uuringu tulemuste analüüs (AVALIK)

Empiirilise uuringu tulemuste analüüs on jaotatud kolmeks osaks. Esimeses osas antakse ülevaade poolstruktureeritud ekspertintervjuudest saadud andmete analüüsi tulemustest. Teises osas käsitletakse Maleva poolt rahuajal pakutavate võimete analüüsi tulemusi, kuid sellele eelnevalt on välja toodud magistritöö teooria osas läbi viidud õigusaktide analüüsi tulemused. Empiirilise uuringu tulemuste analüüsi kolmandas osas on võetud stsenaariumite kaupa kokku sisejulgeoleku asutuste poolt küsitud võime vajadused, Maleva poolt pakutavad võimed ning ekspertintervjuude analüüsimisel saadud andmete põhjal ekspertide arvates vajaminevad võimed. Saadud andmete põhjal on koostatud kokkuvõte, mis annab vajaliku sisendi uuringu järelduste ning ettepanekute koostamiseks.

Uuringu esimeses osas läbi viidud **ekspertintervjuudest** saadud andmete analüüsimisel selgus, et hoolimata viimastel aastatel kasutusele võetud mõistest *laiapindne riigikaitse*, sisustatakse mõistet endiselt valdkonniti erinevalt ning nähakse seda ennekõike oma asutuse vaatenurgast

KL-i riigikaitse rolli mõtestamisel selgus, et eksperdid näevad KL-i mitte niivõrd sõjalise jõuna, kuivõrd pigem ühiskonna sidustajana ja kaitsetahte kasvatajana. Siinkohal tuleb arvestada, et KL on vabatahtlikkusel põhinev riigikaitse organisatsioon, mistõttu kuuluvad sinna ennekõike need inimesed, kes soovivad riigikaitsele panustada oma vaba aega. Seetõttu on nad motiveeritud hoopis teistel alustel kui sama valdkonna palgalised töötajad. Vabatahtlikke puhul on lisandväärtus nende loominguilisel ning initsiatiivil, mida mitmed eksperdid ka rõhutasid. Täiendades sealjuures, et kaitseliitlaste näol on tegemist läbilõikega kogu ühiskonnast, mis tagab

organisatsioonile äärmiselt laia oskusteavespektri ning see on suur tugevus, millele on oluline leida vaid õige sisu ja väljendusvorm.

Sisejulgeolekulise rolli osas nägid eksperdid üksmeelselt, et KL on eelkõige toetuse pakkuja. Toetuse all pidasid eksperdid silmas nii isikkoosseisuga kui ka tehniliste võimetega panustamist. Sealjuures rõhutati isikkoosseisuga panustamise osas, et tegemist on distsiplineeritud inimjõuga, kellel on arusaamine käsuaahelast ja struktuursest ülesehitusest. See tähendab, et kaitseliitlaste osas ei ole vaja hakata kulutama täiendavalt aega ja energiat nende baasil üksuste ning käsuaahela moodustamiseks – see kõik on juba olemas.

Olgugi, et KL on võimeline panustama juba isikkoosseisuga komplekteeritud üksustega, leidsid eksperdid üheselt, et sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisele kaasamise korral tuleb allutada KL-i üksused vastava sisejulgeoleku asutuse juhtimise alla. Rõhutades eraldi, et kui tegemist on korrakaitse ülesande täitmisega ehk in *versus* in situatsiooniga, mida juhib PPA, tuleb PPA juhtimisroll tuua KL-i puhul võimalikult madalale. Sõltuvalt ülesande iseloomust võib see tähendada situatsiooni, kus PPA ametnik juhib otseselt kaitseliitlasi ilma, et seal vahel oleks veel täiendavalt kaitseliitlasest juht – näiteks patrullülesanne, kus PPA ametnikule on allutatud 2-3 kaitseliitlast. Põhjus seisneb selles, et PPA ametniku jaoks on tegemist rutiinse tööülesande täitmisega, samas kui kaasatud kaitseliitlased on ennekõike toetava elemendi rollis. Ka õigusruum kehtestab selleks täiendavad regulatsioonid, millega peab kaitseliitlaste kasutamisel sisejulgeolekuülesannete täitmisel arvestama, eelkõige puudub see kaitseliitlaste puhul vajaliku väljaõppe läbimist.

KL-i kaasamist sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisele reguleeriva õigusruumi osas olid eksperdid ühisel seisukohal, et suuri probleeme ei ole. Kehtiv õigusruum ei sea olulisi takistusi. Küll aga rõhutati, et kaitseliitlaste kasutatavus peab suurenema. Seda just kaitseliitlaste kasutatavuse ajalisest vaatenurgast lähtudes, kuna probleemiks on asjaolu, et pikemaajaliste ülesannete täitmisele on kaitseliitlasi keeruline kaasata. Eelkõige just tööandja ja töötaja seisukohast. Tööandja ei saa inimesi ära lasta, sest siis jääb töö tegemata ning töötaja ei saa töölt ära olla, sest palk jääb saamata. Selles osas rõhutasid eksperdid, et puudus on riiklikust kompensatsioonimehhanismist, mis sellist olukorda reguleeriks. Selle olukorra iseloomustamiseks sobib hästi ühe intervjuueeritava lause: „... inimestel on KL osas tekkinud arvamus, et tegemist on tohutu ressursiga, mistõttu asjaosaliste jaoks on oluline see ootus täita praktilise sisuga...“

Alljärgnevas tabelis on ära toodud ekspertintervjuude analüüsi käigus selgunud julgeolekuvaldkonna ekspertide olulisemad seisukohad seoses KL rolliga nii riigikaitse süsteemis tervikuna kui ka sisejulgeoleku ülesannete lahendamisele kaasamise osas (tabel 9)

Tabel 9 Ekspertide seisukohad KL rollist riigikaitse süsteemis ja sisejulgeoleku ülesannete kaasamisel

Ekspert	KL roll riigikaitse süsteemis	KL kasutamine sisejulgeoleku ülesannete täitmisel rahuajal
Ekspert A	(1) KL koondab endasse in kõikidest ühiskonnagrupidest - see on potentsiaalse VA jaoks oluline heidutus.	(1) SJ autustele suure distsiplineeritud inimjõu pakkumine, kellel on arusaam käsuliinist ja struktuurset ülesehitusest.
	(2) KL liikmed on distsiplineeritud, neil on arusaamine käsuahelast	
Ekspert B	(1) KL roll on selge ühiskonna sidustaja. KL vabatahtlikud on näide sellest, et in tahavad oma riigi eest seista.	(1) info liikumine, kohalike olude ja piirkonna tundmine
	(2) vabatahtlikult panustav in teeb asja motiveeritumalt.	
Ekspert C	(1) KL kõige olulisem roll on olnud kaitsetahte kasvatamine	(1) KL on SJ tagamisel kõige efektiivsem siis kui ta saab seda teha talle kõige loomulikumas keskkonnas
	(2) vabatahe, VA selles osas keeruline oma planeerimist läbi viia	
	(3) KL initsiatiiv ja loominguilisus on tugevused, kui neid õigesti kasutada.	
Ekspert D	(1) KL on organisatsioon. läbi mille me suudame pakkuda heidutust.	(1) Vabatahtlike rakendamine siseturvalisuse ülesannete täitmisel peab omama rohkem selgitustööd.
	(2) KL kaudu suudame läbi ennetus- ja koolitustegevuse tõsta riigis viibivate isikute turvatunnet ja ettevalmistust.	
Ekspert E	(1) KL roll on anda Eesti kodanikele turvalisus kõige laiemas mõttes.	(1) Oleme toetajad, teised on toetatavad.
	(2) Oleme laiapindse riigikaitse praktiseerijad	
Ekspert F	(1) peamine ülesanne on riigikaitse – sõjaline riigikaitse	(1) Rahutuste korral KL ei kasutata rahva vastu, kuid saame toetada võttes üle objektide valve, täites nn pehmemaid ülesandeid.
	(2) SJ toetamine ja psühholoogiline kaitse	(2) KL raames saab teha värbamiskampaaniat abipolitseinikele. Kasutada KL taristut nende väljaõppeks, samuti logistilise toetuse tagamiseks.

Eksper G	(1) Oluline on juhtimine ja koordineerimine	(1) KL-i tugevus on see, et neil on üksuste põhine väljaõpe – olemas väljaõppinud meeskond
Ekspert H	(1) Eesti riigikaitse alles kasvab kokku. Enne seda saame rääkida vaid mingitest komponentidest	(1) Riigiasutused peavad oma igapäevaste ülesannetega toime tulema ise
	(2) KL-i ülesanne on oma liikmete õpetamine abisaajast abimittesaajaks ja abi mittesaajast abi andjaks	(2) Ilma politseita KL sisejulgeolekuliste ülesannete lahendamiseks ei tohiks tegeleda

Ekspertintervjuude analüüsi kokkuvõttena selgus, et Eesti julgeolekuvaldkonna eksperdid näevad KL-i toetavas rollis nii riigikaitse tervikuna kui ka kitsamalt sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisele kaasamisel. Riigikaitse ülesannete osas pidasid eksperdid KL-i kõige olulisemaks rolliks kaitsetahte kasvatamist ning ühiskonna sidumist. Sisejulgeolekuga seotud ülesannete osas hinnati KL-i liikmete distsiplineeritust ning oskust toimida käsuahele. Kehtiva õigusruumi osas eksperdid suuri takistusi kaitseväe kasutamisele sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele ei näinud. Küll aga toodi kaitseväe kasutamise osas probleemina välja nende kasutamine pikemaajaliste ülesannete puhul, eelkõige töötaja *versus* tööandja situatsioonis. Selles osas nägid eksperdid vajadust situatsiooni reguleeriva riikliku kompensatsiooni mehhanismi järele. Üldplaanis on ekspertide jaoks KL sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisel toetuse pakkujana arvestatav partner.

Lisaks ekspertidele, kes näevad KL-i kui toetajat, kajastub toetav ülesanne ka õigusaktide analüüsi tulemustes. Läbi viidud **õigusaktide analüüs** keskendus KaLS-i, HOS-i ja ErSS-le, eesmärgiga tuua välja nimetatud seaduste regulatsioonid KL-i kasutamise osas sisejulgeoleku ülesannete täitmisel rahuajal.

KaLS-i analüüsi eesmärgiks oli kaardistada need sätted, mis püstitavad KL-le riigikaitse ülesandeid. Riigikaitse ülesanded on välja toodud KaLS § 4 lg-s 1 ja 2. Lg 1 toodud ülesanded on KL-i põhiülesanded ning lg 2 puhul on tegemist ülesannetega, mille raames on võimalik KL-i kaasamine teiste ametkondade abistamiseks. Põhiliselt on lg 2 toodud ülesanded seotud sisejulgeoleku valdkonnaga, käsitledes sealjuures kaasumist nii hädaolukorra lahendamisele HOS-iga sätestatud korras, kui ka ErS-i lahendamisele ErSS-iga sätestatud korras.

HOS ja ErSS sätestavad KL-i kasutamist juba täpsemalt, tuues ära konkreetsed sisejulgeolekualased olukorrad, mille lahendamisele on võimalik KL-i kaasata, rõhutades sealjuures eraldi, et KL-i

kaasamine on võimalik vaid juhul, kui sisejulgeolekuasutused ei ole ise mingil põhjusel suutelised tekkinud olukorda ainult oma jõududega lahendama. Oluline on märkida, et kui HOS toob välja viis erinevat olukorda, mille lahendamisele on võimalik KL-i kaasamine, siis ErSSis sätestatud neli olukorda, on täiendavalt lisaks HOSiga sätestatud olukordadele. Seega võib KL-i kaasata ErSS-i ajal HOS-iga sätestatud olukordade lahendamisele.

Õigusaktide analüüsist selgus, et õiguslik raamistik KL-i kaasamiseks sisejulgeolekuga seotud olukordade lahendamisele on piisavalt avar, et katta ära kõik ettenähtavad olukorrad ning on ka vajalikul määral paindlik ettenägematute olukordade lahendamiseks. Probleemkohana tuli välja jõukasutamise aspekt KL-i kaasamisel HOSi alusel. Olgugi, et HOSi § 33 (ja ka ErSSi § 15) on sätestatud jõukasutamine KL-i poolt – jõukasutamine toimub vastavalt PPVS 4. peatükile, jääb antud säte mõneti poolikuks. Täpsemalt puudutab see HOSi § 31 lg 1 p 2 - *liikluse korraldamine eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas* – rõhuasetus on sätte teisel poolel – *turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas*. HOSis ei ole üheselt mõistetavalt lahti kirjutatud, mida turvalisuse tagamine tähendab, mistõttu võib see tekitada mitmeti tõlgendamisi. Kui turvalisuse tagamine sisaldab endas järelvalve erimeetmete kasutamist PPVS §-des 7³¹ - 7³⁹, sätestatud juhtudel, siis PPVS kohaselt on see õigus ainult politseil, samas KorS kohaselt on järelvalve erimeetmete kasutamise õigus kas politseil, kui üldkorrakaitseorganil või mõnel teisel nn erikorrakaitseorganil. Antud kontekstis on nii KV kui ka KL tõlgendatavad kui erikorrakaitseorganid.

Seega õigusruumi osas probleemi justkui pole. Teiselt poolt on konkreetsuse huvides mõistlik täiendada HOSi kindla meetmete paketiga, mida KV või KL, lisaks vahetule sunnile, saaksid kasutada, lähtudes järelvalve erimeetmete rakendamise vajadusest.

Lisas 3 on välja toodud KaLS-i, HOS-i ja ErSS-iga sätestatud sisejulgeolekualased olukorrad, mille lahendamisele on võimalik kaasata KL-i. Sellest lähtub, et KaLS-ga on loodud võimalikul lai baas, mille alusel kaasata KL-i sisejulgeolekuga seotud ülesannete lahendamisele HOS-i ja ErSS-iga sätestatud olukordade puhul.

KL-i kaasamisel sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele muutub ka käsuahel ning KL-i üksus või üksikisikud allutatakse olukorra lahendamist juhtivale asutusele. Sõltuvalt olukorrast muutub ka õigusruum ehk lisaks KaLS-i, HOS-i ja/või ErSS-le lisanduvad teised õigusaktid, mis annavad tegutsemiseks vajaliku õigusliku aluse. Täpsemalt on seda kajastatud lisas 4, kus on välja toodud

juhtimisskeem HOS-i § 31 lg 1 p 2 raames KL-i kaasamise osas turvalisuse tagamise operatsioonile eriolukorra piirkonnas. Tegemist on sisejulgeolekulise hädaolukorraga, mille raames on välja kuulutatud eriolukord ning sündmuse lahendamiseks ei piisa ainult sisejulgeolekuasutuste oma võimetest, seetõttu käsitletakse olukorra lahendamist HOSi § 31 lg 1 p 2 raames, mis annab võimaluse kaasata KV või KL. Välja kuulutatud eriolukorra lahendamisel on juhtivaks ministeeriumiks Siseministeerium ning juhtivaks asutuseks PPA. Ametiabi taotluse raames kaasatakse KL-i või KV-d. Oluline on siinkohal rõhutada asjaolu, et õigusruum muutub koheselt mitmetahulisemaks kui kaasatakse KL, sest tegemist on Siseministeeriumi valitsemisalavälise asutusega ning turvalisuse tagamine kui mõiste ei ole HOS-iga üheselt mõistetavalt lahti seletatud, mistõttu tuleb vajaliku seaduspärasuse leidmiseks kaasata ka teisi seadusi (PPVS, KorS, KaLS).

KL kaasamisel sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele tuleb sisejulgeoleku asutustel koostada vajalik ametiabi taotlus. Ametiabi taotluse koostamisel on oluline, et küsijad küsiks id õigeid asju. Seetõttu viidi empiirilise uuringu **teise osana** läbi KL-i rahuaja võimete analüüs Maleva baasil. Analüüsi tulemused on toodud välja kahes erinevas osas. Esimese osa analüüsi moodustasid **isikkoosseisuga** seotud võimed - isikkoosseisu arvuline jagunemine ja isikkoosseisu väljaõpe. Teise osa analüüsi moodustasid Maleva **logistilise toetusega** seotud võimed, mida on võimalik sisejulgeoleku asutustele pakkuda.

Isikkoosseisuga seotud analüüsi osas oli oluline fikseerida, milline on Maleva liikmete hulk, keda on teoreetiliselt võimalik kaasata erinevate sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisele. Maleva liikmete osas tuli välja arvata NK ja KT liikmed, kuna tegemist on alaealistega, mistõttu ei ole neid võimalik kaasata. Seega moodustavad Maleva liikmeskonna nn kasutatava osa kaitseliitlased ja NKK liikmed kokku 2459 liiget. Esmapilgul tundub liikmete arv olevat suur, kuid nende kasutatavuse osas hakkavad mängima väga erinevad tegurid, mis võivad oluliselt vähendada kasutada olevat inimressurssi. Kaitseliitlane panustab organisatsiooni tegevusse oma vaba aega, mistõttu tema aktiivsust mõjutab kas ja kui palju tal seda aega on, milline on tema vanus ja tervislik seisund. Seetõttu tuleb liikmete arvu ja nende kasutatavusse suhtuda väga konservatiivselt.

Lisaks Maleva liikmeskonna arvulise suurusjärgu fikseerimisele, oli oluline välja selgitada, millist sisejulgeolekuga seotud väljaõpet liikmetele antakse. Läbi viidud analüüsist selgus, et sisekaitsekompaniide väljaõpe sisuline pool kattub väga selgelt nende valdkondadega, mille osas kehtiv õigusruum näeb HOS-i ja ErSS-i raames ette KL-i kasutamist. Selle kohaselt on sisekaitsekompaniide väljaõppe valdkondadeks: 1) objektide valve ja kaitse, 2) massiliste korratuste

tõkestamine, 3) liiklusvoogude kontrollimine ja suunamine määratud piirkonnas ning 4) piirata ajutiselt riigipiiri ületamist. Nimetatud ülesannetele lisanduvad mõned sõjalise iseloomuga täiendused nagu objektide, liiklusmagistraalide ja –sõlmede jälgimine ning objektikaitsega seotud ründetegevused, sh vastase poolt hõivatud objektide tagasi võtmine.

Kokkuvõttes arvestab sisekaitsekompaniide väljaõppemudel nii rahuaja kui ka sõjaaja tingimusi ning ülesandeid. Seetõttu ei vaja kompanii sisulist väljaõppealast täiendust, et tegutseda nii rahuajal kui ka olukorra edasise eskalatsiooni tingimustes.

Maleva poolt pakutavad logistilise toetuse rahuaegsed võimed tagavad logistilise toetuse kogu selle spektri ulatuses, hõlmates endas transportvahendeid, välimajutuse ja –toitlustuse võimet, erivarustuse pakkumise võimalust ning statsionaarse taristu kasutamise võimalust.

Transpordi osas moodustab võime isikkoosseisu ja varustuse vedamiseks, sh varustuse tõstmiseks vajalikke sõidukeid, lisas mobiilset remonditöökoda ning meditsiinisõidukeid koos vajaliku sisseseadega.

Pakutav välimajutus hõlmab köetavaid ja seega aastaringselt kasutavaid erineva otstarbe ja suurusega telke. Telke on võimalik kasutada nii operatsioonide planeerimise ja juhtimise eesmärgil, koosolekuteks, isikkoosseisu majutamiseks, sh meditsiinilise abi andmiseks ning üksuse varustuse ladustamiseks. Välitoitlustuse võime on mobiilne nii toidu valmistamise kui ka pakkumise osas. Viimasel juhul tähendab see termostega toidu ja joogi viimist kaugemal asuva isikkoosseisuni.

Maleva poolt pakutava erivarustuse osas on rõhuasetus massiliste korratuste tõkestamisel, hõlmates määratud kogustes märulivarustust sisekaitsekompaniidele. Lisaks on võimalik pakkuda liivakotte, mida saab kasutada nii objektide kindlustamiseks kui ka päästevaldkonda puudutavate ülesannete sh üleujutusohtlike piirkondade kindlustamiseks.

Taristu, mida Malev pakub, saab kasutada erinevatel eesmärkidel, kuid ühiseks jooneks on isikkoosseisu majutusvõimalused, ruumid koolitusteks ja väljaõppeks, samuti on tagatud vajalikud tingimused hügieeniks. Maleva taristu asub hajutatult üle Tallinna ja ühe objektina ka Tallinna lähiümbruses, mistõttu omab see lisandväärtust kriisi võimaliku eskalatsiooni tingimustes. Sisejulgeoleku üksustel on olemas tugipunktid üle linna, seetõttu omatakse linna erinevate piirkondade üle suuremat kontrolli ning ka reageerimiskiirus on suurem.

Kokkuvõttes hõlmavad Maleva poolt pakutavad rahuaegsed võimed neid valdkondi, mida on vaja sõjaliste ülesannete täitmiseks, sisaldades samas mitmeid olulisi võimeid ka rahuaegseks kasutamiseks.

Empiirilise uuringu tulemuste analüüsi **kolmas osa** võtab stsenaariumite kaupa kokku sisejulgeoleku asutuste poolt küsitavad võime vajadused, Maleva poolt pakutavad võimed ning ekspertintervjuude analüüsimisel saadud andmete põhjal ekspertide arvates vajaminevad võimed. Nimetatud komponentide analüüsi tulemuste põhjal on koostatud kokkuvõtte, mis annab vajaliku sisendi uuringu järelduste ning ettepanekute koostamiseks.

Stsenaariumite analüüs jaguneb kolmeks komponendiks, millest **esimesena** analüüsitakse stsenaariumite lõikes ametiabi korras küsitavaid võimeid, **teisena** analüüsitakse Maleva poolt pakutavaid võimeid ja **kolmandana** analüüsitakse ekspertintervjuudest saadud andmeid stsenaariumite kontekstis. Kui ametiabi korras küsitud võimete ja Maleva poolt pakutavate võimete puhul on tegemist teoreetilise sisendiga, siis ekspertide sisend on reaalne, mille tulemusena joonistub välja see võimete pakett, mida KL-lt ka tegelikkuses analoogsete stsenaariumite korral küsitakse. Stsenaariumite komponendid on tabeli kujul lisades 5-7.

Lisa 5 kajastab stsenaariumit avaliku korra tagamine, lisa 6 kajastab stsenaariumit ulatusliku metsatulekahju likvideerimine, ning lisa 7 kajastab stsenaariumit loomatauditõrje operatsiooni läbi viimine.

Ametiabi taotluse kohaselt soovitakse kõigi kolme stsenaariumi puhul KL-lt inimressurssi, kuid kelle ettevalmistus on stsenaariumite lõikes erinev. *Avaliku korra tagamise* stsenaariumi osas on oluline, et ca 2/3 isikkoosseisust oleksid sisekaitsekompanii liikmele omase väljaõppega. Vastav nõue tuleneb ka HOS-i §-st 33, ülejäänud 1/3 puhul on tegemist ülesannetega, mis ei nõua spetsiifilist väljaõpet. Kahe ülejäänud stsenaariumi puhul isikkoosseisu väljaõppe osas erinõudmised puuduvad. Toetuse osutamise ajaraam stsenaariumite lõikes on 48 - 72h, seega on tõenäoline, et vaja läheb ka reservi, kelle baasilt teostada võimalikke isikkoosseisu rotatsioone. Hinnanguliselt võiks planeeritava reservi suuruseks olla 1/3 välja mineva isikkoosseisu suurusest.

Transpordi võime osas soovitakse stsenaariumi *avaliku korra tagamine* ametiabi taotluse kohaselt, et KL tagab isikkoosseisule vajaliku transpordi operatsiooni piirkonda. Stsenaariumi *ulatuslik metsatulekahju* osas ei ole otsest transpordi vajadust välja toodud, kuna PA-l puudub ülevaade KL-i

transpordi võimest ning arvestades palutava toetuse iseloomu, teab Malev ise kõige paremini, milliste transpordi vahenditega seda pakkuda. Stsenaariumi *loomatauditõrje* puhul peab KL tagama oma isikkoosseisule vajaliku transpordi kogu operatsiooni alal ning vältel.

Stsenaariumi *avaliku korra tagamine* raames on PPA-l soov saada toetust ka erivarustuse näol, milleks antud juhul on märulivarustus, ühelt poolt patrullülesande täitmiseks ja teiselt poolt PPA-le vajaliku reservkomplektide tagamine. Esimesel juhul täidab märulivarustus preventiivset meedet, et tagada isikkoosseisu taktikaline domineerimine võimalike konfliktsituatsioonide puhul. Teisel juhul tagab reservkomplektide olemasolu vajaliku paindlikkuse täiendavate lisajõudude kasutamiseks, samuti on võimalus koheselt vahetada välja kasutamiskõlbmatuks muutunud varustus. Teiste stsenaariumite osas erivarustuse soov puudub.

Stsenaariumite *ulatuslik metsatulekahju* ja *loomatauditõrje* puhul on Malevalt küsitavateks võimeteks nii välimajutuse- kui ka -toitlustuse tagamine. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et operatsioon toimub asustusest eemal ning laialdasel alal. Seetõttu on nähtud vajadus luua baaslaager, kus pakkuda isikkoosseisule puhkust ja toitlustamist. Operatsiooni *avaliku korra tagamine*, raames ei ole välimajutuse ja -toitlustuse võime küsimist ette nähtud.

Lisaks küsitakse stsenaariumite *ulatuslik metsatulekahju* raames Malevalt ka mobiilset remondivõimekust lihtsamate remonttööde tegemiseks, kuna kasutusel on palju tehnikat, asustus on kaugel ning tehnika sinna remonti viimine võib võtta liialt aega. Teiste stsenaariumite osas mobiilse remondivõimekuse vajadus puudub.

Stsenaariumite osas võib ametiabi taotluste põhjal kokkuvõtteks öelda, et teoreetiliselt võidakse Malevalt küsida kõiki nende poolt rahuajal pakutavaid võimeid. Kui küsitavate võimete iseloom stsenaariumite lõikes erines, siis läbivalt ühiseks jooneks oli täiendava isikkoosseisu küsimine. Olgugi, et küsitava isikkoosseisu suurus ja nõutav ettevalmistus oli erinev, siis lähtuvalt ajaraamist on vajalik ka reservi moodustamine, kelle baasilt teostada võimalikke isikkoosseisu rotatsioone. Hinnanguliselt võiks planeeritava reservi suuruseks olla 1/3 välja mineva isikkoosseisu suurusest. Transpordi võime osas peab arvestama, et seda vajatakse igal juhul, kasvõi selleks, et Malev transpordiks oma isikkoosseisu operatsiooni piirkonda. Kas Maleva transporti kasutatakse ka operatsiooni alal, sõltub juba paljuski operatsiooni iseloomust, mistõttu on see operatsiooni planeerijate jaoks üks otsustuspunktidest. Erivarustuse osas ollakse pigem tagasihoidlikud, kuna oma spetsiifilisuse tõttu on vastavatel asutustel vajalikud võimed olemas. Erisus tuleb sisse siis, kui

vastavat erivarustust kasutab ka Malev oma põhiülesannete täitmisel. Valmistades ette sisekaitsekompaniisid, on nende üheks võimalikuks ülesandeks ka massirahutuste tõkestamine, mille osas tehakse tihedat koostööd PPA-ga, seega on see valdkond üheks erandiks, toetuse küsimisel. Välimajutuse ja –toitlustuse tagamise korraldamine sõltub suuresti operatsiooni iseloomust ning piirkonnast. Kui tegemist on avaliku korra tagamisega seotud ülesandega, siis pigem neid võimeid ei küsita, kuna nende, kui toetavate elementide näol tekivad korrarikkujatele täiendavad sihtmärgid ning korrakaitsjad peavad suunama lisaressurssi nende kaitsmiseks. Küll aga võidakse välimajutust ja –toitlustust küsida teiste välja toodud stsenaariumite raames, see aga sõltub suurest operatsiooni piirkonnast ning ajalisest kestvusest – kas operatsioon leiab aset inimasustusest eemal ning, milline on ligipääs operatsiooni piirkonda. Tuleb märkida, et taristu kasutamise vajadust ei nähtud ette ühegi stsenaariumi raames. Selleks on erinevad põhjused, kuid ühelt poolt on Eesti asustus piisavalt tihe, et vajalikku taristut küsida kasvõi kohalike omavalitsuste käest või on operatsiooni ajaline kestvus niivõrd lühike et kiiremini ja efektiivsemalt saab hakkama välitingimustes.

Kui stsenaariumite lõikes sisejulgeoleku asutuste poolt küsitavad võimed erinesid, siis Maleva poolt pakutavate võimete loetelu oli iga stsenaariumi puhul sama.

Maleva poolt pakutavad rahuaegsed võimed on ära toodud absoluutarvudes, mida on teoreetiliselt võimalik kasutada, kuid võivad praktikas olla mõjutatud paljudest erinevatest faktoritest. Eelkõige on see seotud isikkoosseisuga, kus operatsioonil osalemise aeg ja üldine julgeoleku olukord riigis on võtme tähtsusega. Need kaks faktorit võivad olla oma sisult isikkoosseisu kaasumise osas nii piirava kui ka soodustava iseloomuga. Täiendavalt seab isikkoosseisu kasutatavusele piirangud nõutav väljaõppe. Näiteks stsenaariumi *avaliku korra tagamine* raames soovib PPA eelkõige sisekaitsekompanii väljaõppega isikkoosseisu, samas kui kahe ülejäänud stsenaariumi osas sellist piirangut ei ole. Seega on spetsiifilist laadi ülesannete kaasamise puhul vajaliku hulga isikkoosseisu välja panemine Maleva jaoks eraldi väljakutse. Ülejäänud Maleva poolt pakutavad võimed on seotud transpordi, välimajutuse ja toitlustamisega, mis antud stsenaariumi puhul võtmerolli ei oma, küll aga omab seda erivarustuse olemasolu ja kasutatavavus. Täpsemalt selles võtmes kas seda on piisavalt, et tagada küsija prognoositavad vajadused. Kahe ülejäänud stsenaariumi osas on Maleva ressurss välimajutuse ja –toitlustuse pakkumiseks piisavalt suur, et küsija vajadused katta.

Kokkuvõttes on Maleva poolt pakutavate võimete osas probleemkohaks vajalikus mahus ja väljaõppega isikkoosseisu välja panemine, mida mõjutab täiendavalt, millal seda võimet küsitakse

(on oluline vahe kas nädalavahetustel või tööpäevadel) ning kui kauaks seda küsitakse (mida pikemaks ajaks, seda keerulisem on vajalikku inimressurssi leida, samuti võib osutada keeruliseks nende rotatsiooni tagamine). Teine probleemkoht on spetsiifilise erivarustuse olemasolu ning kogused – kas seda on ja kui on, siis kas seda on piisavalt, et tagada küsitavad mahud? Ülejäänud võimete osas on Maleva ressursid piisavalt suur, et tagada küsija võimalikud vajadused, ilma et Maleva enda põhitegevus selle läbi kannataks.

Kolmanda komponendina on stsenaariumites kajastatud julgeolekuvaldkonna ekspertide seisukohti, millest järeldub, et KL-i nähaksegi eelkõige toetuse pakkujana. Nimetatud toetus jaguneb oma olemuselt kaheks: 1) isikkoosseis ja 2) logistiline toetus, mis on väga laia spektriga. Siinkohal on oluline, et vastavad sisejulgeolekuvaldkonna eksperdid ühelt poolt omaksid ettekujutust sellest, mida on KL-il toetusena pakkuda ning teiselt poolt peavad KL-i esindajad olema kursis, millist toetust sisejulgeolekuvaldkonna partnerid võiksid vajada.

Logistilise toetuse osas sõltub küsitav võimete loetelu stsenaariumist, kuid oluline on siinjuures märkida, et välimajutust ja –toitlustust, eksperdid vajamineva võimena välja ei toonud. Sama kehtib ka taristu ja tehnika osas. Seega võib öelda, et ekspertide jaoks on esmatähtis ennekõike suure hulga inimjõu kasutamise võimalus ning mõned spetsiifilisemad erivarustuse soovid.

Selle põhjusena võib välja tuua asjaolu, et sisejulgeolekuasutuste ja KL-i kui militaarorganisatsiooni lähenemised ohuolukordade lahendamiseks on erinevad. Sisejulgeolekuasutuste puhul on isikkoosseisu kasutamine jagatud erinevate vahetuste vahel – esimese vahetuse lõppedes saabub operatsiooni piirkonda järgmine vahetus jne. Militaarstruktuurid sellist rotatsiooni üldiselt ette ei näe, vaid lähtuvad põhimõttest - valmisolek 24/7 ning kui on vaja lisajõude, siis neid tuuakse juurde, mis aga ei tähenda, et olemasolevaid jõude vähendatakse, pigem toimub jõudude kontsentratsiooni kasvatamine.

Kokkuvõttes võib stsenaariumite analüüsi põhjal välja tuua, et teoreetiliselt ametiabi raames küsitavate ning Maleva poolt omakorda pakutavate võimete spekter on üsna lai. Sellest hoolimata on julgeolekuvaldkonna ekspertide jaoks peamiseks võimeks, mida Malevalt küsida, eelkõige inimressurss, millele võib lisanduda spetsiifilise erivarustuse vajadus. Ka transpordi võimet käsitletakse üldjuhul isikkoosseisuga koos, vähemalt seda osa, mis puudutab transporti operatsiooni piirkonda. Seega reaalsuses on Malevalt küsitavate võimete loetelu lühike – *isikkoosseis, transport ja erivarustus*.

2.5. Järeldused ja ettepanekud KL-i sisejulgeolekut puudutavate ülesannete valdkonna täiendamiseks (AVALIK)

Käesolevas alapeatükis tuuakse välja uuringutulemuste järeldused ja ettepanekud, millele tuginedes täiendada KL-i sisejulgeolekuliste ülesannete valdkonda.

KL on suutnud endale läbi oma liikmeskonna luua usaldusväärse organisatsiooni maine, millel on lai panustamisvaldkond. Sellegipoolest esineb mitmeid probleeme, mis takistavad suuremal või vähemal määral KL-i kaasamist erinevate sisejulgeolekuga seotud olukordade lahendamisse. Sellest tulenevalt on käesoleva magistritöö raames tehtud järelduste põhjal välja toodud neli ettepanekut, mis peaksid parandama KL-i kaasamist sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele.

Õigusaktide analüüsist selgus, et õigusruum on julgeolekukeskkonna võimalike muutuste osas piisava regulatsiooniga, et uutest julgeolekuohtudest tingitud kriise hallata. Seega on loodud üsna laiad alused, millele tuginedes on võimalik KV või KL-i kaasamine sisejulgeoleku asutuste poolt sisejulgeolekuliste kriiside lahendamisele. Võimalikuks probleemkohaks võib osutada KV või KL-i õigus kasutada järelvalve erimeetmeid HOS-i § 31 lg 1 määratud olukordade raames. Iseenesest on jõukasutamine KV või KL-i poolt HOS-is sätestatud olukordade korral reguleeritud viidates, et seda võib teha vastavalt PPVS-i 4 peatükile. HOS-i olukordade puhul, mis nõuavad järelvalve erimeetmete rakendamist, on siin teatav ebamäärasus, kuna PPVS-i kohaselt võib järelvalve erimeetmeid rakendada ainult politsei, kuid KorS-i kohaselt, kas politsei või mõni muu korrakaitse organ. Seetõttu on selguse huvides parem, kui ka HOS-is on sätestatud konkreetne jõukasutamise ja järelvalve erimeetmete pakett. Sellest tulenevalt on magistritöö raames sõnastatud esimene ettepanek, mille läbi konkretiseerida KL kaasamist sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisele.

Ettepanek 1 - sätestada HOSi raames KV või KL-i kaasamise korral konkreetne jõukasutamise ja järelvalve erimeetmete pakett.

Muutused julgeolekukeskkonnas on toonud kaasa riigi julgeolekut ohustavate ohtude olulise laienemise, mille tulemusena on sisejulgeoleku ja sõjalise kaitse vaheline piir muutunud sedavõrd häguseks, et tihtilugu on piiri nende kahe vahele võimatu tõmmata. Siseriiklik kriis võib eskaleeruda üsna kiiresti tasemeni, kus seistakse silmitsi sõjaliste tegevustega. Selline kriiside kiire eskaleerumine ning nende olemuse muundumine ühest situatsioonist teise, nõuab julgeoleku tagamisega seotud organisatsioonidelt paindlikku reageerimist.

Võttes eelduse, et riigi põhiseaduslikku korda ja territoriaalset terviklikkust ohustavad kriisid saava alguse siseriiklikult, siis osutub KL-i rakendamine sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete täitmisele vajalikuks oluliselt varem võrreldes sõjalise agressiooni võimaliku algusega. Seega võib võtmerolliks osutada just KL-i kaasamine sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele, et läbi kiire ja oskusliku tegutsemise hoida ära kriisi eskaleerumine tasemini, mis võib viia Eesti vastase sõjalise agressioonini. Selleks, et sisejulgeolekuga seotud ülesandeid edukalt täita, peab KL olema nendeks hästi ettevalmistatud nii väljaõppe kui ka varustuse poolest. Ekspertintervjuudest saadud andmete analüüsimisel selgus, et isikkoosseis on üks peamisi ressursse, mida sisejulgeoleku asutused KL-lt küsivad võimalike kriiside lahendamiseks.

HOSi § 33 lg 5 on sätestatud, et HOSi § 31 lg 1 p 2-5 olukordade puhul, mis on seotud võimaliku sunni rakendamisega, võivad neid ülesandeid täita vaid need tegevväelased või kaitseliitlased, kes on saanud selleks vastava väljaõppe. Tuues siia kõrvale siseriiklike kriiside esiletõusu tänapäeva konfliktides, võib see tähendada, et KL-i põhiülesanded ja kaasuvad ülesanded tuleb üle vaadata, hinnata väljaõppe valdkondlike ja sisulisi rõhuasetusi ning hankeplaani ja varustuse jaotuskava prioriteete. Sellest tulenevalt on sõnastatud teine ettepanek, mis puudutab KL-i senise väljaõppe sisu vastavust muutunud julgeolekuohtudele.

Ettepanek 2 – analüüsida KL-i väljaõppe rõhuasetusi ning viia need kooskõlla muutunud julgeolekukeskkonna tingimuste ja uute julgeolekuohtude iseloomuga.

KL-i rahuaegsete võimete analüüsist ja ekspertintervjuudest selgus, et suur osa KL-i poolt pakutavatest võimalikest võimetest, on sellised, mida sisejulgeoleku asutused ei vaja. Põhjus seisneb tsiviil- ja militaarorganisatsioonide olukordade erinevas taustas ning taktikalises lähenemises. Tsiviilstruktuurid on oma võimete planeerimisel lähtunud olukorrast, kus ühiskond toimib rahujale vastavalt. Militaarorganisatsioonid seevastu planeerivad oma võimeid olukorras, kus rahuaegsed struktuurid enam ei toimi. Näiteks võib tuua olukorra, kus KL-il on sisejulgeoleku asutustele pakkuda välimajutuse ja –toitlustuse võimet, aga tuleb välja, et sisejulgeoleku asutused üldjuhul seda ei vaja, kuna nad saavad oma vajadused kaetud vastavaid tsiviilteenuseid kasutades. Küll aga vajatakse KL-lt hulgaliselt inimressurssi, kuna kaitseliitlaste eeliseks on nende oskus toimida käsuahele ja nad on juba struktuuridesse paigutatud, mis muudab nende kasutamise oluliselt lihtsamaks. Samuti on vajadus spetsiifilist laadi erivarustuse järgi. Näitena võib siin tuua märulivarustuse. Kui võimalusel PPA väldib kaitseliitlaste kasutamist rahutuste mahasurumiseks, siis täiendav vajadus erivarustuse järele jääb ikka. Antud juhul on oluline, et riigikaitse sõjaline ja

sisejulgeolekuline pool teeksid omavahel tihedat koostööd nii üksteise organisatsioonide eesmärkide ja vajaduste paremaks mõistmiseks kui ka üksteisele pakutavatest võimetest ülevaate saamiseks. Eelpool kirjutatule tuginedes on koostatud kolmas ettepanek, mis puudutab KL-i poolt pakutavate rahuaegsete võimete vastavust sellele, mida sisejulgeoleku asutused vajavad.

Ettepanek 3 – analüüsida KL-i olemasolevate rahuaegsete võimete vastavust sisejulgeolekuasutuste vajadustele ning sellest lähtuvat teha vajalikud korrektuurid KL-i toetusalaste võimete arendamiseks

Eksperdid tõid intervjuudes mitmel juhul välja kaitseliitlaste kaasamise probleemi. Kaitseliitlaste kaasamise ühe probleemina näevad eksperdid, nende ajalist kasutatavust. Kaitseliitlasel kui vabatahtlikul ei ole võimalik igal ajahetkel asuda täitma riiklikku ülesannet, vaid ta teeb seda siis, kui tal on vaba aeg. Samuti võivad tekkinud hädaolukorrad olla sellise mastaabiga, mille lahendamiseks vajatakse pikema ajaperioodi vältel hulgaliselt inimtööjõudu. Iseenesest on KL-il see ressurss olemas, kuid seda ei ole võimalik vajalikus mahus ja vajalikul ajahetkel rakendada, kuna kaitseliitlane peab täitma ka muid kohustusi, mis on otseselt seotud tema igapäevase toimetulekuga, ehk käima tööl, et tasuda maksud, laenuid jm kulud. Analoogne situatsioon on ka tööandjaga, kellel ei ole võimalik töötajaid pikemaks ajaks töölt ära lasta, kuna siis jääb töö tegemata ning tulu teenimata. Tuues siia kõrvale muutunud julgeolekuolukorra ja uued julgeolekuohud ning nende baasil tekkinud kriisisituatsiooni, kus ametlikult on rahuaeg, kuid kriis eskaleerub väga kiiresti, kerkib kaitseliitlaste suuremahuline kasutamine kriisi lahendamise vältel aktuaalseks. Sellises olukorras on oluline, et on olemas riiklikud kompensatsioonimehhanismid, mis aitavad tagada kaitseliitlaste pikemaajalist kaasamist. Kui riigi julgeoleku seisukohalt on oluline suure inimressursi kasutamine pikema aja vältel, peab olema võimalik selle rakendamine, ilma et KL-i kaudu kaasatud inimressurss peaks seeläbi kandma majanduslikku kahju. Teiselt poolt mõjub sellise süsteemi olemasolu ka heidutuselemendina, kus agressor teab, et vajadusel on riik võimeline kiiresti panustama suure hulga ressursiga, kriisiolukorra lahendamiseks. Sellest tulenevalt on sõnastatud neljas ettepanek, mis käsitleb mõjuvate riiklike kompensatsioonimehhanismide välja töötamist.

Ettepanek 4 – töötada välja mõjuv riiklik kompensatsioonimehhanism kaitseliitlasest töötajale ja tööandjale, et suurendada kaitseliitlaste kasutatavust riiklike ülesannete täitmisel pikema ajaperioodi vältel

KOKKUVÕTE (AVALIK)

Magistritöö eesmärgiks oli analüüsida rahuajal KL-le õigusaktidega püstitatud sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete sisu ning KL-i võimet neid ülesandeid täita ja sellest lähtuvalt koostada ettepanekud KL-i ülesannete täiendamiseks. Uurimisstrateegiaks valiti võrdlev juhtumi uuring (*comparative case study*), kus viidi läbi poolstruktureeritud ekspertintervjuud Eesti julgeolekuvaldkonna tippjuhtidega, mille eesmärgiks oli välja selgitada Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptide seisukohad KL-i rolli osas sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisel. Ekspertintervjuudele lisandus täiendavalt läbi hindamispunktide KL-i rahuaja võimete analüüs, et tuvastada KL-i võimed õigusaktidega püstitatud sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmiseks.

Magistritöö esimese uurimisülesandena analüüsiti julgeolekuteooriaid muutunud julgeolekukeskkonnas pärast „külma sõja“ lõppu, eesmärgiga avada nende sisu laienenud julgeolekumõiste raames läbi väikeriikide riigikaitseüsteemide. Analüüsi tulemusena võib öelda, et muutunud on ohud, mõisted ning mängurid. Varem võis üsna selgelt eristada sise- ja välisjulgeolekut. Tänapäevases globaliseerivas maailmas on seda teha üha raskem. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et meid ähvardavad ohud on muutunud piiride üleseks ning puudutavad korraga mitmeid riike. Väikeriikide (Taani, Rootsi ja Soome) julgeolekukontseptsioonide osas on toimunud oluline nihe, kus armee ei ole enam privilegeeritud rollis kui toetatav, vaid peab ka ise teistele riigikaitsega seotud asutustele toetust osutama. Selline nihe näitab, et sisejulgeolekuline aspekt on riigikaitse käsitluses jõudsalt esile kerkinud.

Magistritöö teise uurimisülesandena viidi läbi kehtivate õigusaktide analüüs ning poolstruktureeritud ekspertintervjuud Eesti julgeolekuvaldkonna tippeksperptidega.

Õigusaktide analüüsist selgus, et õiguslik raamistik KL-i kaasamiseks sisejulgeolekuga seotud olukordade lahendamisele on piisavalt avar, et katta ära kõik ettenähtavad olukorrad ning on ka vajalikul määral paindlik ettenägematute olukordade lahendamiseks. Seega õigusruumi osas probleemi justkui pole. Teiselt poolt on konkreetsuse huvides mõistlik täiendada HOS-i kindla meetmete paketi, mida KV või KL, lisaks vahetule sunnile, saaksid kasutada, lähtudes järelvalve erimeetmete rakendamise vajadusest.

Ekspertintervjuude analüüsi kokkuvõtteks selgus, et Eesti julgeolekuvaldkonna eksperdid näevad KL-i toetavas rollis nii riigikaitse tervikuna kui ka kitsamalt sisejulgeolekuliste ülesannete

täitmisele kaasamisel. Riigikaitse ülesannete osas pidasid eksperdid KL-i kõige olulisemaks rolliks kaitsetahte kasvatamist ning ühiskonna sidumist. Sisejulgeolekuga seotud ülesannete osas hinnati KL-i liikmete distsiplineeritust ning oskust toimida käsuaheas. Kehtiva õigusruumi osas eksperdid suuri takistusi kaitseväe ülesannete täitmisele sisejulgeolekuga seotud ülesannete täitmisele ei näinud. Küll aga toodi kaitseväe kasutamise osas probleemina välja nende kasutamine pikemaajaliste ülesannete puhul, eelkõige töötaja *versus* tööandja situatsioonis. Selles osas nägid eksperdid vajadust situatsiooni reguleeriva riikliku kompensatsiooni mehhanismi järele. Üldplaanis on ekspertide jaoks KL sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisel toetuse pakkujana arvestatav partner.

Magistritöö kolmanda uurimisülesandena kaardistati läbi hindamispunktide KL-i võimekused (KL-i Tallinna Maleva baasil), mida saab kasutada sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täitmisel. Maleva rahuaegsete võimete kaardistamisel moodustas esimese osa isikkoosseisuga seotud võimed: (1) isikkoosseisu arvuline jagunemine ja (2) isikkoosseisu väljaõpe. Teise osa moodustasid Maleva transpordi, välimajutuse, välitoitlustuse, erivarustuse ja taristu võimete analüüs.

Selleks, et Maleva võimete kasutatavust paremini visualiseerida, koostas magistritöö autor kolm stsenaariumit: (1) avaliku korra tagamise toetamine eriolukorra piirkonnas (objektivalve, PPA logistiline toetamine), (2) ulatusliku metsatulekahju likvideerimine ja (3) loomatauditõrje.

Analüüs tugines stsenaariumi kontekstis ametiabi korras küsitavate võimete ja KL-i poolt pakutavate võimete lühikirjeldusele, mida täiendati ekspertintervjuudest saadud andmete analüüsi tulemustega. Sellega anti teoreetilisele poolele võrdluseks reaalne nägemus ekspertide arvamuse näol.

Kokkuvõtvalt nägid eksperdid KL-i rolli toetajana läbi tehniliste võimete pigem tagasihoidlikuna ning esmatähtsana suure hulga inimjõu kasutamise võimalusena, millele lisanduvad mõned spetsiifilisemad erivarustuse soovid.

Läbi viidud uuringule tuginedes koostas magistritöö autor neli ettepanekut, mis peaksid kaasa aitama KL-i rolli parendamisele sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisel:

Ettepanek 1 - sätestada HOSi raames KV või KL-i kaasamise korral konkreetne jõukasutamise ja järelvalve erimeetmete pakett.

Ettepanek 2 – analüüsida KL-i väljaõppe rõhuasetusi ning viia need kooskõlla muutunud julgeolekukeskkonna tingimuste ja uute julgeolekuohtude iseloomuga.

Ettepanek 3 – analüüsida KL-i olemasolevate rahuaegsete võimete vastavust sisejulgeolekuasutuste vajadustele ning sellest lähtuvat teha vajalikud korrektuurid KL-i toetusalaste võimete arendamiseks

Ettepanek 4 – töötada välja mõjuv riiklik kompensatsioonimehhanism kaitseliitlasest töötajale ja tööandjale, et suurendada kaitseliitlaste kasutatavust riiklike ülesannete täitmisel pikema ajaperioodi vältel

Püstitatud ettepanekute tegemisel on arvestatud muutunud julgeolekukeskkonna trende, sellest tulenevat riigikaitse mõiste laienemist ning KL-i rolli kasvu sisejulgeolekuliste ülesannete täitmisel. Välja toodud ettepanekud vajavad seotud osapooltelt täiendavat analüüsi, mistõttu ei ole neid võimalik koheselt rakendada. Samas aitab esitatud ettepanekute põhjal läbi viidav analüüs tihendada erinevate riigikaitsega seotud osapoolte suhtlust, teineteise mõistmist ning ühtlustada planeerimiseesmärke ja –protseduure, muutes selle läbi Eesti riigikaitse süsteemi homogeensemaks ja tugevamaks.

SUMMARY

The subject of this Master of Thesis is „Estonian Defence League as part of the Enforcement of the Internal Security Duties“. The thesis is written in Estonian language followed by a summary both in Estonian and English. The whole thesis consists of 92 pages, 77 pages of which from the main part. Author has used 76 different sources written in Estonian and in English, of which 39 are scientific sources and 37 are legislations and other appropriate documents. The thesis includes 1 figure, 9 tables and 7 annexes.

The aim of the thesis is to analyse the content of tasks related to internal security Estonian Defence League has according to legislation during the peacetime, the capacity of Defence League to perform the tasks and to prepare the proposals to supplement the tasks taking into account the results of analysis.

This thesis is an empirical study, to reach the aim a comparative case study research strategy is used.

The research tasks are: 1) to analyse the security theories of the changed security environment after the end of the Cold War and open their content under the expanded concept of security systems of the defence of small states, 2) to analyse legislation, and semi-structured interviews with Estonia's top security experts, 3) On the basis of analyses to prepare proposals to supplement the tasks of Defence League related to internal security.

The author of the thesis made four proposals (related with existing legislation, training model and equipment priorities of Defence League) which require further analysis from related parties. This is reason why the suggestions cannot be implemented immediately.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Abipolitseiniku seadus. 24.11.2010, jõustunud 01.01.2011 - RT I, 20.12.2010, 1 ... RT I, 30.12.2011, 58
- Algers, L., Brändström, H., Nordström, B-M., Ängquist, K. 2009. Rescue Services In Sweden. Comprehensive Report. Version 1
- Ametiabi taotluse vorm. Vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega, 17.06.2003.
- Aybet, G., Moore, R. R. 2010. NATO in Search of a Vision. Georgetown University Press. Välja otsitud andmebaasist EBSCO 27.01.2014
- Baldwin, D. A. 1997. 'The Concept of Security', Review of International Studies, 23: 5–26. Välja otsitud andmebaasist EBSCO 4.03.2014
- Baumann, A. B. 2010. The UK's Approach to Stabilisation: The Comprehensive Approach in Action? International Security Programme: Rapporteur Report. London: Chatham House. Välja otsitud Suurbritannia Rahvusvaheliste Suhete Instituudi Chatham House kodulehelt <http://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/109394> 17.03.2014
- Bilgin, P. 2003. Individual and Societal Dimensions of Security. International Studies Review 5, 203–222. Välja otsitud andmebaasist EBSCO 14.03.2014
- Burgess, J. P. 2007. Non-military security challenges International Peace Research Institute, Oslo Contemporary Security and Strategy, Craig A. Snyder. London: Palgrave. Välja otsitud Rahvusvaheliste Suhete ja Julgeoleku Võrgustiku kodulehelt <http://www.isn.ethz.ch/> 17.03.2014
- Buzan B, W aever O, Wilde de J. 1998. Security: A New Framework for Analysis. Boulder, London: Rienner
- Edmunds, T. 2004. A New Security Environment? The Evolution of Military Roles in Post-Cold War Europe, Malešič, M., Edmunds, T. Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles, 9-18, IOS Press, Amsterdam
- Eesti julgeolekupoliitika alused. 12.05.2010, jõustunud 17.05.2010 - RT I 2010, 22, 110.
- Eesti Vabariigi põhiseadus. 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992 - RT 1992, 26, 349 ... RT I, 27.04.2011, 2
- Eesti Vabariigi Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne 2012. Välja otsitud interneti leheküljelt www.pohiseadus.ee 10.03.2014
- Eenma, R. 2003 Sisejulgeoleku struktuur ja selle õiguslikud alused Eestis. Magistritöö. Tartu Ülikool. Saadud autori käest 28.04.2014

- Erakorralise seisukorra seadus. 10.01.1996, jõustunud 16.02.1996 - RT I 1996, 8, 165... RT I, 29.12.2011, 208.
- Erakorralise seisukorra seaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Välja otsitud 05.05.2014 Riigikogu kodulehelt www.riigikogu.ee
- Eriksson J., Rhinard M. 2009. The Internal–External Security Nexus. Notes on an Emerging Research Agenda Cooperation and Conflict. Journal of the Nordic International Studies Association nr 44(3): 243–267. Välja otsitud andmebaasist EBSCO 17.03.2014
- Fitz-Gerald, A., Macnamara, D. 2012. D Comprehensive Security Requires Comprehensive Structures – How Comprehensive Can We Get? Strategic Studies Working Group Papers. Ottawa: Canadian Defence & Foreign Affairs Institute and Canadian International Council. Välja otsitud Kanada Kaitse- ja Välisuuringute kodulehelt <http://www.cdfai.org/> 17.03.2014
- Flick, U. 2009. An Introduction To Qualitative Research, edition 4, Sage Publications Ltd, London
- Halduskoostöö seadus. 29.01.2003, jõustunud 01.07.2003 - RT I 2003, 20, 17 ... RT I, 11.12.2013, 6.
- Harvey, F. P. 2007, The Homeland Security Dilemma: Imagination, Failure and the Escalating Costs of Perfecting Security, Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique, 40 (2), 283-316. Välja otsitud JSTORE andmebaasist 07.04.2013
- *Hedström, L. 2013. On comprehensive security in Sweden. Stockholm
- Heurlin, B. 2007, Denationalisation of Danish Armed Forces and Militarising of Danish Foreign Policy. Matlary J. H. Burlington. Ashgate Publishing Limited.
- Hädaolukorraks valmisoleku seadus, 22.11.2000 - kehtetu
- Hädaolukorra seaduse eelnõu seletuskiri. 12.02.2008. Välja otsitud 18.03.2014 Riigikogu kodulehelt www.riigikogu.ee
- Hädaolukorra seadus. 15.06.2009, jõustumine 01.07.2014 - RT I, 2009, 39, 262 ... RT I, 13.03.2014, 25
- Hull, C. 2011. Focus and Convergence through a Comprehensive Approach: but which among the many? Swedish Defence Research Agency. Stockholm. Välja otsitud http://www.dodccrp.org/html4/about_main.html 17.03.2014
- Ida-Eesti regionaalse kriisikomisjoni põhimäärus ja koosseis. 27.07.2009, jõustunud 03.08.2009 - RTL 2009, 63, 924 ... RT I, 10.09.2013, 8
- Jennings, C. A. 2011. All for one and one for all? Forging development, diplomatic and defense partnerships under NATO's new Strategic Concept. Towards a Comprehensive Approach: Integrating Civilian and Military Concepts of Strategy. NDC Forum Paper 15 Schnaubelt

- C. M. Rome: NATO Defence College, 89-114. Välja otsitud NATO Kaitsekolledži kodulehelt 17.03.2014
- Jermalavičius T., Pernik P., Hurt M., Breitenbauchiga H., Järvenpääga P. 2014, Avar julgeolek ja riigikaitse: Avaliku sektori ja ühiskonna kaasamise proovikivid. Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus
- Kaitseliidu liikmete arv ja jagunemine. 2013. Edastatud magistritöö autorile 26.03.2014 e-maili teel
Kaitseliidu Peastaabi personaliosakonna poolt
- Kaitseliidu seadus. 08.02.1999, kehtetu
- Kaitseliidu seadus. 28.02.2013, jõustunud 01.04.2013 - RT I, 20.03.2013, 1 ... RT I, 13.03.2014, 30
- Kaitsepolitseiameti põhimäärus. 10.12.2009 nr 55, jõustunud 01.01.2010 - RT I, 05.04.2013, 15.
- Kaitseväge korralduse seadus. 19.06.2008, jõustunud 01.01.2009 - RT I 2008, 35, 213 ... RT I, 20.03.2013, 18
- Kaitseväeteenistuse seadus. 13.06.2012, jõustunud 01.04.2013 - RT I, 10.07.2012, 1 ... RT I, 14.03.2014, 38
- Korrakaitse seadus. 22.03.2011, jõustunud 01.07.2014 - RT I, 22.03.2011, 4 ... RT I, 13.03.2014, 4
- Korrakaitse seaduse eelnõu seletuskiri. 10.05.2007. Välja otsitud 05.05.2014 Riigikogu kodulehelt www.riigikogu.ee
- Korrakaitse seaduse muutmise ja rakendamise seaduse eelnõu seletuskiri. 16.12.2013. Välja otsitud 08.05.2014 Riigikogu kodulehelt www.riigikogu.ee
- Larm, L., Kütt, M., Sakson, M., Grauberg, H. 2008. Kaitseliidu tegevliikme sõdurioskuste baaskursuse väljaõppekava. Kaitseliidu Peastaap, Kaitseliidu Kool. Alu. Edastatud magistritöö autorile 20.03.2014 e-maili teel Kaitseliidu Tallinna Maleva väljaõppe instruktoriga poolt
- Lioe, K. E. 2011, Armed Forces in Law Enforcement Operations? - The German and European Perspective. Heidelberg: Springer.
- Loomatauditõrje seadus. 16.06.1999, jõustunud vastavalt seaduse §65 - RT I 1999, 57, 598 ... RT I, 18.12.2012, 23.
- Lutterbeck, D. 2005. Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security in Western Europe. European Security. Geneva, Routledge, 14 (2), 231–253. Välja otsitud Taylor and Francis andmebaasist 17.03.2014
- Lõuna-Eesti regionaalse kriisikomisjoni põhimäärus ja koosseis, 27.07.2009, jõustunud 03.08. 2009 - RTL 2009, 63, 923 ... RT I, 10.09.2013, 9
- Lääne-Eesti regionaalse kriisikomisjoni põhimäärus ja koosseis, 27.07.2009, jõustunud 03.08. 2009 - RTL 2009, 63, 922 ... RT I, 10.09.2013, 10

- Malešič, M. 2004, The Challenge of Defence Transformation in Europe, Malešič M, Edmunds T. Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles, 1-8. Amsterdam: IOS Press.
- Matlary, J. H., Østeru Ø. 2007, Denationalisation of Danish, Convergence and Diversity. Hampshire: Ashgate Publishing Limited. Välja otsitud kodulehelt <http://www.ashgate.com> 05.04.14
- Miani, L. 2010. Unlocking Interagency Secrets: A New Rosetta Stone? Inter Agency Journal. Ulin, R. R., Strickler, T. E., Barrett, R. D. Jr., Reigg, N., Tystad V., Wiggins, M.H. Fort Leavenworth, Advantage Printing, 1 (1), 10-18. Välja otsitud . Arthur D. Simon's Center koduleht 17.03.2014
- Milton P. D. 2008, An Historical and Political Overview of the Reserve and Guard Forces of the Nordic Countries at the Beginning of the Twenty-first Century, Baltic Security & Defence Review Volume 10. Välja otsitud . andmebaasist EBSCO 05.01.2014
- Neretnieks K. 2006 The Baltic States and Security in Northern Europe, Bailes A. J. K. Herolf G. Sundelius B. 2006, The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy. Oxford: Oxford University Press.
- Payne, A., Sutton, P. 1993, Lilliput under threat: the Security Problems of Small Island and Enclave Developing States, Political Studies, volume XLI, 579-593. Välja otsitud andmebaasist EBSCO, 09.05.2013
- Pilv, A. 28.04.2011. Sisekaitsekompanii reservõppuse kava. KLÜ KK nr K-02.4/7760U.
- Pehme, A. 2008, Päästealase ettevalmistusega Kaitseväe üksuse vajadus Eesti sisejulgeoleku tugevdamisel, Tartu. Küsitud töö autori käest 28.01.2014
- Politsei ja piirivalve seadus, 06.05.2009, jõustunud 01.01.2010, osaliselt 01.01.2012 - RT I 2009, 26, 159 ... RT I, 15.03.2014, 31
- Põhja-Eesti regionaalse kriisikomisjoni põhimäärus ja koosseis, 27.07.2009, jõustunud 03.08.2009 - RTL 2009, 63, 925 ... RT I, 10.09.2013, 11
- Päästeseadus. 05.05.2010, jõustunud 01.09.2010 - RT I 2010, 24, 115 ... RT I, 29.12.2011, 206
- Päästetööde ja eriolukorra tööde tegemisel Kaitseväe ja Kaitseliidu kasutamise kord, Vabariigi Valitsuse 26.11.2009 määrus 117, jõustunud 04.12.2009 - RT I 2009, 56, 379 ... RT I, 28.03.2013, 6
- Rickli J. M . 2008, European small states' military policies after the Cold War: from territorial to niche strategies, Cambridge Review of International Affairs, 21 (3) 307-325. Välja otsitud andmebaasist EBSCO 12.04.2013
- Rahuaja riigikaitse seadus, 12.06.2002, jõustunud 15.08.2002 - RT I 2002, 57, 354 ... RT I, 20.03.2013, 23.

- Riigikaitse strateegia, 31.12.2010, jõustunud 01.01.2011 - RT III, 05.01.2011, 7.
- Saxi H. L. 2010, Norwegian and Danish Defence Policy: A Comparative Study of the Post-Cold era, Defence and Security Studies 2010, 1, 54-58.
- Schnaubelt, C., M. 2009. The challenges to operationalizing a Comprehensive Approach, in Schnaubelt C.M. (ed.). Operationalizing a Comprehensive Approach in Semi-Permissive Environments. NDC Forum Paper 9. Rome: NATO Defence College, 35-67. Välja otsitud NATO Kaitsekolledži kodulehelt 17.03.2014
- Simon J. 2004, NATO in Search of a Vision, Georgetown University Press, Washington DC
- Stringer, K. D. 2006, Military Organizations for Homeland Defense and Smaller-scale Contingencies, Praeger Security International, Westport.
- Stepputat, F. 2009. Integrated National Approaches to International Operations: The Cases of Denmark, UK, and the Netherlands. Danish Institute For International Studies Report. Copenhagen. Välja otsitud Rahvusvaheliste Suhete ja Julgeoleku Võrgustiku kodulehelt <http://www.isn.ethz.ch/> 17.03.2014
- Steyn, P. 1994. Total Defence: A Danish Concep. Institute for Defence Policy. African Defence Review 16. Välja otsitud Julgeoleku-uuringute Instituudi kodulehelt
- *Toveri, P. 2007. Personal interview
- Teabemetei põhimäärus. 28.02.2001, jõustunud 01.03.2001 - RTL 2001, 35, 460 ... RT I, 10.10.2013, 2
- Veiste katku ja väikemäletsejaliste katku tõrje tegevusjuhend, Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori 15. mai 2008 käskkiri nr 108. Välja otsitud Veterinaar- ja Toiduameti kodulehelt 06.03.2014
- Wendt A. 1992, Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics, International Organization Vol. 46, No 2. Välja otsitud JSTORE andmebaasist 06.04.2013
- *Werger S. 2013. Director of Communications, MSB. On comprehensive security in Sweden from MSB's perspective. Stockholm
- Wiberg H. 1987, The Security of Small Nations: Challenges and Defences, Journal of Peace Research, Lund University Peace Research Institute, vol. 24, no. 4. JSTOR andmebaasist
- Välli, A. 14.03.2014 Magistritöö autori vestlus Tallinna Maleva tagalaülemaga võimetabeli koostamisega seotud hindamispunktide osas
- Wyman J. S. 2011, Comparative Emergency Management Book. Emergency Management in Denmark: Lessons Learned At Home and Abroad, Chapter 8. Välja otsitud 15.02.2014 Emergency Management Institute kodulehelt <http://training.fema.gov/EMI/>

Ülevaade Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2011-2015 täitmisest (aprill 2011-märts 2014).
2014. Riigikantselei. Välja otsitud 30.03.2014 Vabariig Valitsuse kodulehelt
<http://valitsus.ee>

TABELID JA JOONISED

Tabel 1 Poolstruktureeritud ekspertintervjuude valim	41
Tabel 2 Tallinna Maleva liikmeskonna jagunemine.....	48
Tabel 3 PPA poolt täidetud Ametiabi taotlus	54
Tabel 4 Ametiabi taotluse lisa KL-t küsitavate võimete osas	55
Tabel 5 Ulatuslikku metsatulekahju likvideerimine	57
Tabel 6 Ametiabi taotluse lisa KL-t küsitavate võimete osas	57
Tabel 7 Loomatauditõrje operatsiooni läbi viimine	59
Tabel 8 Ametiabi taotluse lisa KL-t küsitavate võimete osas	60
Tabel 9 Ekspertide seisukohad KL rollist riigikaitstesüsteemis ja sisejulgeoleku ülesannete kaasamisel.....	66
Joonis 1 Poolstruktureeritud ekspertintervjuude läbi viimise ning saadud andmete analüüsi etapid (magistritöö autori koostatud)	40

Lisa 1 Eesti julgeolekuvaldkonna tippekspertidega läbi viidud ekspertintervjuud

Sissejuhatus Eesti julgeolekuvaldkonna tippekspertidega läbi viidavale poolstruktureeritud ekspertintervjuule:

1. Intervjuu viiakse läbi Sisekaitseakadeemia magistrandi Gert Kaju koostatava magistritöö „Kaitseliit sisejulgeoleku ülesannete täitmisel“ raames;
2. Magistritöö eesmärgiks on selgitada välja KL võimekus sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete täitmisel;
3. Magistritöö eesmärgiks ei ole anda hinnangut KL sisejulgeolekut puudutavate ülesannete täitmise kvaliteedile;
4. Ekspertintervjuu eesmärgiks on välja selgitada intervjuueeritava nägemus Eesti riigikaitse mudeli sh sisejulgeoleku valdkonna hetkeolukorrast ning võimalikest väljakutsetest tulevikus;
5. Intervjuu käigus öeldu seostub Teie nimega.

Poolstruktureeritud ekspertintervjuu läbiviimiseks ettevalmistatud küsimused:

1. Millistest osistest koosneb täna Eesti riigikaitse ning, kuidas need omavahel suhestuvad?
2. Millised on Teie jaoks Kaitseliidu peamised ülesanded?
3. Mida Te peate Kaitseliidu peamiseks tugevusteks riigikaitse ülesannete täitmisel?
4. Millisena näete Kaitseliidu rolli riigi sisejulgeoleku tagamisel (rahuajal)?
5. Kuidas Kaitseliit peaks sisejulgeoleku tagamisel osalema (nt kas iseseisvalt tegutseva üksusena või allutatuna politseile korrakaitse tegevustes või olema toetaja, koolitaja rollis)?
6. Milliseid õiguslikke probleeme Te näete Kaitseliidu kasutamisel sisejulgeolekualaste ülesannete täitmisel?
7. Milliseks peaks arenema Kaitseliidu roll järgneva 10. aasta jooksul, et muutuda sisejulgeoleku tagajana arvestatavaks partneriks sisejulgeoleku teenistustele?

Lisa 2 KL Tallinna Maleva võimetablel (ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS)

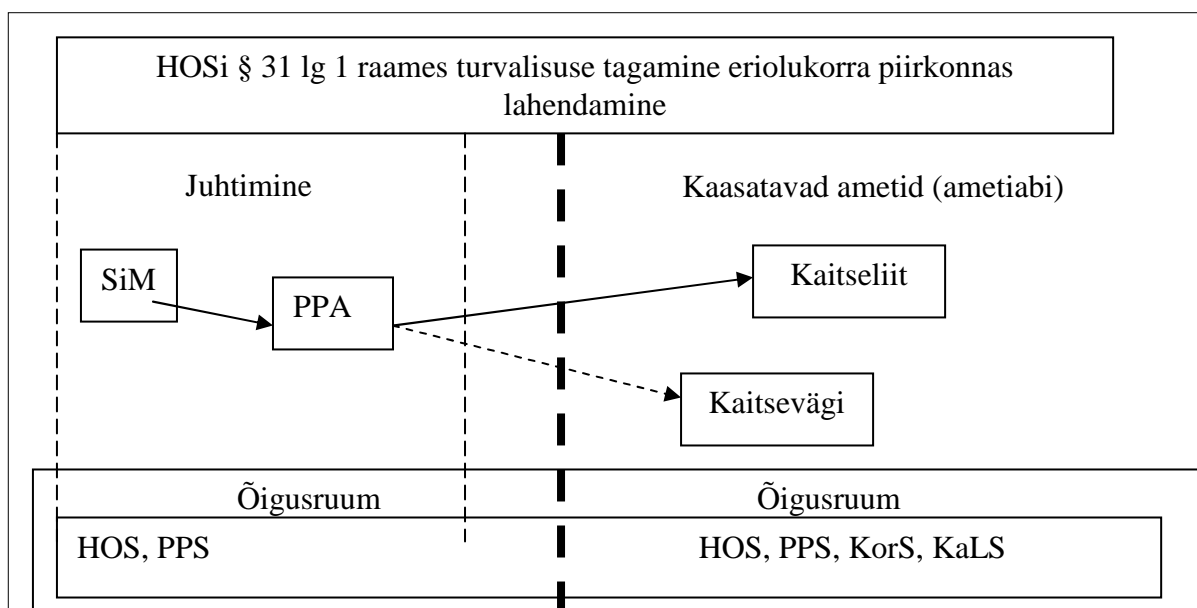
Isikkoosseis: kokku 2459
Isikkoosseisu väljaõpe: sisekaitsekompanii
Transpordi võimekus koosneb 38 ühikust , millega on võimalik transportida isikkoosseisu ja/või varustust, sh kraana, liikuva töökoja, vigastatute evakueerimise ja juhtimis- ning planeerimise võimekus.
Välimajutuse võimekus – kokku 64 erinevat tüüpi telki (isikkoosseisu majutamine, varustuse ajutiseks ladustamiseks, planeerimise ja koosolekute läbi viimiseks, eraldi meditsiini telgid). Telgid on köetavad ja kasutatavad aastaringelt
Välitoitlustamise võimekuse tugineb välikateldel (12 tk) ja termostel (70 tk) . Ühe välikatla ja selle meeskonna võimekus suudab tagada 24h jooksul 100-150 in toitlustamise (kolm söögikorda 24h jooksul). Termosed hoiavad toitu soojas kuni 5h, samas on lubatud toitu hoida termostes kuni 2h.
Erivarustus hõlmab märulivarustust (80 komplekti) ning keskkonnaohutusega seotud ülesannete puhul liivakotte (1200 tk) .
Taristu - maleva käsutuses on neli suuremat taristu kompleksi, millest kolm asuvad Tallinna linna piires ning üks Tallinna lähipiirkonnas. Kokku on maleva käsutuses olevale taristule siseruumidesse võimalik majutada vähemalt kuus rühma ca 220 in.

Lisa 3 KaLS, HOS ja ErSSga sätestatud sisejulgeolekualased olukorrad KL kaasamiseks

KaLS	HOS	ErSS
päästesündmuse lahendamisele päästeseaduses sätestatud korras	päästetööde ja eriolukorra tööde tegemine;	Vabariigi Presidendi, seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu, muude riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning riigile elutähtsate objektide vastu suunatud ründe ärahoidmine ja tõkestamine
hädaolukorra lahendamisele, päästetööle ja turvalisuse tagamisele hädaolukorra seaduses sätestatud korras	liikluse korraldamine eriolukorra ajal ja turvalisuse tagamine eriolukorra piirkonnas	vägivallaga seotud kollektiivsest surveaktsioonist või vägivallaga seotud ulatuslikust, isikugruppide vahelisest konfliktist tuleneva ebaseadusliku tegevuse tõkestamine
erakorralise seisukorra lahendamisele erakorralise seisukorra seaduses sätestatud korras	karistusseadustiku §-des 237 (terrorikuritegu), 240 (riigi- või kohaliku omavalitsuse ametiruumi tungimine), 246 (rahvusvaheliselt kaitstud isiku elule ja tervisele suunatud rünne) ja 248 (diplomaatilist puutumatus omavale maa-alale, hoonesse ja ruumi tungimine) nimetatud kuritegude ennetamine või tõkestamine	Eesti Vabariigi mõne paikkonna vägivaldse isoleerimisega seotud ebaseadusliku tegevuse tõkestamine
küberturvalisuse tagamisele pädeva ametiasutuse juhtimisel	suure rünnakuriskiga objekti kahjustamise ärahoidmine või tõkestamine	vägivallaga seotud massilise korratuse tõkestamine
Kaitseväge korraldatavale õppekogunemisele;		
politseitegevusele politsei ja piirivalve seaduses sätestatud korras	riigipiiri ületamise ajutine piiramine või peatamine riigipiiri seaduse §-s 17 nimetatud juhul	

Lisa 4 Juhtimisskeem HOS-i § 31 lg 1 p 2 raames KL kaasamise osas turvalisuse tagamise operatsioonile eriolukorra piirkonnas (joonis on magistritöö autori koostatud)

Lisa 5 Võimevajadused (Stsenaarium - avaliku korra tagamise toetamine)

<p>Stsenaarium - avaliku korra tagamise toetamine Ametiabi taotlus</p>	<p>Julgeolekuekspertide seisukohad KL rollist sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete osas</p>	<p>KL Tallinna Maleva rahuaegsed võimed sisejulgeolekuliste ülesannete täitmiseks</p>
<p>Isikkoosseis - vähemalt 115 kaitseliitlast</p>		<p>Isikkoosseis kokku: 2459</p>
<p>Isikkoosseisu väljaõpe: objektivalve – 75 kaitseliitlast; rahutuste mahasurumise väljaõpe – 20 kaitseliitlast; eelnev väljaõppe pole määrav – 20 kaitseliitlast.</p>		<p>Isikkoosseisu väljaõpe: sisekaitsekompanii</p>
<p>Ajaraam – 72h.</p>	<p>Isikkoosseis</p>	<p>Transpordi võimekust: 38 ühikut</p>
<p>Transport – KL tagab oma vahenditega kaitseliitlaste operatsiooni piirkonda saabumise.</p>	<p>Logistiline toetus</p>	<p>Välimajutus: 64 erinevat tüüpi telki</p>
<p>Erivarustus: Märulivarustus – 40 komplekti Liivakotid – 1000 kotti</p>		<p>Välitoitlustamine: välikatlaid 12 tk, termosed 70 tk</p>
		<p>Erivarustus: märulivarustus 80 kompl, liivakotid 1200 tk</p>
		<p>Taristu: neli kompleksi, majutab 220 inimest</p>

Lisa 6 Võimevajadused (Stsenaarium - ulatuslikku metsatulekahju likvideerimist)

Stsenaarium - ulatuslikku metsatulekahju likvideerimine Ametiabi taotlus	Julgeolekuekspertide seisukohad KL rollist sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete osas	KL Tallinna Maleva rahuaegsed võimed sisejulgeolekuliste ülesannete täitmiseks
Isikkoosseis: 10 kaitseliitlast	Isikkoosseis	Isikkoosseis kokku: 2459
Isikkoosseisu väljaõpe: erinõudmised puuduvad		Isikkoosseisu väljaõpe: sisekaitsekompanii
Aiaraam: 48h	Logistiline toetus	Transpordi võimekust: 38 ühikut
Transport: palutakse KL omapoolset hinnangut antava toetus osas		Välimajutus: 64 erinevat tüüpi telki
Välitoitlustus: 150 inimese toitlustamine kolme söögikorraga 24h jooksul 48h vältel		Välitoitlustamine: välikatlaid 12 tk, termosid 70 tk
Välimajutus: tagada maksimaalselt 150 inimese maiutamine 48h vältel		Erivarustus: märulivarustus 80 kompl, liivakotid 1200 tk
Remondivõimekus: tagada mobiilne esmase remondi ja hoolduse võimekus tehnikale, transpordile		Taristu: neli kompleksi, majutab 220 inimest

Lisa 7 Võimevajadused (Stsenaarium - Loomatauditõrje operatsiooni läbi viimine)

Stsenaarium - Loomatauditõrje operatsiooni läbi viimine Ametiabi taotlus	Julgeolekuekspertide seisukohad KL rollist sisejulgeoleku tagamisega seotud ülesannete osas	KL Tallinna Maleva rahuaegsed võimed sisejulgeolekuliste ülesannete täitmiseks
Isikkoosseis: vähemalt 24 kaitseliitlast	Isikkoosseis	Isikkoosseis kokku: 2459
Isikkoosseisu väljaõpe: erinõudmised puuduvad		Isikkoosseisu väljaõpe: sisekaitsekompanii
Ajaraam: 72h.	Logistiline toetus	Transpordi võimekust: 38 ühikut
Transport: KL tagab oma isikkoosseisule vajaliku transpordi		Välimajutus: 64 erinevat tüüpi telki
Välitoitlustus: tagada maksimaalselt 100 inimese toitlustamine 2 korda 24h jooksul 72h vältel		Välitoitlustamine: välikatlaid 12 tk, termosid 70 tk
Välimajutus – tagada maksimaalselt 20 inimese majutamine 72h vältel.		Erivarustus: märulivarustus 80 kompl, liivakotid 1200 tk
		Taristu: neli kompleksi, majutab 220 inimest

